

Έν Θλύμπτω

Τριμηνιαίο ηλεκτρονικό περιοδικό

ISSN: 2732-7558

ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ
«ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΧΝΗΣ, ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ»

Αριθμός Τεύχους: 17, Ιανουάριος - Φεβρουάριος - Μάρτιος 2021

Ηλεκτρονική διεύθυνση: www.enolympo.gr

Τεύχος αφιερωμένο στα 200 χρόνια από την επανάσταση του 1821

Στα 200 χρόνια από την Ελληνική Επανάσταση

Τι κι αν περάσανε σωστά πλέον διακόσια χρόνια
κι ελεύθερη η σημαία σου, Ελλάδα, κυματίζει!
Η δόξα εκείνων τις καρδιές θα πλημμυρίζει αιώνια,
σαν τον γαλάζιο ουρανό, τα άλιωτα τα χιόνια,
σαν φάρος που τα βήματα των νέων θα φωτίζει.

Κείνων η δόξα η άσβεστος σ'της Λευτεριάς το τζάκι
πάντα θα καίει, Ελλάδα μου! Και τα βουνά σου, οι λόγγοι
ξανά θα γίνουν, αν χρειαστεί, το Σούλι, το Μανιάκι.

Θα ξαναζήσουνε για σε Κανάρηδες και Διάκοι,
κάθε κορφή σου Ζάλογγο, χωριό σου Μεσολόγγι.

Κείνων η δόξα! Τι τιμή Εσέ να στεφανώνει,
χώρα ηρώων! Φωτεινή της ιστορίας δάδα!
Εκείνη η Επανάσταση, της λευτεριά οι χρόνοι...
Ναι, με αγέρωχο αρχηγό έναν Κολοκοτρώνη
θα προχωρούν πάντα εμπρός τα τέκνα σου, Ελλάδα.

Λευτέρης Μουφτόγλου
συγγραφέας, ποιητής,
μέλος της ΕΛΒΕ

Έν Ολύμπω

τριμηνιαίο ηλεκτρονικό
περιοδικό

ISSN: 2732-7558

Ιδιοκτησία:

Δίκτυο Καλλιτεχνών και
Επιστημόνων για την ανάπτυξη
της Επαρχίας Ελασσόνας

Υπεύθυνη έκδοσης:

Ελένη Μπλιούμη - Μπαρά
Έδρα: Ελασσόνα, 6ης Οκτωβρίου
84, 40200

Ιστοσελίδα: enolympo.gr

Fecabook: Έν Ολύμπω

Διεύθυνση Σύνταξης:

Ελένη Μπλιούμη - Μπαρά

Συντακτική Επιτροπή:

Κορίνα Πάντου
Βασίλης Ζαρζώνης

Φιλολογική επιμέλεια:

Κορίνα Πάντου

Σελιδοποίηση:

Μαρία Μοσχογιάννη

Ηλεκτρονική υποστήριξη:

Αθανάσιος Αδάμου

Τεχνική υποστήριξη:

Σταύρος Σαχινίδης

Νομική Σύμβουλος:

Αναστασία Χαιρετίδου

Στοιχεία επικοινωνίας:

Ελένη Μπλιούμη - Μπαρά
6976832232
elempliou@gmail.com

Σημείωση σύνταξης:

- Επιτρέπεται η αναδημοσίευση των κειμένων του περιοδικού «Έν Ολύμπω», με τον όρο να αναγράφεται η πηγή, ο συγγραφέας του κειμένου, ο αριθμός τεύχους και ο αριθμός σελίδας
 - Οι συγγραφείς των άρθρων φέρουν την ευθύνη για τις απόψεις τους
 - Φωτογραφία εξωφύλλου Βασίλης Κατσιάνας
- (Ακρυλικά χρώματα σε ακουαρέλα 20X30)

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

- Στα 200 χρόνια από την Ελληνική Επανάσταση του Λευτέρη Μουφτόγλου, συγγραφέα και ποιητή, μέλος της ΕΛΒΕσελ. 2
- ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ: Η καθήλωση του «μύθου» της Επανάστασης και το τέλος των πρωτεργατών της Εταιρείας, της Κορίνας Πάντου, φιλόλογου σελ. 3
- Χρώματα που αγγίζουν την ελληνική περηφάνεια «Ωραίοι ως Έλληνες», του Θανάση Νούσια, τεχνολόγου συστημάτων παραγωγής, αστυνομικούσελ. 6
- 1821: «Κλέφτες και αρματολοί» του Ανδρέα Γκανάτσιου, εκπαιδευτικού Αγγλικών-Master Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσηςσελ. 7
- Αναφορές για τους αρματολούς της περιοχής Ελασσόνας στο κατάστιχο 216 της Ολυμπιώτισσας (1796-1819), του Κώστα Σπανού, συγγραφέα, εκδότη του περιοδικού «Θεσσαλικό Ημερολόγιο»σελ. 8
- Το αρματολίκι του Ολύμπου: Οι Τσαράιοι (Τζαράιοι), του Γεωγίου Νακούλα φιλόλογου, ιστορικού.....10
- «Ο αγωνιστής την ελευθερία ή την κερδίζει μαχόμενος ή την καθαγιάζει πεθαίνοντας», του Θωμά Ν. Λιόλιου, φιλόλογου, εκδότη και επιστημονικού ερευνητή του ΙΑΚΑσελ. 11
- Γεωργάκης Ολύμπιος, της Κορίνας Πάντου, φιλόλογουσελ. 11
- Το βιβλίο του Γρηγορίου Βέλκου: «Το άδοξο τέλος της οικογένειας του Γεωργάκη Ολύμπιου» του Βασίλη Ζαρζώνη, Φιλόλογου.....σελ. 12
- Λαζαίοι, οι αετοί του Ολύμπου, του Γιάννη Δαρή, θεολόγου, αστυνομικούσελ. 13
- Ελευθέριος Βλαχάβας (Παπαθύμιος), του Σπύρου Μπούμπα, εκπαιδευτικού, συγγραφέα.....σελ. 14
- Ο Άνθιμος Γαζής και η συμβολή του στην επανάσταση στην Θεσσαλία, του Γιώργου Μπαλή, αστυνομικού Ε.Α., συγγραφέα, ερευνητή.....σελ. 15
- Η επανάσταση Ολύμπου-Πιερίας, Φεβρουάριος του 1822, Άγνωστες πτυχές του αργοπορημένου Αγώνα, του Παύλου Λάλου, συνταξιούχου, δημοσιογράφου, συγγραφέασελ. 17
- Οι γυναίκες στον απελευθερωτικό αγώνα του 1821, της Ελένης Μπλιούμη, εκπαιδευτικού.....σελ. 18
- Στον τόπο του '21, της Κορίνας Πάντου, φιλόλογου..... σελ. 19
- Η μάχη του Σέκκου στη δημοτική ποίηση.....σελ. 19
- Πώς η ποίηση εξέφρασε τον Ελληνικό Αγώνα κατά του οθωμανικού ζυγού! της Ευαγγελίας Ράπτου, μεταδιδακτορικής Ερευνήτριας του πανεπιστημίου Αιγαίου Τ. Ε.Π.Α.Ε.Σσελ. 20
- «Το κλέφτικο τραγούδι», της Λαμπρινής Διαμάντη, εκπαιδευτικούσελ. 21
- Κλέφτικα Δημοτικά Τραγούδιασελ. 22
- Το έθιμο της Βασιλόπιτας, της Ευαγγελίας Ράπτου, μεταδιδακτορικής ερευνήτριας του πανεπιστημίου Αιγαίου Τ.Ε.Π.Α.Ε.Σσελ. 23

ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Η καθήλωση του «μύθου» της Επανάστασης και το τέλος των πρωτεργατών της Εταιρείας

Κάθε λαός έχει, αναμφισβήτητα, την ιδιαίτερη φυσιογνωμία του. Κι αυτή είναι πλέον επιστημονικά αποδεδειγμένο πως πηγάζει από ένα σύνολο παραγόντων (περιβαλλοντικών, κοινωνικών, ιστορικών, πολιτισμικών... κλπ). Κάθε επανάσταση προϋποθέτει την «ψυχή» της, έχει το λαό της, αλλά και κάθε λαός την επανάστασή του. Τι χρειάζονταν, λοιπόν, οι Έλληνες ραγιάδες του 1821, κατά γενική ομολογία λαός περήφανος, συναισθηματικός κι ενθουσιώδης; Τι και ποιος πυροδότησε στην ψυχή τους την αμετάκλητη απόφαση: «Ελευθερία ή θάνατος»;

της Κορίνας Πάντου
φιλόλογου

μας θα' ναι», ριζωμένη βαθιά στην ψυχή των ραγιάδων, λίγο πριν ξεσπάσει η Επανάσταση, είχε αιματωθεί ήδη από τον «Θούριο» του πρωτομάρτυρα Ρήγα Φερραίου (Αντώνιου Κυριαζή), καθώς το σύνθημά του «καλύτερα μιας ώρας ελεύθερη ζωή, παρά σαράντα χρόνια σκλαβιά και φυλακή» απλώθηκε και φούντωσε, σα σπίθα, τον πόθο των σκλάβων για λευτεριά. Και τη «σπίθα» αυτή έκανε «φωτιά» η Φιλική Εταιρεία.

Η Επανάσταση έπρεπε να στηριχθεί σ' έναν στέρεο «μύθο» για να αρπάξει το καρυοφύλλι και να σαρκωθεί. Κι αυτόν ακριβώς το «μύθο» έδωσε στην ελληνική Επανάσταση του 1821

η Φιλική Εταιρεία.

«Ελευθέρωσε τους Έλληνες ψυχικά, προτού ελευθερωθούν πραγματικά»

Έδωσε το αφήγημα, την πίστη, την οργάνωση, τη μυστική Αρχή, αλλά και την αρχή του Αγώνα κι η συνέχεια απέδειξε πως «η αρχή είναι το ήμισυ του παντός». Η **Φιλική Εταιρεία** ήταν εκείνη που **αξιοποίησε** τις ιστορικές συγκυρίες, **αναζήτησε** τα πρόσωπα και τα μέσα, **σχεδίασε** τις πρώτες κινήσεις των επαναστατών κι **οραματίστηκε** την παλιγγενεσία του ελληνικού έθνους-κράτους.

Οι Ρωσοτουρκικοί πόλεμοι, (1768-1774 και 1781-1791), έδωσαν το αναγκαίο κλίμα για τη μυστική οργάνωση και δράση των φιλικών. Η Εταιρεία φρόντιζε να μην έχει έγγραφα ή να τα εξαφανίζει. Γι' αυτό και κατάλογοι πλήρεις των μελών της Εταιρείας δεν διασώθηκαν, μολονότι είναι γνωστά 1096 ονόματα. Η Εταιρεία δεν κατόρθωσε να προωθήσει την ιδέα για μια παμβαλκανική εξέγερση, καθώς οι στόχοι των Βαλκανικών λαών δεν ταυτίζονταν πάντα με των Ελλήνων. Κατόρθωσε όμως να πιστέψουν οι Έλληνες πως η εθνική αποκατάσταση ήταν δική τους ευθύνη κι όχι κάποιας ευρωπαϊκής δύναμης. Ο Εμμανουήλ

Ξάνθος έγραφε σχετικά με το στόχο της Εταιρείας στα «Απομνημονεύματά» του: «...δια να ενεργήσωσι μόνοι των ό,τι ματαίως από πολλού χρόνου ήλπιζον από την φιλανθρωπίαν των χριστιανών βασιλέων».² Άλλωστε, ήδη στις αρχές του 19ου αιώνα φαίνεται πως σημαντικοί Έλληνες συνειδητοποίησαν ότι δεν έπρεπε να περιμένουν απ' τα ξένα κράτη να τους βοηθήσουν ή να τους απελευθερώσουν, προπάντων όσοι έβλεπαν καθαρότερα. Ένας απ' αυτούς κι ο μπαρουτοκαπνισμένος Θ. Κολοκοτρώνης (που

Ασφαλώς, μετά από τέσσερις αιώνες ανείπωτων βασάνων κι εξευτελισμών και μεθοδικής καθυπόταξης όλων των θεσμών που συντηρούσαν την εθνική συνείδηση, χρειάστηκε να συνηγορήσουν πολλοί παράγοντες μέσα κι έξω από την ελληνική επικράτεια, για να έλθει η επανάσταση. Για πολλούς, άλλωστε, ακόμη κι όταν ξεκίνησε, φαινόταν ακόμη όνειρο άπιαστο. Μια μεγάλη μερίδα Ελλήνων και φιλελλήνων, (μεταξύ τους κι ο Αδ. Κοραής, ο Άνθιμος Γαζής, ο Καποδίστριας, ο Ρήγας...κ.α) θεωρούσαν πως έπρεπε να προηγηθεί η μόρφωση του λαού της ελευθερίας του. Άλλωστε, στις αρχές του 19ου αι. οι απολυταρχικές δυνάμεις, της Κεντρικής Ευρώπης, ειδικά της Αυστρίας και της Ρωσίας, ούτε καν ήθελαν ν' ακούσουν για επαναστάσεις που θα μπορούσαν ν' ανατρέψουν τη νέα τάξη πραγμάτων, που είχε επιβληθεί μετά τη συντριβή του Ναπολέοντα (1815) στο Βατερλό και μετά το συνέδριο της Βιέννης (1815).

Ναι, υπήρχαν ήδη οι Έλληνες ομογενείς, λόγιοι κι έμποροι στο εξωτερικό, οι φιλέλληνες, το κλίμα της Γαλλικής Επανάστασης κι ο Διαφωτισμός, οι παπα-δάσκαλοι του γένους, το δημοτικό τραγούδι, οι κλεφταρματωλοί...που συντηρούσαν τη μνήμη και τις ελπίδες της λευτεριάς. Το διαρκές επαναστατικό πνεύμα ξεσπούσε ήδη από τον 15° αιώνα σε μικρές ανεπιτυχείς τοπικές επαναστάσεις. Τριάντα τουλάχιστον σημαντικές τοπικές εξεγέρσεις καταγράφονται στην ιστορία από το 1457 ως το 1821, με τελευταία αυτήν του Νικοτσάρα (από τα Γιαννιώτα Ελασσόνας) στη Β. Ελλάδα⁽¹⁾ το 1807. Η άσβηστη ελπίδα πως «πάλι με χρόνια με καιρούς, πάλι δικά

υπηρέτησε στον αγγλικό στρατό στα Εφτάνησα). Έγραψε στ' απομνημονεύματά του: «Είδα τότε ότι ό,τι κάμουμε θα το κάμουμε μονάχοι και δεν έχουμε ελπίδα από τους ξένους».

Οι άνθρωποι της Φ. Εταιρείας ήταν απλοί άνθρωποι, κυρίως μέσης τάξης, χωρίς ιδιαίτερο κύρος μόρφωση, οικονομική ή πολιτική δύναμη, αλλά **άνθρωποι ασίγαστου πάθους** προκειμένου να μυήσουν και να ενώσουν τις δυνάμεις του γένους στον επαναστατικό τους στόχο. Τέτοιος στάθηκε ο Χριστόφορος Περραιβός (ή Χατζη-βασιλείου), στενός συνεργάτης του Ρήγα Βελεστινλή (Φεραίου), μέλος της Φιλικής Εταιρείας από το 1817, που, στην κυριολεξία ακάματος, διέτρεξε όλη την Ελλάδα. Ο Γρηγόριος Δικαίος- Παπαφλέσσας, απόστολος του Υψηλάντη, που με τη φλογερή του ψυχή και λόγο του έπεισε τους ιεράρχες και κοτζαμπάσηδες της Πελοποννήσου ν' αποδεχτούν τις αποφάσεις-εντολές της Φιλικής Εταιρείας για την έναρξη της Επανάστασης στη μυστική συνέντευση της Βοστίτσας (Ιανουάριος 1821). Συγκλονιστικό μεγαλείο ψυχής αντανakλούσε ο **όρκος των φιλικών**: «Ενώπιον του αληθινού θεού ορκίζομαι ότι θέλει θρέφω εις την καρδίαν αδιάλλακτον μίσος εναντίον των τυράννων της Πατρίδος μου, των οπαδών και ομοφρόνων τούτων. Θέλει ενεργώ παντί τρόπω προς βλάβην τους και όταν η περίστασις το συγχωρήσει τον εξολοθρευμόν τους. Ορκίζομαι εις εσέ, ω ιερά Πατρίς μου, ότι αφιερώνομαι όλος εις εσέ, ότι στο εξής θέλει είσαι η αιτία κι ο σκοπός των διαλογισμών μου, το όνομά σου οδηγός των πράξεών μου, η ανταμοιβή των κόπων μου...». Αυτή η προσήλωση στην ιερότητα και το δίκιο του Αγώνα φόρτιζε μαγικά την ψυχή, τα λόγια και τα έργα επώνυμων κι ανώνυμων ηρώων της επανάστασης. «Ο Θεός έβαλε την υπογραφή του για τη λευτεριά της Ελλάδος και δεν την παίρνει πίσω», έλεγε ο Κολοκοτρώνης και ξεσήκωνε το λαό. (Μυήθηκε στη Φ. Εταιρεία το φθινόπωρο του 1818 στη Ζάκυνθο. Μετά τη μυήσή του, περιγράφεται ως άνθρωπος αλλαγμένος, που τότε γελάει και πετάει από τη χαρά του και τότε βυθίζεται σε περισυλλογή).³

Επάξια, λοιπόν, η ιστορική μνήμη του Έθνους ξεχωρίζει τους πρώτους εμπνευστές, ιδρυτές και πρωτεργάτες της Φιλικής Εταιρείας.

Ο **Νικόλαος «Σκουφάς»** (1779-1818) από το χωριό Κομπότι της Άρτας, πήγε από μικρός ως σκουφάς (κατασκευαστής σκούφων) στην Άρτα. Το επώνυμό του ήταν «Κουμπάρος». Μεγαλώνοντας βρέθηκε στην Οδησό. Εκεί αρχικά πλούτισε από το εμπόριο, αλλά και χρεοκόπησε. Τότε αποφασίζει να αγωνιστεί για την πατρίδα, που κουβαλούσε στην καρδιά του. Μαζί με τους επίσης εμπόρους Τσακάλωφ και Ξάνθο ιδρύουν τη Φιλική Εται-

ρεία (14 Σεπτεμβρίου 1814, Οδησός) και βάζουν στόχο την απολύτρωση των Ελλήνων. Μυσταγωγός ο Σκουφάς, αλωνίζει την τσαρική Ρωσία για να μυήσει στη Φιλική Εταιρεία πλούσιους ομογενείς για την οικονομική τους ενίσχυση. Πολλοί δύσπιστοι τον είδαν σαν απατεώνα, γνωρίζοντας τη φτώχευσή του, αλλ' αυτός συνέχισε απτόητος, υπομένοντας μομφές κι ειρωνείες. «Αποφάσεις να πεθάνεις για τη λευτεριά; Από κείνη την ώρα είσαι κióλας ελεύθερος...», έλεγε συχνά. Τέσσερα χρόνια μετά την ίδρυση της Εταιρείας η ασθενική καρδιά του δεν άντεξε και τον οδήγησε στον θάνατο, (Κων/πολη, 31 Ιουλίου, 1819), και δεν είδε ποτέ το όνειρό του να παίρνει σάρκα και οστά.

Αντίθετα, ο **Εμμανουήλ Ξάνθος** (1772-1851) από την Πάτμο, είχε την τύχη να δει την πατρίδα ελεύθερη. Στην Οδησό και αρχές Νοεμβρίου 1813 γνωρίστηκε με τους Σκουφά και Τσακάλωφ. Αυτός ταξίδεψε στην Πετρούπολη (Ιανουάριο 1820) για να πείσει τον Καποδίστρια

ν' αναλάβει την αρχηγία της Εταιρείας και της Επανάστασης και μετά την άρνησή του πήρε την ευθύνη να διορίσει τον Αλ. Υψηλάντη στη θέση αυτή, παρά τους δισταγμούς των συνεργατών του, ώστε να προχωρήσει ο αγώνας. Δυστυχώς όμως, μετά το ξέσπασμα της επανάστασης, παραγκωνίστηκε εντελώς και μετά την ίδρυση του ελεύθερου ελληνικού κράτους λίγοι τον ήξεραν. Γερασμένος, φτωχός κι αφανής ζούσε στην Αθήνα, με τη μονάκριβη κόρη του. Όταν, μετά την επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843, συγκροτήθηκε η βουλή, αγαπούσε να παρακολουθεί απ' τα θεωρεία τις συνεδριά-

σεις της, καθώς είχε συμβάλει στο να προοδεύσει η χώρα στο σημείο αυτό. Οι συνεδριάσεις αυτές συχνά ήταν επεισοδιακές, μ' απειλές, ύβρεις και χειροδικίες. Η αίθουσα γίνονταν «πεδίο μάχης», βουλευτές κι επισκέπτες έτρεχαν να σωθούν.

Κάτι τέτοιο συνέβη στα τέλη Νοέμβρη του 1851, κατά την αγόρευση του βουλευτή Βιλαέτη, κι ο Ξάνθος απ' τα θεωρεία έτρεξε μαζί με άλλους να φύγει, αλλά, καθώς κατέβαινε τις σκάλες, έπεσε και... ποδοπατήθηκε. Τον μετέφεραν στο νοσοκομείο, όπου και πέθανε. **Κανείς δεν ήξερε ποιος ήταν ο νεκρός!!!** (Η εφημερίδα «Αιών» δυο μέρες μετά αποκάλυψε ότι ο γέροντας που ποδοπατήθηκε ήταν ένας από τους ιδρυτές της Φιλικής Εταιρείας...)⁴.

Ο **Αθανάσιος Τσακάλωφ** (1788 – 1851) Γιαννιώτης και φοιτητής στη Μαρουτσαία Σχολή, γιος γουνέμπορα, στα 13 του χρόνια κινδύνεψε, εξαιτίας της μοναδικής ομορφιάς του, να πέσει στα χέρια του έκφυλου Μουχτάρ, γιου του Αλή πασά. Τον γλύτωσε η μάνα του με τη βοήθεια ενός γείτονα αστυνομικού. Τότε ο πατέρας του τον πήρε μαζί του στη Ρωσία και τον σπούδασε στο Παρίσι (Φυσικές Επιστήμες) όπου και έμαθε πολλές

ξένες γλώσσες. Για την ασφάλειά του άλλαξε το επώνυμό του από Τέκελης ή Τσάκαλος σε Τσακάλωφ. Στην Οδησσό δέχτηκε με χαρά να γίνει συνιδρυτής της Φιλικής Εταιρείας. Στάθηκε το «μυαλό» της οργάνωσης, αλλά κι ο πιο σκεπτικιστής. Όταν άρχισε η επανάσταση στις Ηγεμονίες πολέμησε με τον Αλεξ. Υψηλάντη ως αξιωματικός του ιερού λόχου στην άτυχη μάχη στο Δραγατσάνι. Μετά τη φυγή και τη σύλληψή του Α. Υψηλάντη από τους Αυστριακούς, αυτός κι ο Ξάνθος κατέβηκαν στην Πελοπόννησο, όπου η επανάσταση είχε ξεσπάσει... Ο λαός τον αγάπησε και τον εξέλεξε αντιπρόσωπο στην Εθνοσυνέλευση του Άργους. Ο Καποδίστριας τον τίμησε, διορίζοντάς του διευθυντή της λογιστικής υπηρεσίας του στρατού. Όμως, μετά τη δολοφονία του κυβερνήτη, παραγκωνίστηκε και έφυγε για τη Ρωσία, όπου πέθανε γεμάτος πίκρα και νοσταλγία για την πατρίδα που της είχε αφιερώσει τη ζωή του.

Ο **Παναγιώτης Αναγνωστόπουλος** (1790-1854) από την Ανδρίτσεινα, πολύ νέος κατόρθωσε να πάει στην Οδησσό, όπου άρχισε να δουλεύει σκληρά ως υπάλληλος. Ο Σκουφάς τον μύησε στα μυστικά της Εταιρείας (1816) ως το τέταρτο μέλος της «Ανωτάτης Αρχής». Μετά τη σύσκεψη του 1818 των ηγετών της Εταιρείας στην Πόλη και προτού να κατέβουν στην Πελοπόννησο, ο Αναγνωστόπουλος προθυμοποιήθηκε να βρει έναν πλούσιο ομογενή ως τέταρτο ιδρυτικό μέλος. Και βρήκε τον πλούσιο ομογενή Σέκερη. Έτσι, όταν λίγο μετά πέθανε ο Σκουφάς, πήρε τη θέση του ο Σέκερης, ως βασικό στέλεχος της οργάνωσης. Ο Αναγνωστόπουλος μύησε στην Εταιρεία ισχυρούς Έλληνες του εξωτερικού, ακόμα και τον μητροπολίτη Ιγνάτιο.

Όταν ξέσπασε η επανάσταση στην Πελοπόννησο, έσπευσε να πολεμήσει ως σύμβουλος του Δημήτριου Υψηλάντη. Τον συμβούλευσε ν' απαιτήσει την απόλυτη στρατιωτική και πολιτική εξουσία, κάτι που οι πρόκριτοι αρνήθηκαν, ξεσηκώνοντας λαό και στρατιωτικούς εναντίον τους. Βοήθησε και τον Καποδίστρια στον αγώνα του για τη δημιουργία κράτους.

Την περίοδο των Βαυαρών έπαψε να ασχολείται με τα κοινά. Πικράθηκε που ο Ξάνθος αμφισβήτησε τον ισχυρισμό του ότι ήταν ιδρυτικό μέλος της Εταιρείας, αφού η Εταιρεία ιδρύθηκε το 1814 και αυτός μυήθηκε το 1816. Η Πολιτεία πάντως τους τίμησε και τους δύο με τον χρυσό σταυρό του Σωτήρα. **Το 1854 προσβλήθηκε από χολέρα** που είχαν μεταφέρει οι Αγγλογάλλοι (κατά τον Κριμαϊκό Πόλεμο) στον Πειραιά και είχε αφανίσει πολλούς. **Πέθανε μόνος του και αβοήθητος, εξαιτίας της μεταδοτικότητας της αρρώστιας.**

Ο **Παναγιώτης Σέκερης** (1783-1846) από την Τρίπολη,

έμπορας της Πόλης και πλοιοκτήτης με τεράστια περιουσία. Ο Αναγνωστόπουλος τον μύησε στη Φιλική Εταιρεία ανάμεσα στους «12 Αποστόλους». Ήταν ο «Χρυσόδωδεκατος», όπως τον αποκαλούσαν. Μετά το θάνατο του Σκουφά έγινε το 5ο μέλος της «υπέρτατης Αρχής» και μετέτρεψε το αρχοντικό του στο κέντρο της Πόλης σε στρατηγείο της Εταιρείας. Σταδιακά έγινε το «μυαλό» της, ο συντονιστής των πάντων. Από τα εννέα καράβια του παραχώρησε το ένα για να μεταφέρει «Απόστολους» στις περιοχές που αναλάμβαναν να μυήσουν πατριώτες. Εξόδεψε την περιουσία του για τις όποιες ανάγκες της Επανάστασης (μόνο στην Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη είχε δώσει 40.000 γρόσια). Όταν έμαθε πως οι οθωμανικές αρχές τον ανακάλυψαν κι επρόκειτο να συλληφθεί, ψύχραιμα έδωσε τους υπαλλήλους από τις επιχειρήσεις του και ο ίδιος μεταμφιεσμένος έφυγε για την Οδησσό. Εκεί, αργότερα συνάντησε τη γυναίκα του και έζησε μαζί της φτωχικά. Το 1830 επέστρεψε στην ελεύθερη

πια Ελλάδα και διορίστηκε τελώνης στην Ύδρα. Δε ζήτησε ποτέ από το ελληνικό δημόσιο αποζημίωση για όσα έδωσε στον Αγώνα. Μάλιστα, όταν ο βασιλιάς Όθωνας σε μια περιόδεία του τον γνώρισε και τον κάλεσε στην Αθήνα, για να του παραχωρήσει τον σταυρό του Σωτήρα, αυτός αρνήθηκε. **Πέθανε στο Ναύπλιο φτωχός κι αφανής, χωρίς ποτέ να εκφράσει κανένα παράπονο.**⁵ Ταπεινός ως το τέλος....

Αναλογιζόμενοι, λοιπόν,

το πόσοι άλλοι πρωταγωνιστές της Ιστορίας των Ελλήνων, κι όχι μόνο της νεότερης, πέρασαν τα τελευταία χρόνια της ζωής τους είτε αδικημένοι, είτε λησμονημένοι και παραγκωνισμένοι από την επίσημη Πολιτεία, ίσως δε θα ήταν και τόσο ακραία η εντύπωση πως η Ελλάδα, πολύ συχνά, «τρώει τα παιδιά της».

ΠΗΓΕΣ:

1. [https://el.wikipedia.org/wiki/Κατάλογος_ελληνικών_εξεγέρσεων_στην_Οθωμανική_Αυτοκρατορία_\(1453-1830\)](https://el.wikipedia.org/wiki/Κατάλογος_ελληνικών_εξεγέρσεων_στην_Οθωμανική_Αυτοκρατορία_(1453-1830))
2. Ιωάννης Μαζαράκης-Αινιάν, «Φιλική Εταιρεία», στο: Αρχείο Εμμανουήλ Ξάνθου, εκδ. Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος, Αθήνα, 1997, σελ.θ,ι
3. Σπύρου Μελά «Ο Γέρος του Μωρηά», (μέρος 2^ο-«Στη Ζάκυνθο το φως της Φιλικής»), «ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ΒΗΜΑ», 22.10.1930, *Ιστορικό Αρχείο «ΤΟ ΒΗΜΑ» & «ΤΑ ΝΕΑ»*
4. Γιάννης Μιχαήλ Γρυπάκης, «Το άδοξο τέλος των ηγετών της Φιλικής Εταιρείας», 21-2-2021, [News247.gr/history/1821](https://news247.gr/history/1821).
4. «ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ-ΞΑΝΘΟΣ, ΤΣΑΚΑΛΩΦ-ΣΚΟΥΦΑΣ», https://www.youtube.com/watch?v=R2MNq3Fs_nw, (Κείμενα-αφήγηση: Παύλος Λιάρος).
5. Ας μην ξεχνάμε πως κι ο Κολοκοτρώνης φυλακίστηκε από την επαναστατική κυβέρνηση του Γ. Κουντουριώτη (Φεβρ. 1825), ενώ ο στόλος του Ιμπραήμ προσέγγιζε τη Μεσσηνία, και για 2^η φορά (Σεπτ. 1833) από την αντιβασιλεία του Όθωνα, καταδικασμένος άδικα σε θάνατο ως προδότης-συνωμότης. Όταν, όμως, ελευθερώθηκε από τον Όθωνα με την ενθρόνισή του, ο απλός λαός τον «αγκάλιασε».

ΧΡΩΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΓΓΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΗΦΑΝΙΑ

«ΩΡΑΙΟΙ ΩΣ ΕΛΛΗΝΕΣ»

Κάθε χρωματικό αίσθημα δεν είναι απλά ένα οπτικό ερέθισμα, δηλαδή η αντανάκλαση συγκεκριμένου μήκους και συχνότητας κύματος φωτός, αλλά κάτι πολύ περισσότερο.⁽¹⁾

Υπό την άποψη αυτή⁽²⁾ η έννοια του χρώματος είναι καθαρά υποκειμενική που συνδέεται με ιδιάζοντα χαρακτηριστικά. Τα χρώματα συνδέονται στενά με τα συναισθήματά μας. Δεν είναι μόνο το ότι συμβολίζουν και αντιπροσωπεύουν ορισμένα από αυτά τα συναισθήματα, που τα κάνει σημαντικά, αλλά και το ότι μπορούν να τα προκαλέσουν. Η προτίμηση, αλλά και οι επιλογές μας στα χρώματα, ασκούν πάνω μας μεγάλη επιρροή και μας μεταδίδουν μία συγκεκριμένη μορφή ενέργειας και αισθημάτων από φωτεινά ερεθίσματα

Ο μεγάλος Έλληνας λογοτέχνης, Νίκος Καζαντζάκης, είχε διατυπώσει πολύ όμορφα την αξία των χρωμάτων για τον άνθρωπο:

«Έχεις τα πινέλα, έχεις τα χρώματα, ζωγράφισε τον παράδεισο και μπες μέσα».

Η αντίληψη των χρωμάτων καθώς και τα συναισθήματα που προκαλεί σίγουρα διαφέρει σε κάθε άνθρωπο. Είναι φορές όμως που το χρώμα μπορεί να προκαλεί το ίδιο συναίσθημα σε όλους, λαμβάνοντας υπόψη ότι υπάρχουν πολιτισμικές παραλλαγές που επηρεάζουν το νόημα ορισμένων χρωμάτων υπάρχουν κοινά αποδεκτές ψυχολογικές επιδράσεις των χρωμάτων.⁽³⁾

Όσον αφορά, λοιπόν, τον ελληνικό πολιτισμό και την ψυχροσύνθεση:

Το λευκό συμβολίζει την αγνότητα των αγώνων των Ελλήνων,

Το κόκκινο το αίμα που έχει χυθεί κατά την περίοδο των ετών,

Το μαύρο το δάκρυ του Χριστού κατά τη Σταύρωση, ή το δάκρυ της μάνας για όσους χάθηκαν στη μάχη,

Το γαλάζιο παραπέμπει στη σημαία του έθνους... και συμβολίζει το απέραντο μπλε του ελληνικού ουρανού και της θάλασσας

Τα παραπάνω χρώματα έχουν την ίδια ερμηνεία για όλους τους Έλληνες.

Πόσο μάλλον όταν τα χρώματα αυτά τα συναντά κανείς στην τιμημένη **στολή των Ευζώνων της Ελληνικής Προεδρικής Φρουράς**.

του **Θανάση Νούσια**
τεχνολόγου
συστημάτων παραγωγής,
αστυνομικού

Μιας στολής γεμάτης συμβολισμούς. Μιας στολή που φέρει και πολλά διακοσμητικά στοιχεία με λαογραφική σημασία, αλλά και τα γράμματα «Χ» και το «Ο», που αντιστοιχούν στις λέξεις «Χριστιανός Ορθόδοξος». Μιας στολής που έχουν φορέσει γενεές Ελλήνων από το 1868 έως και σήμερα, και σίγουρα, θα φορέσουν πολλοί ακόμη. Έλληνες που με περηφάνια θα σηκώσουν και θα τεντώσουν το πόδι τους αναπαριστώντας την κλωτσιά της μάχης σώμα με σώμα. Έλληνες που το δεξί πόδι τους θα χαιρετίσει τους νεκρούς του Έθνους, χτυπώντας με δύναμη τη γη και διώχνοντας το βάρος της σκλαβιάς των 400 ετών που πέρασαν (400 κι οι δίπλες της φουστάνελας). Έλληνες Εύζωνες που στολή τους φέρει

τα συμβολικά αυτά χρώματα.

Το κόκκινο, το μαύρο αλλά και το όμορφο γαλάζιο. Την περηφάνια αυτή την έχουν ζήσει και πολλοί Τσαριτσανιώτες. Λεβέντες του τόπου μας που το κορμί τους αγκαλιάστηκε

από την ιερότερη στολή της νεότερης ιστορίας μας. Συλλέξαμε φωτογραφίες που μας γεμίζουν περηφάνια. Φωτογραφίες που συνθέτουν μία ιστορική διαδρομή από το μακρινή δεκαετία του 1910 έως και σήμερα.

Πρώτος που φόρεσε την ευζωνική στολή ήταν ο Νίκος Φουρκιώτης το 1907. Τη δεκαε-

τία του '30 υπηρέτησαν ως εύζωνοι, άλλα δύο λεβεντόπαιδα της εποχής. Ο Θανάσης Περιβουλιώτης και ο Λάζος Μητσιμπόνας.

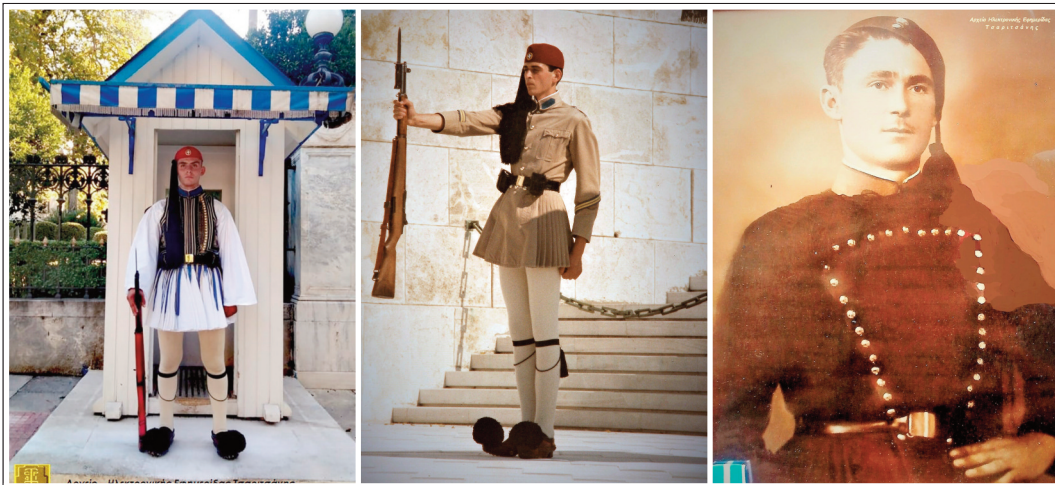
Μετά τον πόλεμο, το 1953, την ιερή αυτή στολή φόρεσε με καμάρι ο Γιάννης Βαρθολομός. Στα σύγχρονα χρόνια, στα τέλη του 80 στη φρουρά υπηρέτησε ο Αντώνης Τζιμούλιας, ενώ στα νεότερα χρόνια άλλα δύο παλληκάρια της Τσαριτσάνης τίμησαν τον τόπο τους στο ιερό μνημείο του Έθνους. Ο Φώτης Ψιπιλής το 2015 και ο Δημήτρης Μπαρδανάκας το 2020. **Όλοι τους ΛΕΒΕΝΤΕΣ και ...ωραίοι, ως ΕΛΛΗΝΕΣ!**

Πηγές:

1. <https://www.kathimerinifysiki.gr/2016/09/ti-einai-ta-xrw-mata.html>

2. <https://www.maxmag.gr/psychologia/chromata-pos-epireazoun-ta-synaisthimata-mas/>

3. <https://www.psychologynow.gr/arhra-psyxologias/prosopikotita/synaisthimatiki-noimosyni/7240-i-psyxologia-tou-xromatos-pos-ta-xromata-epireazoun-ta-synaisthimata-mas.html>

1821: «Κλέφτες και αρματολοί»

Οι κλέφτες της Ρούμελης αναγκάστηκαν να συγκροτήσουν μεγάλα ορμητήρια πάνω στα βουνά, πάνω στον Όλυμπο, το Πήλιο, την Πίνδο και τ' Άγραφα. Εκεί, επειδή βρήκαν τους κατοίκους των δυσπρόσιτων εκείνων χωριών πρόθυμους να συμπράξουν μαζί τους, σχημάτισαν στρατόπεδα, από όπου ορμώμενοι κατέβαιναν στις πεδιάδες και τις πόλεις, λήστευαν τους αλλόθρησκους κυρίαρχους, όπως και τους ομόθρησκους δούλους γι' αυτό κι ονομάστηκαν κλέφτες.⁽¹⁾

Μετά την κατάκτηση των ελληνικών περιοχών απ' τους Τούρκους, ακολούθησε μια μεγάλη περίοδος με κοινωνικές αναστατώσεις. Η τουρκική διοίκηση, στην προσπάθεια της να επιβάλει την τάξη, και να προστατέψει τα συμφέροντα των γαιοκτημόνων, των πασάδων και των κοτζαμπάσηδων, προσεταιρίστηκε μερικούς κλέφτες, τους πιο δυναμικούς, και τους ανέθεσε, ως **αρματολούς** πια, να καταστείλουν τα φαινόμενα αυτά.⁽²⁾

Πιο συγκεκριμένα, επί Σουλειμάν του Μεγαλοπρεπούς, η Υψηλή Πύλη αποφάσισε να μιμηθεί την ενετική κυβέρνηση, η οποία είχε στην υπηρεσία της πολλούς απ' τους μάχιμους τούτους Έλληνες, τους οποίους ονόμαζε **αρματολούς, armatores**. Τούτο το παράδειγμα ακολουθώντας η Υψηλή Πύλη, επέτρεψε στις μάχιμες εκείνες ομάδες την τήρηση της δημοσίας τάξης και την περιστολή της ληστείας, αφού συγκρότησε απ' αυτούς σώματα, τα οποία συντηρούνταν με δαπάνες του Ελληνικού λαού, αποτελούνταν μόνο από Έλληνες και καλούνταν **αρματολοί**. Κατά τις παραμονές της Επανάστασης υφίστανται συνολικά 17 **αρματολίκια**, απ' τα οποία 3 κατά την εντεύθεν του Αξιού Μακεδονία, 10 στη **Θεσσαλία** και 4 στην Ήπειρο, Αιτωλία και Ακαρνανία.

Σε καθένα από αυτά τα αρματολίκια προϊστάτο αρχηγός που καλούνταν **καπετάνιος** (διορίζονταν άλλοτε από το οθωμανικό κράτος κι άλλοτε από ντόπιους πρόκριτους), έχοντας ως βοηθό ή υπασπιστή το **πρωτοπαλλήκαρο**, γιατί οι στρατιώτες ονομάζονταν **παλληκάρια**.⁽³⁾

Οι αρματολοί λοιπόν ήταν κυρίως ένοπλοι χριστιανοί στην υπηρεσία της οθωμανικής αυτοκρατορίας, επιφορτισμένοι με ορισμένες αρμοδιότητες. Βασική τους αρμοδιότητα ήταν η τήρηση της τάξης και η προστασία των κατοίκων από τους κλέφτες. Ακόμη, μαζί με τους δερβεναγάδες είχαν την υποχρέωση να φρουρούν συγκεκριμένα ορεινά περάσματα, τα οποία βρίσκονταν σε σημαντικούς οδικούς άξονες, ώστε να διεξάγεται το εμπόριο και η διέλευση των ταξιδιωτών με ασφάλεια. Φυσικά, δεν είχαν μόνο υποχρεώσεις, αλλά απολάμβαναν και ορισμένα προνόμια. Το πιο βασικό ήταν **η χρήση των όπλων**, σπουδαίο προνόμιο καθώς ο Ισλαμισμός απαγόρευε την οπλοφορία στους αλλόθρησκους.⁽⁴⁾

Βέβαια, η μετακίνηση των ανυπόταχτων Ελλήνων, από το βουνό στο αρματολίκι (δηλαδή στη νομιμότητα) και από το αρματολίκι στο βουνό (δηλαδή στην παρανομία), ήταν τόσο συχνή, ώστε είναι δύσκολο να ξεχωρίσουμε τις δυο έννοιες, του **αρματολού** και του **κλέφτη**.

Έως τα τέλη του 17^{ου} αιώνα, τα αρματολίκια βρισκόταν στα χέρια των Ελλήνων. Στα τέλη όμως του 17^{ου} και στις αρχές του 18^{ου} αιώνα, με τον εξισλαμισμό των Αλβανών, δημιουργήθηκε μεγάλη αναστάτωση, επειδή η τουρκική διοίκηση ανέθεσε τη φύλαξη των ορεινών διαβάσεων σε αρβανίτες δερβενάγες, οι οποίοι ήταν νεοφώτιστοι μουσουλμάνοι. Οι οθωμανικές αρχές, που είχαν σαν σχέδιο να παγιώσουν την κυριαρχία τους ολοκληρωτικά και ν' αλλοιώσουν εντελώς τον χριστιανικό πληθυσμό, έβρισκαν ως εμπόδιο τους Έλληνες Ορθόδοξους αρματολούς. Έτσι, διόρισαν τον *dervendji-bashi* (γενικό επόπτη δερβενίων - διόδων), τα καθήκοντα του οποίου ήταν να διατηρεί ανοιχτές, σε όλη τη χώρα, τις επικοινωνίες, έχοντας έναν αριθμό ανδρών υπό τις διαταγές του, οι οποίοι έφεραν τον τίτλο του **δερβέναγα** (φρουρού των διόδων).

Ήταν σταθερή πολιτική της οθωμανικής αυτοκρατορίας να εκμεταλλεύεται το αμοιβαίο μίσος των υπόδουλων υπηκόων της σαν

του **Ανδρέα Γκανάτσιου**
εκπαιδευτικού
αγγλικών - master
περιβαλλοντικής
εκπαίδευσης

μέσο εδραίωσης της δικής της εξουσίας. Στα μέσα του 18^{ου} αιώνα, αποφασίστηκε να ανατεθεί η λειτουργία αυτή, του θεσμού του δερβέναγα, στα χέρια των Αλβανών αρχηγών, οπότε ήταν πλέον αναπόφευκτος ο ανελέητος πόλεμος ανάμεσα στους Έλληνες αρματολούς και στους Αλβανούς στρατιώτες. Τότε οι δικοί μας αρματολοί αντιστάθηκαν με πείσμα και ήρθαν σε σύγκρουση με τους αρβανίτες, κάτι που έδωσε εθνικό χαρακτήρα στον αγώνα των ελλήνων αρματολών και τα διάφορα περιστατικά ο λαός τα έκανε τραγούδι.

(Έτσι λοιπόν, **τα γνωστά μας κλέφτικα τραγούδια είναι στην πραγματικότητα αρματολικά**, αφού οι ήρωες τους ήταν αρματολοί, όπως ο Ζίντρος, ο Νικοτσάρας, οι Μπλαχαβαίοι και άλλοι).⁽⁵⁾

Οι **αρματολοί**, οι υπεύθυνοι για την φύλαξη των διόδων (δερβενίων), ήταν απαραίτητοι στην **Ελασσόνα**, καθώς κοντά της βρίσκονται τα στενά του Σαραντάπορου, που ενώνουν τη Θεσσαλία με τη Δυτική Μακεδονία, και τα στενά της Πέτρας, που ενώνουν την περιοχή

της Ελασσόνας με την Πιερία. Η τέλεση στην Ελασσόνα της ετήσιας εμποροπανηγυρης ήταν ένας επιπλέον λόγος για την ύπαρξη αρματολών, οι οποίοι θα εξασφάλιζαν συνθήκες ηρεμίας για τους εμπορευόμενους. Για αυτούς τους λόγους **η πόλη της Ελασσόνας είχε 300 αρματολούς!**

Οι αρματολοί πέτυχαν συνολικά τη διατήρηση της θέσης τους μέχρι την εποχή του **Αλή πασά των Ιωαννίνων**, που μόλις διορίστηκε «γενικός επόπτης των δερβενίων», ξεκίνησε (το 1789) με ζήλο την προσπάθεια να περιορίσει τα αρματολίκια σε όλη τη χώρα πιστεύοντας ότι, με τον ίδιο τρόπο, θα εξόντωνε και τους κλέφτες.

Όμως, η στιγμή που ο Αλή πασάς νόμιζε ότι είχε πετύχει τον σκοπό του, στην πραγματικότητα, ήταν η αρχή μιας νέας εποχής. Το ύπουλο του χαρακτήρα του, η ασπλαχνία και οι εκβιασμοί του, έπεισαν όλους τους Έλληνες ότι η υποταγή σε τέτοιους ανθρώπους ήταν απλώς το ξεκίνημα για χειρότερες συμφορές κι έτσι δεν τους έμεινε τίποτα άλλο από την ανοιχτή πια ανυπακοή, που σαν κίνημα, άρχισε να προσλαμβάνει εθνικό χαρακτήρα σε όλη τη χώρα. Τα πλήθη των εκτοπισμένων στα βουνά, σχημάτισαν έναν πληθυσμό με νέα ενδιαφέροντα και ιδέες, μια από τις οποίες ήταν ότι **η Ελλάδα μπορεί να αποτινάξει το ζυγό του κατακτητή και να τέκνα της να βρουν ξανά την λευτεριά τους**.

Ο Αλή πασάς στην πορεία του, προκειμένου να ενισχύσει τη θέση του απέναντι στην κεντρική οθωμανική εξουσία, συγκέντρωσε μεγάλο πλούτο με τον οποίο αγόρασε και εκμεταλλεύτηκε τεράστιες εκτάσεις στην κεντρική Ελλάδα. Όταν όμως λίγο αργότερα είδε τις δυνάμεις του Σουλτάνου σε παράταξη μάχης εναντίον του, τότε σαν τελευταία λύση, κάλεσε σε βοήθεια τους Έλληνες, φανατικούς πια εχθρούς του, και παρουσιάστηκε ως αρχηγός τους, που, δήθεν, θα τους οδηγούσε στην ανεξαρτησία τους.

Ο Αλή πασάς φυσικά ανατράπηκε. Όμως, οι ομάδες **των κλεφταρματολών** που δημιουργήθηκαν, πρώτα ενάντια στις διώξεις του κι αργότερα κάτω από τις διαταγές του, απετέλεσαν τώρα τον **πυρήνα των στρατευμένων που ξεκίνησαν τον αγώνα** της Ανεξαρτησίας και τελικά κέρδισαν την ελευθερία για την Ελλάδα.⁽⁶⁾

1. Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος, «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», τόμος Ε', Αθήναι, 1887, 569.

2. Κώστας Σπανός, «Κλέφτικα Δημοτικά Τραγούδια», Θεσσαλική Φωνή, Λάρισα, 1980, 9-15.

3. Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος, «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», τόμος Ε', Αθήναι, 1887, 569-570.

4. Ευγενία Γιαννούκου, «Κλεφταρματολοί της ΒΔ Θεσσαλίας και του Ασπροποτάμου σύμφωνα με τα απομνημονεύματα του Νικόλαου Κασομούλη», Θεσσαλικό Ημερολόγιο, 65 (2014), 245.

5. Κώστας Σπανός, «Κλέφτικα Δημοτικά Τραγούδια», Θεσσαλική Φωνή, Λάρισα, 1980, 9-15.

6. H. F. Tozer, «Περιήγηση στη Θεσσαλία το 1869», Θεσσαλικό Ημερολόγιο 40 (2001), 25-27.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΡΜΑΤΟΛΟΥΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ ΣΤΟ ΚΑΤΑΣΤΙΧΟ 216 ΤΗΣ ΟΛΥΜΠΙΩΤΙΣΣΑΣ (1796-1819)

Μεταξύ των πολλών χειρογράφων, τα οποία φυλάσσονται στη βιβλιοθήκη της Μονής Ολυμπιώτισσας, περιλαμβάνεται και το υπ' αρ. 216, με 98 φύλλα (30 x 21,2 εκ). Πρόκειται για ένα κατάστιχο των τσιφλικίων τα οποία κατείχε η μονή στα χωριά Βουβάλα (Αζωρο), Φαρμάκη, Ντάβα (Διάβα)¹ και Τσαπουρνιά, το οποίο καλύπτει την περίοδο 1.10.1796 - 1.11.1819.²

Τα τσιφλίκια αυτά αγόρασε η Μονή της Ολυμπιώτισσας σταδιακά, αρχίζοντας από τη Βουβάλα, την οποία κατείχε ήδη πριν από το 1730, σύμφωνα με το χρυσόβουλο του Ρουδόλφου Καντακουζηνού αυτού του έτους. Την 1η Μαΐου 1779 αγόρασε χωράφια έκτασης 7 ζευγαρίων (700 περίπου στρεμμάτων) από τον Οθωμανό γαιοκτήμονα χατζη-Αλή εφέντη και στις 5 Μαΐου 1801 άλλα χωράφια έκτασης 2 ζευγαρίων (200 περίπου στρεμμάτων) από τον Οθωμανό Ταϊπ αγά.³

Το τσιφλίκι της Φαρμάκης αγόρασε η Ολυμπιώτισσα την 5η Μαΐου 1801 από τον οθωμανό γαιοκτήμονα Εμίν αγά, αντί 3.000 γροσίων. Από τον ίδιο πωλητή και την ίδια ημερομηνία αγόρασε και το τσιφλίκι της Ντάβας (Διάβας) αντί 5.000 γροσίων.⁴ Τελευταίο αγοράστηκε το τσιφλίκι της Τσαπουρνιάς, το οποίο περιήλθε στην κυριότητα της μονής το 1810.⁵

Οι καλλιεργητές των τσιφλικίων αντιμετώπιζαν πολλές δυσκολίες στην πληρωμή των φόρων, προφανώς λόγω των άσχημων σοδειών, όπως προκύπτει από μία σχετική αναφορά στις πληρωμές της Βουβάλας, η οποία είναι καταχωρισμένη στο φ. 16β του καταστίχου και έχει ως εξής: «Αυτά: τὰ 543,5 [γρόσια] μένον, να τα ρίξωμεν / του χρόνου, με το διαφορόντα, όσάν όποϋ τοϋς έφά/νηκαν βαργιά φετος, ήσος τοϋ χρόνου θέλοντας / ό θεός: έλθουν ελαφρότερα τα δασίματα».⁶

1. ΟΙ ΑΠΟΛΑΒΕΣ ΤΩΝ ΑΡΜΑΤΟΛΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΤΣΙΦΛΙΚΙ ΤΗΣ ΒΟΥΒΑΛΑΣ

Στο κατάστιχο 216 της Ολυμπιώτισσας οι καταχωρίσεις του τσιφλικίου της Βουβάλας, όπως προαναφέραμε, περιλαμβάνονται στα φύλλα 2α-61β και καλύπτουν την περίοδο 1796-1819. Στην κορυφή του φ. 2α αναφέρονται τα εξής: «1796: όκτομβρίου: α^η έλογαριάσθημεν μέ τόν γιάχον σοϋμπασι⁷ / όποϋ ήτα[ν] στίν βουβάλα, καί τόν έβγάλαμαν, καί έβάλαμαν τόν βλαχό κασοϋμαγαν. Δια να σινάσι:⁸ τα δευτέρια τής αύτινής / χρονιάς: καί κάνομεν, τής παροϋ' σις πλάκης: / όπου: νă ευρίσκον δια πολόν κερόν: καί όσα / να ρί[η]ντονται. στα χοριά μας: νă έπερνόνται έδό: / όποϋ νă ευρίσκονται γεγραμένα».

Πρώτος εμφανίζεται στο τσιφλίκι της Βουβάλας ο Λιβαδιώτης Βλαχοθόδωρος,⁹ το 1797, με ένα μικρό ποσό (10 γρόσια μαζί με τον μπουλούμπαση,¹⁰) και ακολουθεί ο Νικοτσάρας,¹¹ το 1798, με ένα πολύ μεγάλο ποσό (407 γρόσια), αποκαλούμενος τρεις φορές θεοήλατος.¹² Μετά

του Κώστα
Σπανού
συγγραφέα
εκδότη του περιοδικού
«Θεσσαλικό Ημερολόγιο»

το 1801 ο λουφές¹³ για τον Νικοτσάρα και τους Τσαραίους βαίνει συνεχώς μειούμενος, καθώς ο Νικοτσάρας έχει φύγει από την περιοχή.¹⁴ Μολονότι, όμως, έφυγε και δρούσε στη θάλασσα, επέστρεψε δύο φορές στο αρματολίκι του, άγνωστο για πόσο χρονικό διάστημα, το 1802, όποτε έλαβε 25 γρόσια ως τζιαουσιάτικο¹⁵ («1802 μαΐου 30: όταν άπέρασεν όνίκος τζάρα τζιαουσιάτικα 25») και 1804, μετά τις 15 Απριλίου, όποτε έλαβε άλλα 33 γρόσια ως χάρτζι:¹⁶ («1804: χάρτζι τοϋ καπετάν νήκου 33»). Η επιστροφή του αυτή σημαίνει ότι συμβιβάσθηκε, προσωρινά, με τον Αλή πασά.¹⁷

Κατά το χρονικό διάστημα της απουσίας του, στην περιοχή του αρματολικίου παρέμειναν κάποια παλικάρια του, τα οποία εξακολουθούσαν

να λαμβάνουν χρήματα και διάφορα είδη από το τσιφλίκι της Βουβάλας, μέχρι τον Μάιο του 1807. Μία φορά μάλιστα, το 1806, έλαβαν βοήθεια με διαταγή των οθωμανικών Αρχών της επαρχίας: «τοϋς τζιαράδισ βόήθια με ορισμόν τοϋ βιλαετχιού» Μετά τον Μάιο του 1807 δεν αναφέρονται πια οι Τσαραίοι (Τζιαράδες). Αντιθέτως, τα ποσά του Βλαχοθόδωρου αυξάνουν και οι αναφορές στο όνομά του πληθαίνουν. Σημειωτέον ότι εισέπραττε χειμωνιάτικο και καλοκαιρινό τζαουσιάτικο, όποτε φαίνεται ότι έμεινε μόνος κυρίαρχος στην περιοχή του δυτικού Ολύμπου. Το 1810 αναφέρεται η γυναίκα του (καπετάνηνα θεοδόρινα) και το 1816 ο γιος του, ως καπετανόπουλο, ο όποιος είχε μάλλον ενηλικιωθεί και πλαισίωνε το αρματολικό σώμα του πατέρα του.

Από τις αναφορές στο κατάστιχο 216 προκύπτει ότι ο Βλαχοθόδωρος ήταν ο άνθρωπος του Αλή πασά στην περιοχή βορειοδυτικά της Ελασσόνας. Αναφέρεται, μάλιστα, ότι την 1η Νοεμβρίου του 1808 οδήγησε μία κόρη στα Ιωάννινα, η οποία προοριζόταν προφανώς για το χαρέμι του Αλή πασά, και έλαβε γι' αυτό από το τσιφλίκι της Βουβάλας 102 γρόσια, κατά την αναχώρησή του, και άλλα 100:15 κατά την επιστροφή του, όποτε επανέφερε και την κόρη. Τον ίδιο καιρό οδήγησε κάποιον στα Ιωάννινα και έλαβε 40 γρόσια, «δια το βγιο¹⁸ του κλε[φ]τη». Συχνά εισέπραττε από τους χωρικούς το τζαουσιάτικο (χειμωνιάτικο και καλοκαιρινό) και το ποδοκόπι.¹⁹

Το ποδοκόπι, το όποιο ήταν μικρό συνήθως ποσό, το εισέπραττε για πολλούς λόγους. Το 1817 το είσπραξε για την πανούκλα του Λιβαδίου (1817),²⁰ όπως αναφέρεται στις καταχωρίσεις της Βουβάλας και της Τσαπουρνιάς.

Πολύ συχνά του πρόσφεραν κρασί, ρακί,²¹ αρνιά και κριάρια στα όποια είχε ιδιαίτερη αδυναμία, βούτυρο, μέλι, κριθάρι για τα άλογά του, και χρηματικά ποσά ως δώρα (ικράμι). Λόγω της απληστίας του έφθασε στο σημείο, το 1799, να επιβάλει πρόστιμο στους χωρικούς της Βουβάλας 44 γροσίων και 48 ο κολιτζής του όταν ψόφησε το άλογό του!

Το 1808 αναφέρονται δύο μέλη της αρματολικής ομάδας του, ο Φάκας²² και ο Μότζιος, για τους όποιους, όμως, δεν διαθέτουμε πληροφορίες. Εκτός από τους Τσαραίους και

τον Βλαχοθόδωρο, αναφέρονται, μία φορά μόνο, οι καπεταναίοι Κώστας και Πούλιος, οι οποίοι είναι ο Κώστας Τζαχείλας,²³ αρματολός της Ραψάνης, και ο Πούλιος Ταμπάκης,²⁴ αρματολός της Διάβας.

Μία φορά, το 1806, σημειώνεται ότι οι καλλιεργητές του τσιφλικίου της Βουβάλας έδωσαν «κρασί τους αρματολούς» γεγονός το οποίο δείχνει ότι πρόκειται για έλληνες αρματολούς της περιοχής, διότι οι μουσουλμάνοι δεν πίνουν οινοπνευματώδη ποτά.²⁵

2. ΟΙ ΑΠΟΛΑΒΕΣ ΤΩΝ ΑΡΜΑΤΟΛΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΤΣΙΦΛΙΚΙ ΤΗΣ ΦΑΡΜΑΚΗΣ

Η Ολυμπιώτισσα αγόρασε το τσιφλίκι της Φαρμάκης, το 1805, από τον καπετάν Ταμπάκη.²⁶ Στο κατάστιχο 216 οι καταχωρίσεις του τσιφλικίου αυτού, όπως προαναφέραμε, περιλαμβάνονται στα φύλλα 52α-61β και καλύπτουν την περίοδο 1808-1819. «1808: νόεμβρίου: σ^η: όσα ριξίματα άπο τό βιλαέτη, καί όσαλα / δοσίματα τής χρονής: δια το φαρμάκι νά τα ρίξομεν στο δευτέρι / του χοργιού: στα όνόματα: του καθενοῦ ότη πέσι».

Καθώς ο Νικοτσάρας δεν ζούσε πια και η αρματολική ομάδα του δεν υπήρχε, στις καταχωρίσεις του εν λόγω τσιφλικίου δεν γίνεται καμία αναφορά στους Τσαραίους. Ο Βλαχοθόδωρος ήταν ο μοναδικός κυρίαρχος στο αρματολίκι. Το κρασί, τα αρνιά και τα κριάρια που έλαβε από τους χωρικούς της Φαρμάκης είναι επίσης αρκετά, όπως και των χωρικών της Βουβάλας.

3. ΟΙ ΑΠΟΛΑΒΕΣ ΤΩΝ ΑΡΜΑΤΟΛΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΤΣΙΦΛΙΚΙ ΤΗΣ ΤΣΑΠΟΥΡΝΙΑΣ

Στο κατάστιχο 216 της Ολυμπιώτισσας οι καταχωρίσεις του τσιφλικίου της Τσαπουρνιάς, όπως προαναφέραμε, περιλαμβάνονται στα φύλλα 90α-97α και καλύπτουν την περίοδο 1810-1819. Η Μονή της Ολυμπιώτισσας αγόρασε το τσιφλίκι της Τσαπουρνιάς τον Σεπτέμβριο του 1810. Στο φ. 90α ο μοναχός γραφέας του καταστίχου σημείωσε τα εξής: «σεπτεβρίου πρώτη 1810: άνομεν άρχί σινθεῶ αγίω, δια τό τζευλήκι τζαπορνηά / τα δοσίματα τους: όποῦ να ρίξομεν: το δευτέρι:».

Μέχρι το 1812 η μονή δεν είχε εξοφλήσει το ποσό της αγοράς, όπως προκύπτει από την εξής σημείωση, στο φ. 91β: «1812 (...). μπατάρω²⁷ τά όσα άρτηροῦσαν²⁸ άπό τήν άγοράν τής χώρας 90 [γρόσια]».

Και στις καταχωρίσεις του εν λόγω τσιφλικίου κυριαρχεί ο Βλαχοθόδωρος. Από εδώ έλαβε πολλές φορές κρασί και ρακί, ένδειξη ότι οι Τσαπουρνιώτες ασχολούνταν και με την αμπελοκαλλιέργεια, καθώς και κριθάρι, αρνιά, ζυγούρια και κριάρια.

4. ΟΙ ΑΠΟΛΑΒΕΣ ΤΩΝ ΑΡΜΑΤΟΛΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΤΣΙΦΛΙΚΙ ΤΗΣ ΝΤΑΒΑΣ-ΔΙΑΒΑΣ

Στο κατάστιχο 216 της Ολυμπιώτισσας οι καταχωρίσεις του τσιφλικίου της Ντάβας-Διάβας, όπως προαναφέραμε, περιλαμβάνονται στα φύλλα 66α-77β και καλύπτουν την περίοδο 1801-1819. Η Μονή της Ολυμπιώτισσας αγόρασε το τσιφλίκι αυτό το 1801, οπότε αρχίζουν και οι καταχωρίσεις των κάθε λογής εισφορών της: «1801: καταγραφί του τσευλοικίου ντάβα όσα δίνομεν δευτέρι / άυτόν (;) καί να τα ρίξομε στίν χώραν, δηα να τα σινάξο/μεν χρονηκί: σ^η νόεμβρίου».

Η παρουσία εδώ του καπετάνιου των αρματολών, μάλλον του Βλαχοθόδωρου, επισημαίνεται μόνο μία φορά, το έτος 1802.

2. Για την παρούσα μελέτη οφείλουμε ευχαριστίες στο ΙΠΑ/ΜΙΕΤ και στον αρχιμανδρίτη π. Βασίλειο Σπαρμιώτη, για τα αντίγραφα του καταστίχου τα οποία μας παραχώρησαν σε ηλεκτρονική μορφή.

3. Ευάγγ. Α. Σκουβαράς, *Ολυμπιώτισσα*, ΚΕΜΝΕ, Αθήναι 1967, 521 (χρυσόβουλο), 116 και 462 (αγορά από τον χατζη-Αλή εφέντη), 145 και 438 (αγορά από τον Ταϊπ αγά)· Γρηγόριος Π. Βέλκος, *Ο αρχαιότερος κώδικας της Μονής Παναγίας Ολυμπιώτισσας Ελασσόνας*, έκδοση της Ι. Μ. Παναγίας Ολυμπιώτισσας, Ελασσόνα 1994, 38 (αγορά από τον Ταϊπ αγά), 73 (αγορά από τον χατζη-Αλή εφέντη, αλλά 1781 και όχι 1779).

4. Ευάγγ. Α. Σκουβαράς, *ό. π.*, σ. 145 και 439 (αγορά της Φαρμάκης), 439 (αγορά της Ντάβας)· Γρηγόριος Π. Βέλκος, *ό. π.*, σ. 39 (αγορά της Φαρμάκης), 38 (αγορά της Ντάβας).

5. Ευάγγ. Α. Σκουβαράς, *ό. π.*, σ. 146-147, 440.

6. Το ποσό αυτό των 543,5 γροσίων ο διαχειριστής του τσιφλικίου το επιμέρισε στους καλλιεργητές του, την 1.11.1805, όπως αναφέρεται στο φ. 22β του καταστίχου.

7. Σούμπασης < τ. subasi· τιμαριούχος υπό τις διαταγές του αλάι μπέη με διοικητικές και αστυνομικές αρμοδιότητες, υπεύθυνος για την είσπραξη των φόρων.

8. Σινάσι < συνάξει, συγκεντρώσει.

9. Ο Βλαχοθόδωρος, αρματολός του Λιβαδίου, ήταν αντίζηλος του αρματολού Πάνου Τσάρα, γαμπρού του μεγάλου αρματολού του Ολύμπου Πάνου Ζήδρου και πατέρα του Νικοτσάρα, τον οποίο δολοφόνησε γύρω στα 1788. Βλ. Αλέξης Πολίτης, *Το δημοτικό τραγούδι. Κλέφτικο*, «Ερμής», Αθήνα 1973, 55.

10. Μπουλούκμπασης < τ. bölük başi· αρχηγός του μπουλουκίου, ενός μικρού στρατιωτικού σχηματισμού.

11. Τα σχετικά με τον Νικοτσάρα, βλ. Ευάγγ. Α. Σκουβαράς, *ό. π.*, σ. 148-149· Απόστολος Βακαλόπουλος, *Ιστορία της Μακεδονίας 1354-1833*, Θεσσαλονίκη 1987, 523-530· Θωμάς Β. Παπακωνσταντίνου, *Ιστορικά του Ολύμπου. Νίκο Τζάρας, ο ολύμπιος «Αχιλλέας» του υπόδουλου Γένους*, εκδόσεις «Όλυμπος», Αθήνα 2005.

12. Το προσηγορικό θεήλατος σημαίνει ο ελαυνόμενος υπό του Θεού, ο καταδιωκόμενος Από το ρήμα θεηλατούμαι, το οποίο σημαίνει καταδιώκομαι, πλήττομαι υπό του Θεού. Βλ. Δημ. Δημητράκος, *Μέγα λεξικόν όλης της ελληνικής γλώσσης*, εκδόσεις «Δομή», Αθήνα (χ.χ.), τ. Ζ, 3310.

13. Λουφές < τ. ulufe· μισθός.

14. Είναι γνωστό ότι τον Απρίλιο του 1801 ο Νικοτσάρας είχε προσεγγίσει το Άγιο Όρος. Βλ. Αλέξης Πολίτης, *ό. π.*, σ. 55. Το 1803 δρούσε ως πειρατής στο Αιγαίο. Ο περιηγητής Bartholdy αναφέρει ότι το 1803 οι Τσαραίοι διέθεταν 500 άνδρες και ότι είδε μία επιστολή του Νικοτσάρα και κάποιου Γαλέα προς τους Αμπελακιώτες με την οποία απαιτούσαν, με επιτακτικό ύφος, προμήθειες και τρόφιμα, αλλιώς θα κατέστρεφαν το παν. Βλ. J. L. S. Bartholdy (μετ. Φώντας Κονδύλης), *Ταξιδιωτικές εντυπώσεις από την Ελλάδα, 1803-1804*, «Εκάτη», Αθήνα 1993, 88· πρβ. Απόστολος Βακαλόπουλος, *ό. π.*, σ. 524.

15. Τζαουσιάτικο· τα έξοδα, η αμοιβή του τζαούση-τσαούση, του επικεφαλής μιας ομάδας στρατιωτών οι οποίοι φύλαγαν τα στενά περάσματα (δερβένια).

16. Χάρτζι < τ. harc· δαπάνη, έξοδο.

17. Αλέξης Πολίτης, *ό. π.*, σ. 55.

18. Βγιο < bio· ζώα, περιουσία.

19. Ποδοκόπι και απεδοκόπι· αμοιβή για μία συγκεκριμένη αποστολή, όταν απαιτούνταν κυρίως πεζοπορία.

20. Προφανώς για να ενημερώσει τους κατοίκους των γύρω οικισμών, ώστε να λάβουν μέτρα προφύλαξης.

21. Ρακί· τσίπουρο.

22. Ο Φάκας αναφέρεται και στις καταχωρίσεις του 1813.

23. Πληροφορίες γι' αυτούς, βλ. Θανάσης Δουμακής, «Το αρματολίκι του κάτω Ολύμπου και οι Τζαχειλαιοί της Ραψάνης», *Σελίδες από την ιστορία της Ραψάνης. Πρακτικά Α' Ιστορικού Συνεδρίου Ραψάνης, Ραψάνη 24 Νοεμβρίου 1996*, Λάρισα 1997, 35-45· Κώστας Σπανός, «Δήμος Τζαχειλάς», *Καρυά Ολύμπου*, 7 (Λάρισα 2007) 10-11.

24. Γι' αυτόν, βλ. Κώστας Σπανός, «Ο τσαριτσανιώτης αρματολός και αγωνιστής του 1821 Πούλιος Ταμπάκης», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 29 (1996) 3-9.

25. Το 1810, αναφέρεται κρασί προς τους αρματολούς και στις καταχωρίσεις της Φαρμάκης.

26. Ευάγγ. Σκουβαράς, *ό. π.*, σ. 439.

27. Μπατάρω· αφαιρώ.

28. Αρτηρούσαν· υπολείπονται, απέμειναν ως χρέος..

Το αρματολίκι του Ολύμπου: Οι Τσαραίοι (Τζαραίοι)

Η ιστορία του αρματολικιού ξεκινά το 1700, όταν με σουλτανικό φερμάνι ο καπετάν Ζήδρος αναγνωρίστηκε ως αρματολός. Έδρα του αρματολικιού ήταν το Λιβάδι (Βλαχολίβαδο). Για καλύτερη διαχείριση, μοίρασε το αρματολίκι σε μικρότερα επιμέρους τμήματα τα οποία διοικούσαν τα πρωτοπαλικάρά του, όπως ο Πάνος Τσάρας, ο Λάζος, ο Βλαχοθόδωρος και άλλοι.

Ο Πάνος Τσάρας διαδέχτηκε τον Ζήδρο στο αρματολίκι. Είχε παντρευτεί την κόρη του Κερασίνα. Δολοφονήθηκε έξω από το χωριό του, Γιαννωτά, μετά από την προδοσία του Βλαχοθόδωρου, ο οποίος ήθελε να πάρει τη θέση του στο αρματολίκι και τον δερβέναγα Τζαφέρη. Οι δυο γιοί του Νίκος (Νικοτσάρας) και Κώστας (Καλλίνικος), κατέφυγαν στην οικογένεια των Λαζαίων, σύμφωνα με τον Κοσομούλη, όπου αργότερα ξαναπήραν το αρματολίκι στα χέρια τους.

Ο Νικοτσάρας συγκαταλέγεται ανάμεσα στους σημαντικότερους προεπαναστατικούς αγωνιστές. Γεννήθηκε το 1770, στα Γιαννωτά. Ο πατέρας του Πάνος Τσάρας (Τζάρας), διαδέχτηκε τον Ζήδρο στο αρματολίκι, αλλά έπειτα από προδοσία του Βλαχοθόδωρου δολοφονείται. Ο Νικοτσάρας τότε μαζί με τον αδερφό του Κώστα (Καλλίνικος), σύμφωνα με τον Κοσομούλη, κατέφυγαν στην οικογένεια των Λαζαίων. Όταν ανέλαβε την ηγεσία του αρματολικιού ο Νικοτσάρας, σε συνεργασία με την οικογένεια των Λαζαίων, προκάλεσαν τρομερά προβλήματα στον Αλή πασά, ο οποίος προσπάθησε μάταια πολλές φορές, να το καταστρέψει. Εκτός αρματολικιού ο Νικοτσάρας και οι Λαζαίοι συνεχίζουν τον αγώνα τους και στη θάλασσα. Ο Νικοτσάρας θα εξελιχθεί σε τρομερό κουρσάρο, πετυχαίνοντας πολλές νίκες εναντίων των Τούρκων. Ο Κοσομούλης, αναφέρει πως ο Νικοτσάρας είχε επαφές με τον Λάμπρο Κατσώνη, ναύαρχο του ρωσικού ναυτικού, για παράλληλα χτυπήματα εναντίον των Τούρκων από στεριά και θάλασσα.

Το 1802, συμμετέχει στην Επανάσταση της Σερβίας. Το 1804, σκοτώνει έναν αξιωματούχο του Αλή Πασά και στη συνέχεια καταδιώκεται από τους Τούρκους αλλά και αντιπάλους του πατέρα του. Καταφεύγει στην Ύδρα όπου ο Λάζαρος Κουντουριώτης του χορηγεί την υπηκοότητα της Ιονίου Πολιτείας. Το 1807, ο νέος Ρωσοτουρκικός πόλεμος, βρίσκει τον Νικοτσάρα να συμμαχεί με τον Ρώσο Ναύαρχο

του Γεωγίου
Νακούλα
φιολόγου
ιστορικού

Σενιάβιν. Στο Νευροκόπι της Βουλγαρίας νικά τους Τούρκους. Στόχος του ήταν να φτάσει με την δύναμη των 550 ανδρών του, στην επαναστατημένη Σερβία. Ωστόσο, η Ρωσία συνθηκολόγησε με τους Τούρκους και ο Νικοτσάρας βρέθηκε αντιμέτωπος με πολυάριθμα τουρκικά στρατεύματα. Αναγκάστηκε να υποχωρήσει και μετά από διαρκείς συγκρούσεις πολιορκείται για τρεις ημέρες στο γεφύρι κοντά στο Πράβι (σημ. Ελευθερούπολη). Εκεί, τον εγκατέλειψαν 120 Αλβανοί σύμμαχοί του και επιχείρησε έξοδο, η οποία πέτυχε αλλά με τρομερές απώλειες. Στη Σκιάθο, θα ανακηρυχθεί υπαρχηγός της «Μαύρης Μοίρας», τον πειρατικό στόλο του Γιάννη Σταθά, πραγματοποιώντας αρκετές νίκες

εναντίων του τουρκικού στόλου. Τον Ιούλιο του 1807, αφού κατατρόπωσε τουρκοσλαβικές δυνάμεις στο Λιτόχωρο, τραυματίστηκε θανάσιμα. Οι σύντροφοί του τον έθαψαν στη Σκιάθο, στου Λεχωνιού το ρέμα, κοντά στη μονή της Ευαγγελίστριας.

Ο Κώστας, έγινε μοναχός με το όνομα Καλλίνικος. Αγωνίστηκε και εκτός Ολύμπου, στον Ασπροπόταμο (σώμα του Νικολού Στουρνάρη). Αναφέρεται στα έγγραφα των Ολυμπίων αγωνιστών προς το Βουλευτικό, το «Πολεμικόν Γραμματείων» και στον κυβερνήτη Καποδίστρια.

Η δράση σου σημειώνεται έως το 1835, αφού αναφέρεται στον κατάλογο με «τα επισημότερα καπιτανάτα, ευρισκόμενα

την σήμερον (1835) εις το τουρκικόν κράτος, Θεσσαλίαν και Μακεδονίαν», ως Καλλίνικος Τσαρόπουλος, επικεφαλής 50 ανδρών (Θεσσαλικό Ημερολόγιο, τομ. 68, σελ. 129-138).

Στον αγώνα για την ελευθερία του έθνους, συμμετείχε και ο γιός του Νικοτσάρα, Παναγιώτης Τζαρόπουλος. Στις 21 Νο-

εμβρίου 1825, συμμετέχει στην επανάσταση του Ολύμπου, στο σώμα του Διαμαντή Νικολάου. Το 1837 θα συμμετάσχει σε ένα μικρό απελευθερωτικό κίνημα στη Θεσσαλία, το οποίο απέτυχε. Στις 5 Φεβρουαρίου 1844, από την Αταλάντη, υποβάλλει αίτηση προς την Γραμματεία των Στρατιωτικών, ζητώντας να του χορηγηθεί το αργυρούν αριστείο. Στις 15 Μαρτίου του 1844, με απόφαση του Βασιλιά Όθωνα του χορηγήθηκε το αργυρούν αριστείο, το οποίο δινόταν σε αξιωματικούς και καπεταναίους. Τέλος, θα πάρει μέρος και στην επανάσταση της Θεσσαλίας, το 1854 (Θεσσαλικό Ημερολόγιο, τόμ. 68, σελ. 138-144 και τόμ. 72 σελ. 225-238).

"Ο αγωνιστής την ελευθερία ή την κερδίζει μαχόμενος ή την καθαγιάζει πεθαίνοντας"

4/3/1772-4/3/2021: 249 λέξεις για τα 249 χρόνια
από τη γέννηση του Εθνικού ήρωα Γεωργάκη Ολύμπιου

Ο Γεωργάκης Ολύμπιος γεννήθηκε στο Λιβάδι Ελασσόνας. Η μητέρα του Νικολέτα ήταν κόρη Λιβαδιώτη προύχοντα, ο δε πατέρας του Νικόλαος γεννήθηκε στη Φτέρη Πιερίας και καταγόταν από τους Λαζαίους, φημισμένους αρματολούς του Ολύμπου. Φοίτησε στο ονομαστό Σχολείο του Λιβαδίου κοντά στους σοφούς δασκάλους Ιωνά Σπαρμιώτη και Ιωάννη Πέζαρο.

Στα 1817, μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία από τον Γ. Λεβέντη. Το καλοκαίρι του 1820, ο Αλέξανδρος Υψηλάντης, τον διόρισε Αρχιστράτηγο των επαναστατικών δυνάμεων στη Μολδοβλαχία.

Τον διορισμό του τον παρέδωσαν οι Εμμανουήλ Ξάνθος και Χριστόφορος Περραιβός: «...διορίζω διά του παρόντος μου Αρχιστράτηγον του Δουναβικού στρατεύματος τον Γεώργιον Ολυμπίτην ...».

Τον Ιανουάριο του 1821, ο Ολύμπιος και άλλοι Έλληνες του Βουκουρεστίου, παρακίνησαν σε επανάσταση εναντίον των Τούρκων τον ντόπιο οπλαρχηγό Θεόδωρο

του **Θωμά Ν. Λιόλιου**
φιλόλογου, εκδότη
επιστημονικού
ερευνητή του ΙΑΚΑ

Βλαδιμηρέσκου. Την 23η Φεβρουαρίου 1821, ο Υψηλάντης, κήρυξε την επανάσταση στη Μολδοβλαχία.

Μετά τις ήττες των επαναστατών στο Δραγάτσάνι και το Σκουλένι, το κυριότερο επαναστατικό σώμα που απέμενε ήταν αυτό του Ολυμπίου, το οποίο είχε συνενωθεί με το τμήμα του Ιωάννη Φαρμάκη. Οι δύο οπλαρχηγοί κατευθύνθηκαν στη Μονή Νάμπσου και από εκεί στη Μονή Σέκου, κοντά στο Ιάσιο.

Ο Ολύμπιος κλείστηκε με 7 ή 11 πιστούς συμπολεμιστές του στο κωδωνοστάσιο της Μονής.

Σε εκείνη τη φάση της μάχης πυροβόλησε ένα βαρέλι με πυρίτιδα και ανατίναξε το κωδωνοστάσιο, συμπαρασύροντας και Τούρκους που βρέθηκαν εκεί κοντά. Ευτύχησε να έχει

θάνατο αυθεντικού ήρωα και να εκπληρώσει ακέραια ότι έγραφε τον Σεπτέμβριο του 1820 στον Αλέξανδρο Υψηλάντη: «υπόσχομαι να αγωνιστώ ως την υστερινήν ρανίδα του αίματος μου χωρίς ποτέ να με δειλιάσει καμμία ανθρώπινη περίσταση». (249)

Αιωνία του η μνήμη!

ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ ΟΛΥΜΠΙΟΣ

Ολύμπιε, το ξημέρωμα έκανες το σταυρό σου.
Φωτιά έσφιξες στη χούφτα σου, φυτίλι στην καρδιά σου
Κι η σκέψη σου αγκάλιασε τους φίλους, τα παιδιά σου.
Πέφταν τα φύλλα ολόγυρα και του Σελήχ οι τούρκοι
κι έντεκα λεβεντόκαρδοι θυμήθηκαν το Κούγκι....
Κι εκεί στου Σέκου τη μονή που διάλεγε ο Σεπτέμβρης,
Εσύ, Γεωργάκη Ολύμπιε, διάλεγες τάφους να έβρης
Και τίναξες στον ουρανό με κρότο το όνομά σου,
Στον ήλιο της παληκαριάς ρίζωσε τ' όραμά σου.
ΚΟΡΙΝΑ-200 χρόνια μετά

Υ.Σ

Το βράδυ προς **ξημέρωμα** της 17ης Σεπτεμβρίου του 1821, κάπου 3.500 Τούρκοι γκρεμίζοντας τον περίβολο της Μονής Σέκου, μπήκαν στο εσωτερικό της. **Ο Γεωργάκης Ολύμπιος** μη έχοντας διέξοδο και επικαλούμενος τη βοήθεια του Θεού και **κάνοντας το σταυρό του**, έβαλε **φωτιά** στην πυρίτιδα του κωδωνοστασίου, ανατιναζόμενος μαζί και σκοτώνοντας **τους 3.500** άπιστους Οθωμανούς στρατιώτες **του Σελήχ Πασά**. Από τους 11 συντρόφους μόνος ένας διασώθηκε, για να υπάρξει έτσι η ζωντανή μαρτυρία

αυτής της αυτοθυσίας του Ολυμπίου, και να μεταφερθεί το παράδειγμα του, **σαν** αυτό του **Καλογέρου Σαμουήλ στο Κούγκι του Σουλίου**, και σαν αυτό του Κρητικού Καλόγερου Γιαμπουδάκη, στο Αρκάδι των Χανίων της Κρήτης. Έτσι παλικαρία έφυγε ο Γεωργάκης Ολύμπιος σε ηλικία μόλις 49 ετών.

Κορίνα Πάντου

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΒΕΛΚΟΥ

«Το άδοξο τέλος της οικογένειας του Γ. Ολύμπιου»

Η πατρίδα μας γιορτάζει φέτος τα 200 χρόνια απ' την ανεπανάληπτη Εθνική Παλιγγενεσία, τα 200 χρόνια απ' την Επανάσταση του 1821. Πλήθος ηρώων κοσμούν το «πάνθεον» των Εθνομαρτύρων αυτής της μεγάλης εποποιίας. Κάθε κομμάτι της γης αυτού του μαρτυρικού τόπου καυχάται για κάποιον ήρωα του 1821. Έτσι, κι η επαρχία μας έχει να παρουσιάσει μεγάλα ονόματα, τόσο στην προεπαναστατική περίοδο, όσο και στην περίοδο του Αγώνα.

του **Βασίλη Ζαρζώνη**
φιλόλογου

Ένα απ' τα μεγαλύτερα ονόματα ηρώων, σ' όλο το αρχαικό υλικό του Αγώνα, υπήρξε ο Γεωργάκης Ολύμπιος.

Σημαντικές είναι οι αναφορές σ' αυτόν έγκυρων ιστορικών και χρονογράφων της εποχής του στην ελληνική και ξένη βιβλιογραφία. Ανάμεσά τους κι ο αείμνηστος συγγραφέας Γρηγόρης Βέλκος, που αφιέρωσε στον Γ. Ολύμπιο μεγάλο μέρος της συγγραφικής του δράσης στα τελευταία χρόνια της ζωής του. Καρπός αυτού του μόχθου είναι το βιβλίο του, «Το άδοξο τέλος της οικογένειας του Γ. Ολύμπιου», που εκδόθηκε το 2014, με πρωτοβουλία του «Συλλόγου Λιβαδιωτών Θεσσαλονίκης».

Το βιβλίο καταγράφει παραδοχές ιστορικών που αναφέρουν ότι ο Γεωργάκης Ολύμπιος ήταν απ' τη ράτσα των μεγάλων, των κλασικών Ελλήνων πολεμιστών. Τα είχε όλα: Το εντυπωσιακό παράστημα, το αδάμαστο θάρρος, τον ευθύ και τίμιο χαρακτήρα, το υψηλό φρόνημα, την άμετρη αγάπη για την πατρίδα, τη βαθιά πείρα του πολέμου και προπάντων την πιστή φιλία (παραδειγματική η μέχρι αυτοθυσίας φιλία του με τον Αλ.Υψηλάντη). Η ομολογία, άλλωστε, ενός μισέλληνα, του Φινλεϋ, πως «ο Ολύμπιος υπήρξε άνδρας αγαθός, ενθουσιωδώς αφοσιωμένος στον ελληνικόν Αγώνα», αποτελεί την καλύτερη αναγνώριση της αξίας του.

Ο Γεωργάκης Ολύμπιος σημείωσε πορεία λαμπρή. Το 1803, υπηρετώντας στο ελληνικό σύνταγμα του ρωσικού στρατού της Οδησού, στη μάχη του Βιδινίου της Βλαχίας, ο Ολύμπιος πολέμησε ηρωικά πλάι στον αρχιστράτηγο Κουτούζωφ. Το βιβλίο μνημονεύει κάποια ανδραγαθήματα του Γεωργάκη Ολύμπιου, όπως το γεγονός ότι «...ο (Ρώσος) αυτοκράτορας Αλέξανδρος Α' τον προβιβάζει από λοχαγό σε Συνταγματάρχη του ρωσικού στρατού, μετά την απaráμιλλη γενναιότητα που επέδειξε στη μάχη της Όστροβας(1806), όπου έπιασε 3.200 αιχμαλώτους Τούρκους που τους πρόσφερε δώρο στο στρατηγό του Κουτούζωφ». Έτσι προβιβάστηκε σε συνταγματάρχη, ενώ ο τσάρος Αλέξανδρος Α' του απένειμε το παράσημο της

Αγίας Άννας. Επέστρεψε στη Σερβία (1807), στη Σέρβικη Επανάσταση του Καραγεώργεβιτς (1804-1812), αλλά, όταν διορίστηκε ηγεμόνας στη Ρουμανία ο Σούτσος, επανέκαμψε στην περιοχή. Έτσι, το 1810 βρίσκεται στη Νίσσα, το 1811 πάλι στη Βλαχία. Το 1814, ως στρατιωτικός ακόλουθος του τσάρου μετείχε στο συνέδριο της Βιέννης. Το 1815 παντρεύτηκε στη Μπέλλα Τσέροβα την 23χρονη Στάνα (χήρα του σέρβου αρματολού Βέλκου Πέτροβιτς) με την οποία έζησε 6 χρόνια κι απέκτησε τρία παιδιά (δυο γιους και μια κόρη). Από το 1817 μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία ως ένας από τους 12 «αποστόλους» της, με τον διακριτικό αριθμό 3 του κατα-

λόγου που κατέγραψε ο Σκουφάς. Η νέα οικογένειά του έδωσε 5.500 χρυσά φλουριά στη Φ. Εταιρεία (ως δάνειο). Ως αρχιστράτηγος των «εν ταις ηγεμονίαις όπλων» (διορισμένος απ' τον Αλ. Υψηλάντη, 30/6/1820), 49 ήδη ετών πορεύεται απ' το Κίμπουρλουκ προς τη Μονή Σέκου. Ο αποχωρισμός του με τη Στάνα, που ήταν τότε έγκυος στο τρίτο τους παιδί, την Ευφροσύνη, πριν ξαναπάρει το δρόμο του πολέμου, θύμιζε τον αποχωρισμό Έκτορα- Ανδρομάχης. Αγκαλιάζοντας τα αγόρια του, Αλέξανδρο και Μιλάνο, και

τη σύζυγό του, ανάμεσα σε άλλα της είπε: «...Τους γιους μου θέλω να τους παραδώσεις στο έθνος...»

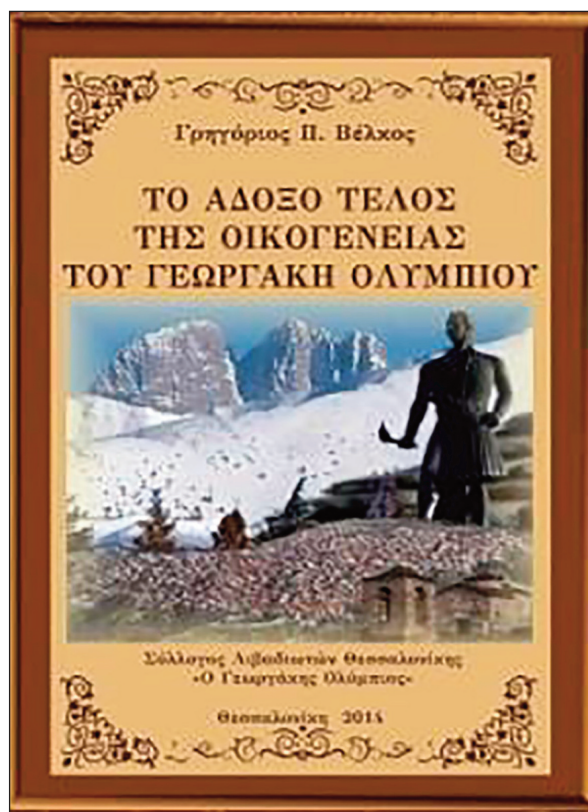
Μόνο μια τούφα απ' τα μαλλιά του είχε στα χέρια της η Στάνα μετά τη θυσία του άντρα της στο ολοκαύτωμα της Μονής Σέκου!! Από το 1821-1836 παρέμεινε στη Ρωσία. Μετά τη σύναψη του αγγλικού και ρωσικού δανείου του Όθωνα (1836-1837), αποφάσισε να διεκδικήσει τις 5.500 λίρες, ώστε να πληρώσει τα χρέη της και να εξασφαλίσει αξιοπρεπή διαβίωση.

Το 1841-42 η οικογένεια έφτασε στην Αθήνα. Εκεί παρέμεινε εξαθλιωμένη, αφού οι γιοι του Γ. Ολύμπιου αποκλείστηκαν απ' το διορισμό σε δημόσια αξιώματα, σύμφωνα με το ψήφισμα Β' του Συντάγματος της 3ης Σεπτεμβρίου, γιατί ήρθαν στην Ελλάδα το 1841-42, δηλ. θεωρήθηκαν ετερόχθονες. Μάλιστα, ο κατοπινός τους διορισμός στο ιππικό ήταν χωρίς

ουσία, εφόσον ήδη υπηρετούσαν ως άμισθοι (!) στο βασιλικό ιππικό...

Αυτήν την τραγικότητα, τη φτώχεια και τη στέρηση της οικογένειας του ήρωα καταδεικνύει και το παρακάτω σχετικό ποίημα του Σούτσου:

«Τέκνον του θυσιασθέντος Γεωργάκη Ολυμπίου, πού υπάγεις στερημένον άρτου του επιουσίου, με την μαυροφορεμένην και θρηνούσαν σου μητέρα; Και εις Σέκο δεν εκάης, άθλιο, με τον πατέρα κι εδώ ήλθες να ζητανεύης ορφανό μου με τον δίσκον. Τίς φροντίζει και αν κλαίης, εκ πείνας αποθνήσκον;»

Λαζαίοι, οι αετοί του Ολύμπου

«Εκεί μοιράζουν τα φλωριά, και τα καπετανάτα,
Του Νίκου πέφτ' η Ποταμιά, του Χρίστου η
Ελασσόνα,

ο Τόλιος καπετάνευε στην Κατερίνη εφέτος
και το μικρό Λαζόπουλο πήρε την Πλαταμώνα»

Η άνοιξη είχε έρθει για τα καλά. Οι πλαγιές είχαν πρασινίσει. Οι τσοπαναράιοι έστριβαν τα κοπάδια. Τα κυπριά είχαν μια γλυκιά μελωδία, που παντρευόταν με την όμορφη πλάση. Το μάτι, αφού διέσχιζε τον πολύχρωμο κάμπο της Κατερίνης, έφτανε μέχρι τον Θερμαϊκό. Σ' αυτήν την ευδαιμονία αντιστεκόταν ακόμη το λευκό δέος του Ολύμπου απέναντι στα νοτιοανατολικά.

Τίποτε δεν προμήνυε το κακό που θα γινόταν εκείνη την απριλιάτικη νύχτα του 1813 στον οικισμό της Μηλιάς στα Πιέρια Όρη. Ο γιος του Αλη-Πασά, Βελής, επιτέθηκε νύχτα αιφνιδιαστικά στον Πύργο των Λαζαίων. Είχε προηγηθεί η συκοφαντία του αρματολού Βλαχοθόδωρου, ότι οι Λαζαίοι είχαν σχέσεις με τον αντίπαλο του Αλή, τον Ισμαήλ Μπέη των Σερρών.

Τα Λαζόπουλα προδοθήκαν. Δεν περίμεναν την επίθεση. Στη μάχη που έγινε, σκοτώθηκε ο Δήμος Λάζος, συνελήφθησαν τα γυναικόπαιδα και οδηγήθηκαν στον Τύρναβο.

Ο σκύλος, ο Βελής έσφαξε 36 μέλη της οικογένειας των Λαζαίων, μαζί και τον Γιάννη Λάζο. Ο αδελφός του Δήμου και Γιάννη, ο Λιόλιος κατάφερε και ξέφυγε. Τότε στα Γιάννενα ο Αλη-Πασάς εκτέλεσε και τον άλλο τους αδελφό, Κώστα, που τον είχε όμηρο από το 1811.

«Από τους επιφανέστερους κλεφταρματολούς της Μακεδονίας και της Θεσσαλίας ήταν οι Λαζαίοι, Βλαχικής καταγωγής, με γενάρχη τον Τόλιο Λάζο από την Ελασσόνα και έδρα τη Μηλιά, κοντά στην Κατερίνη. Περισσότερο γνωστοί ήταν οι γιοι του, γεννημένοι μετά το 1770, οι ονομαζόμενοι Λαζαίοι ή Λαζόπουλα, Γιάννης, Λιόλιος, Δήμος και Κώστας, οι οποίοι ήταν πολύ συμπαθείς στους αρματολούς γιατί διακρίνονταν για το ήθος, τη φρόνηση και την ανδρεία τους... ώστε να προκαλούν τον φόβο στον Αλή πασά των Ιωαννίνων... Γι' αυτό περίμενε με υπομονή την κατάλληλη ευκαιρία για να τους εξοντώσει»

Τα Λαζόπουλα από τον 18ο αι. ήδη, ταυτίστηκαν με τον αγώνα κατά του Αλη-Πασά. Έγιναν και κουρσάροι, και το 1795 κατάφεραν να έχουν υπό τον έλεγχό τους τον Παγασητικό. Μετά, ξαναβγήκαν στα βουνά, όπου ο Αλής

του **Γιάννη Δαρή**
θεολόγου
αστυνομικού

έστελνε τους γιους του, Βελή και Μουχτάρ να τους πολεμήσει. Όμως, ακολούθως, έκαναν εκεχειρία, που κράτησε μέχρι το 1804. όταν και ξαναβγήκαν στη θάλασσα στο πλευρό των Ρώσων. Το 1807 νίκησαν και τη τουρκική αρμάδα στην Τένεδο. Την ίδια χρονιά πεθαίνει ο θρυλικός Νικοτσάρας, στενός φίλος και συνεργάτης των Λαζαίων, ενώ αυτοί συνέχισαν την δράση τους στα βουνά. έως το 1813.

Τόλιος Λάζος: Αρματολός από την Ελασσόνα (περίπου 1710-1770) ήταν επικεφαλής των καπεταναίων στο αρματολίκι της Πιερίας με έδρα τη Μηλιά (Το όνομά «Λαζαίοι» φέρει ο Πολιτιστικός Σύλλογος της Κάτω Μηλιάς). Έλαβε

μέρος στην επιτυχημένη επιχείρηση στην Καλλιανή (Αιανή). Συμμετείχε και στα Ορλωφικά. Απέκτησε τέσσερις γιους:

Γιάννης Λάζος: Σφάχτηκε στον Τύρναβο (1813) από το Βελή Πασά, μαζί με 36 άλλα μέλη της οικογένειας. Ο γιος του, Τόλιος, γλίτωσε την ομαδική σφαγή, επειδή ήταν 12 ετών και αργότερα έγινε χιλιάρχος στο Θεσσαλομακεδονικό Σώμα. Πέθανε νέος στις 15/02/1836. Ο άλλος γιος Γιάννης σκοτώθηκε το 1835 σε συμπλοκή με Γκέγκηδες έξω από το Λιβάδι.

Λιόλιος Λάζος: Απαγχονίστηκε το 1815 στην Πόλη, μαζί με τους 2 γιους του.

Η οικογένεια του Λιόλιου, μαζί με 50 ακόμα συγγενείς του, αιχμαλωτίστηκε κι όλοι μαζί κάηκαν στα αμπάρια της τουρκικής ναυαρχίδας, η οποία ανατινάχθηκε από τον Κανάρη, το 1822. Ο Μητροπολίτης Χίου κατόρθωσε να εξαγοράσει μόνο τους 2 ανήλικους γιους του Λιόλιου, τον Τόλιο Λάζο και το Δήμο Λάζο.

Δήμος Λάζος: Σκοτώθηκε στη Μηλιά από το Βελή Πασά το 1813.

Κώστας Λάζος: Στάλθηκε από το

Βελή Πασά στα Γιάννενα, όπου εκτελέστηκε από τον Αλή Πασά.

Απόγονοι: Ο Τόλιος (1803-1878) ξαναδημιούργησε με τον αδελφό του το αρματολίκι του Ολύμπου το 1826. και κατέφυγαν το 1841 στη Νέα Πέλλα Αταλάντης.

Ο Δήμος (1804 - 1865) έλαβε μέρος, όπως και ο αδελφός του, στην Επανάσταση της Θεσσαλίας. Γιοι του Δήμου ήταν ο Γιάννης Λάζος, γιατρός (1839-1921) και ο στρατιωτικός Αλέξανδρος Λάζος (1844-1925). Οι δύο αυτοί Λαζαίοι πολέμησαν στην Επανάσταση του Ολύμπου (1878).

Θωρώντας τις μορφές. του Ζήδρου παλαιότερα, των
(Συνέχεια στη σελίδα 14)

Ο Τόλιος Λιόλιος Λάζος
ανάμεσα σε δύο συμπολεμιστές του
στην επανάσταση του 188 στον Όλυμπο
(Φωτογρ. Αρχείο Συλλόγου)

Η Συνάντηση του Γεωργάκη Λόζου-Ολύμπιου και των Λαζαίων στην Μηλιά Ολύμπου. "όπου είναι οχυρόν το χωρίον πατρίδα και καθέδρα των Λαζαίων" (Νικ. Κασομούλη Στρατ. Ενθυμήματα τ. 1ος σελ. 199. Ζωγραφική σύνθεση Κωνσταντίνου Ξενόπουλου, Κατερίνη 1993 (Αρχείο Πολιτιστικού Συλλόγου "ΟΙ ΛΑΖΑΙΟΙ")

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΛΑΧΑΒΑΣ (ΠΑΠΑΘΥΜΙΟΣ)

Παιδί του Αθανασίου Βλαχάβα, του περίφημου αρματολού των Χασίων, το αρματολίκι του οποίου επεκτείνονταν μέχρι τον Όλυμπο. Ο πατέρας του ήταν ήρωας ατρόμητος και αήττητος και διακρίνονταν για την θρησκευτικότητά του.

Λέγεται ότι σε ηλικία 76 ετών μετέβη με το όπλο του και τη συνοδεία του πρωτοπαλικάρου του, Ξυπόλητος, περπατώντας, στους Άγιους τόπους για προσκύνημα.

Μετά το θάνατο του πατέρα του, ο Ευθύμιος φαίνεται στη πολεμική κονίστρα.

Συνεργάστηκε με τους Ρώσους, που κατέλαβαν τα Επτάνησα μετά τους Γάλλους, και αρκετούς καπετάνιους της στεριάς, όπως τον Παλαιόπουλο, τον Καναβό και άλλους. Οργάνωσε σώμα στρατιωτικό και συνεργάζονταν με τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη. Ο Αλή πασάς με δολοπλοκίες θα πετύχει να αδρανήσει την ομάδα αυτή από το 1800. Μετά και την πτώση του Σουλίου, ο Αλής θα επιχειρήσει και πάλι να διαλύσει τον συνασπισμό του Παπαθύμιου.

Το 1805 στο Καρπενήσι, συγκροτείται ευρύτερη σύσκεψη όλων των αρματολών της Στερεάς, όπου ο Παπαθύμιος θέτει προ των οπληρχηγών το όραμα της επανάστασης ολόκληρης της Ελλάδας.

Με την ευκαιρία της κήρυξης του Ρωσσοτούρκικου πολέμου το 1806, ο Βλαχάβας με τον Νικοτσάρα, Σταθά και Θ. Κολοκοτρώνη, ύστερα από έντονες πιέσεις του Αλή, θα καταφύγουν στη δημιουργία στόλου από 70 πλοία και με έδρα τις Σποράδες θα ενοχλούν τον κατακτητή.

Μετά τον φόνο του Νικοτσάρα κοντά στην παραλία του Λιπόχωρου, ο Βλαχάβας θα αποσυρθεί στα λημέρια του Ολύμπου. Το 1808, έπειτα από συμφωνία με τους δυσαρστημένους από τις αυθαιρεσίες των Αρβανίτικων μπουλουκιών και του Αλή Τούρκους της Λάρισας και Τρικάλων, ξεκινά την επανάσταση με τη σύμπραξη των υπόλοιπων καπεταναίων και την προτροπή του Καραγιώργη Σερβίας και Ρώσων. Δυστυχώς, οι Τούρκοι αθέτησαν τη συμφωνία και οι ορδές του Μουχτάρ Πασά, κατάφεραν να

του **Σπύρου Μπούμπα**
εκπαιδευτικού
συγγραφέα

καταβάλουν τις δυνάμεις του Θεόδ. Βλαχάβα-αδερφού του Παπαθύμιου-στα Μετέωρα. Μέχρις ότου φτάσει ο Παπαθύμιος από τον Όλυμπο, η επανάσταση καταπνίγηκε στο αίμα. Ο Παπαθύμιος καταφεύγει και πάλι στο Όλυμπο κι από εκεί θα βρεθεί στη Σκόπελο, όπου με τον στολίσκο του θα ενοχλήσει έντονα τους Τούρκους.

Κατά τοκαλοκαίρι του 1808, έπειτα από φερμάνι του Σουλτάνου, παρέχεται αμνηστία σε όλους τους καπεταναίους και τους επιτρέπονται να ξαναγυρίσουν στις έδρες τους. Ο Αλής ζήτησε από τους καπεταναίους να του παραδώσουν τον Παπαθύμιο, πράγμα που όλοι αρνήθηκαν. Ο δόλιος, όμως, Αλής πέτυχε να πλαστογραφήσει επιστολή-πρόσκληση των Λαζαίων (Καπεταναίων του Βλαχολίβαδου, Πιερίας και Ολύμπου) και στον

καθορισμένο χώρο να πέσει στη στημένη από τους άντρες του Αλή παγίδα. Θα οδηγηθεί δέσμιος, μπροστά στο «θηρίο», στα Γιάννενα και θα προσδεθεί σε πάσσαλο στην αυλή του Σεραγιού. Θα περάσουν επί δύο μέρες μπροστά του σχεδόν όλα τα Γιάννενα και θα βασανιστεί για να φανερώσει τους συνεργάτες τους, καπεταναίους κι ιεράρχες. Θα υποστεί αλόγιστα τα πιο φριχτά βασανιστήρια, χωρίς απ' το στόμα του να ξεφύγει η παραμικρή λέξη και κατάρα. Τελικά θα βασανιστεί τόσο, που θα πεθάνει κομμένος σε κομμάτια.

Ο Βλαχάβας ήταν ο τελευταίος μεγαλεπήβολος αντιπρόσωπος του ένοπλου αρματολισμού.

Αλλά και ο γιος του, Φλώρος, που κατά το 1814 θέλησε να ξεσηκώσει τη Θεσσαλία, προδόθηκε από τους εβραίους, συλλήφθηκε και φονεύθηκε.

Να τι γράφει ο Πουκεβίλ για το μάρτυρα Παπαθύμιο:

«... αι ακτίνες του λάμποντος ηλίου προσέβαλλον την ξανθήν κεφαλήν του περιφρονούντος τον θάνατον. Αφθονος ιδρώς έπιπτεν επί της πυκνής αυτού γενειάδος. Εγνώριζε την τύχη του, μάλλον δε ατάραχος και

αυτού του τυρράνου όστις ηγάλλετο επί τη ιδέα της διαχύσεως του αίματος αυτού, ύψωσε προς εμέ τα πλήρη γαλήνης ομμάτά του, ίνα με καταστήσει μάρτυρα της τελευτής του βίου του...».

(Εγκυκλ. Δρανδάκη, Τόμος Ζ', σς.412)-Θεσσαλικά Χρονικά

Λαζαίοι, οι αετοί του Ολύμπου

(Συνέχεια από την σελίδα 13)

Λαζαίων, του τρομερού Νικοτσάρα, του Γεωργάκη Ολυμπίου και του Χριστοφόρου Περραιβού. που γεννήθηκαν, αλλά και έδρασαν εναντίον του κατακτητή, κάτω από το δέος του Ολύμπου, αντιλαμβανόμαστε πως η ευρύτερη περιοχή της Ελασσόνας προσέφερε στον Αγώνα.

Πηγές:

-Αλέξης Πολίτης, Το δημοτικό τραγούδι-Κλέφτικα, σελ. 103.

-Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμος ΙΑ, σελ. 417.

-Κασομούλης, Νικόλαος (6 Μαρτίου 2015). Ενθυμήματα Στρατιωτικά της Επανάστασεως των Ελλήνων (1821-1833)

-Τόμος Α', σελ. 11, 18, 47-50, 65-66.

-Χιονίδης, Γιώργος Χ (1980-01-01). «Ανέκδοτα έγγραφα και άγνωστα στοιχεία για κλεφταρματολούς και για την Επανάσταση (1821-1822) στη Μακεδονία και ιδιαίτερα στον Όλυμπο», σελ. 103-166.

Ο ΑΝΘΙΜΟΣ ΓΑΖΗΣ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Ο Γαζής 'Ανθιμος' (Βυζίτσα-Μηλιές Πηλίου, 1758 – Ερμούπολη, 1828) υπήρξε κληρικός, μεταφραστής, εκδότης, συγγραφέας, χαρτογράφος, απόστολος και αρχηγικό μέλος της Φιλικής Εταιρείας, αγωνιστής του 1821 και σημαντικός Έλληνας διαφωτιστής. Κατά κόσμον το ονοματεπώνυμο του ήταν «Αναστάσιος Γκαζάλης», που το έκανε στη συνέχεια Γαζής.

Ως άνθρωπος των γραμμάτων και αγνός πατριώτης, εργάστηκε άοκνα για την προαγωγή της παιδείας του υπόδουλου Έθνους και για την εθνική απελευθέρωση.

Έμαθε τα πρώτα γράμματα στη γενέτειρά του, Μηλιές, και στη Ζαγορά. Στα 16 του χρόνια χειροτονήθηκε διάκονος και τον επόμενο χρόνο πρεσβύτερος.² Πήγε στην Κωνσταντινούπολη, όπου υπηρέτησε ως υπάλληλος κι ιερέας στο Πατριαρχείο κι εκεί χειροτονήθηκε αρχιμανδρίτης με το όνομα Άνθιμος. Ακολουθώντας μετέβη στη Βιέννη για σπουδές κι εκμάθηση ξένων γλωσσών. Μελέτησε φυσική και μαθηματικά και γνώρισε Έλληνες και ξένους λογίους.

Το 1796 η ελληνική Κοινότητα της Βιέννης τον διόρισε ιερέα της ενορίας του Αγίου Γεωργίου.

Στα επόμενα 20 χρόνια ανέπτυξε έντονη εκδοτική δραστηριότητα. Μετέφραζε κι επιμελούνταν την έκδοση μεγάλου αριθμού κειμένων, κυρίως επιστημονικού, ιστορικού και γεωγραφικού περιεχομένου. Ενδεικτικά αναφέρω 2 πολύ σπουδαία έργα του: Στα 1800 συνέγραψε το *Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας*, το οποίο εκδόθηκε το 1816, σε 3 τόμους με τον τίτλο *Λεξικόν Ελληνικόν*. Στα 1811 εξέδωσε το περιοδικό *Ερμής ο λόγιος*, με την υποστήριξη της Φιλολογικής Εταιρείας του Ιασίου, του μητροπολίτη της Ουγγροβλαχίας Ιγνάτιου, και τη συμβολή Ελλήνων λογίων, δημοσιεύοντας μελέτες με φιλολογικό, γλωσσικό και εκπαιδευτικό ενδιαφέρον. Μαζί του συνεργάστηκαν ο Θεόκλητος Φαρμακίδης και ο Κωνσταντίνος Κοκκινάκης και υποστηρίχτηκε ένθερμα από τον Αδαμάντιο Κοραή. Αποχώρησε το 1813, αλλά η συνεργασία του με το περιοδικό διάρκεσε μέχρι το 1821, με την διακοπή της έκδοσής του.

Το 1811, με τον εξάδερφό του, Γρηγόριο Κωνσταντά, ίδρυσαν μια ανώτερη σχολή στις Μηλιές του Πηλίου. Το 1815 συμμετείχε στην ίδρυση της Φιλομούσου Εταιρείας της Βιέννης και γνωρίστηκε με τον Ιωάννη Καποδίστρια. Το 1815 παραιτήθηκε από ιερέας της ενορίας του Αγίου Γεωργίου της Βιέννης, και στα 1816 μετέβηκε στην Οδησό, με σκοπό να μαζέψει χρήματα προκειμένου να χρηματοδοτήσει τη σχολή του Πηλίου. Εκεί ήρθε σε επαφή με τους Σκουφά και Τσακάλωφ και μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία, παρά τις αρχικές του αντιρρήσεις. Στη συνέχεια μετέβηκε στην Κωνσταντινούπολη και κατόπιν, ως απεσταλμένος της Φιλικής Εταιρείας, περιόδευσε στην Ελλάδα για 2 χρόνια (1817-1818), πρώτα στη Φωκίδα³ και μετά στη Θεσσαλία και Μακεδονία, με σκοπό τη μύηση στον σκοπό της Φιλικής Εταιρείας. Η εθνεγερτική-επαναστατική του δράση

του **Γιώργου Μπαλή**
αστυνομικού Ε.Α.
συγγραφέα
ερευνητή

συνεχίστηκε μέχρι το 1821, στην ευρύτερη περιοχή της Μαγνησίας.

Τα χωριά του Πηλίου, προεπαναστατικά, είχαν αποκτήσει πολλά προνόμια από τον σουλτάνο, με αποτέλεσμα να γνωρίσουν οικονομική και πνευματική ανάπτυξη και να εμποδιστεί ένα αίσημα ασφάλειας στους κατοίκους. Έτσι, με το άκουσμα των επαναστατικών γεγονότων που ελάμβαναν χώρα σε άλλες περιοχές του ελληνικού χώρου, αντιμετώπιζαν με επιφύλαξη και δισταγμό τις κινήσεις και ενέργειες των τοπικών επαναστατών. Παρόλο αυτά, κατάφερε να κατηχήσει στην ιδέα του ξεσηκωμού του Γένους τον πιο γνωστό αρματολό της περιοχής Κυριάκο Μπασδέκη και μύησε πολλούς τοπικούς οπλαρχηγούς, κατοίκους και προεστούς, παρά τις αν-

τιδράσεις και επιφυλάξεις των προκρίτων που θεωρούσαν το κίνημα επικίνδυνο και καταδικασμένο σε αποτυχία. Σ' αυτό έπαιξε ρόλο και το επαναστατικό πνεύμα του Ρήγα Βελεστινλή.

Μετά την έκρηξη της Επανάστασης στον Μοριά, ο Γαζής, επιτάχυνε την προετοιμασία της εξέγερσης και της απόφασης του ορισμού της ημερομηνίας έναρξης της επανάστασης. Στις 5 Μαΐου, αγκυροβόλησε στον όρμο των Λεχωνίων μικρός αριθμός από σπετσιώτικα και υδραίικα πλοία. Οι Οθωμανοί, βλέποντάς τα, φοβήθηκαν και κλείστηκαν στα οχυρά τους. Στις 7 Μαΐου 1821,⁴ στις Μηλιές, στην εκκλησία των Αγίων Ταξιαρχών, ενώπιον πλήθους Ελλήνων, σήκωσε τη σημαία της Επανάστασης και εξέδωσε τη διακήρυξη με τίτλο «Προς τους λαούς της Ζαγοράς, των Φερών και της Αγυιάς». Έγραφε μεταξύ άλλων: «Θεταλομάγνητες, ας αδράξωμεν και ημείς τα όπλα. Δεν πρέπει να κωφεύσωμεν εις την φωνήν της πατρίδος. Ας ακουσθή διάτορος η κραυγή μας: Ελευθερία ή Θάνατος». Στους συγκεντρωμένους επαναστάτες τόνισε τη σημασία του Ρήγα και της θυσίας του, ότι ο Ρήγας είναι επικεφαλής στην επαναστατημένη Θεσσαλία και ο Θούριός του, θα γίνει «εγερτήριον σάλπισμα». Είπε χαρακτηριστικά: «Αδελφοί, ας μη λησμονώμεν ότι ο πόλεμος απαιτεί θυσίας, αλλά διά την πίστιν, την ελευθερίαν και την πατρίδα όλα πρέπει να τα θυσιάσωμεν.... Φιλογενέστατοι δημογέροντες, πραγματευταί, караβοκυραίοι και γεωργοί. Εντεταλμένος υπό της Υπερτάτης Αρχής και με την ευλογίαν και το θέλημα του Ιησού Χριστού και Σωτήρος, κηρύττω την αποστασίαν και τον πόλεμον κατά της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Μαΐου 7, Αον έτος Ελευθερίας Άνθιμος Γαζής Επίτροπος της Υπερτάτης Αρχής».

Από τις Μηλιές, συνεπαρμένοι από ενθουσιασμό οι επαναστάτες, μ' επικεφαλής τον Κυριάκο Μπασδέκη, κινήθηκαν στον Βόλο, με σκοπό να καταλάβουν το φρούριο. Οι Οθωμανοί, οχυρωμένοι καλά, απέκρουσαν την επίθεση και άντεξαν στην πολιορκία. Τη δεύτερη μέρα τραυματίστηκε ο Μπασδέκης και μεταφέρθηκε στο Τρίκερι και την αρχηγία της πολιορκίας ανέλαβε ο Κοντονίκος. Οι επαναστάτες απέτυχαν να κυριεύσουν το Κάστρο του Βόλου, και κινήθηκαν προς το Βελεστίνο. Τους πρόλαβαν οι Οθωμανοί και οχυρώθηκαν στους 4 πύργους του Βελεστίνου. Στις 11 Μαΐου 1821 ο Κοντονίκος με του άντρες του μπήκαν στο

άδειο από Οθωμανούς Βελεστίνο και το απελευθέρωσαν. Ο ίδιος με τους άνδρες επιτέθηκε εναντίον των Οθωμανών, τραυματίστηκε και αποσύρθηκε από τη μάχη. Την αρχηγία ανέλαβε ο Παναγής Μπασδέκης, αδερφός του Κυριάκου.

Ενώ εξελίσσονταν τα πολεμικά γεγονότα, παράλληλα στο Βελεστίνο συνήρθε η πρώτη συνέλευση των αντιπροσώπων από τα 24 χωριά του Πηλίου και της ευρύτερης περιοχής. Ο Γαζής στις 7 Μαΐου, στην διακήρυξή του πρότεινε στους εμπόλεμους: «...να εκλέξετε...έμπειρους, τιμίους και νουνεχείς αντιπροσώπους, οι οποίοι ως βουλευταί θα συστήσωσιν την βουλήν της Θετταλομαγνησίας. Ούτοι...και τας συστάσεις του Ρήγα του Θεσσαλού θα συντάξωσιν την Νομικήν Διάταξιν...». Έτσι, προς τιμήν του Ρήγα, στις 11 Μαΐου 1821, οι αντιπρόσωποι που ήρθαν στο Βελεστίνο, κήρυξαν επίσημα την Επανάσταση και την συνέλευση, την ονόμασαν «Βουλή Θετταλομαγνησίας». Πρόεδρος ορίστηκε ο Άνθιμος Γαζής και γραμματέας ο Φίλιππος Ιωάννου. Εξέδωσαν επαναστατική προκήρυξη προς τους υπόδουλους Έλληνες της Θεσσαλίας, προτρέποντάς τους να επαναστατήσουν εναντίον των Οθωμανών.

Η Προκήρυξη έφερε την σφραγίδα που είχε σχεδιάσει ο Γαζής: σε μαύρο κύκλο υπήρχε ένας Σταυρός και η επιγραφή «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ 1821». Όμως, η ανταπόκριση στο επαναστατικό κάλεσμα ήταν μικρή. Ο Παναγής Μπασδέκης, μετά την ανάληψη της αρχηγίας, δεν μπόρεσε να επιβάλει την τάξη και την πειθαρχία στους άντρες του, για την συνέχιση του αγώνα.

Ο Μαχμούτ πασάς Δράμαλης απ' τη Λάρισα, μετά τα γεγονότα στο Βελεστίνο, με ισχυρές δυνάμεις ξεκίνησε για τον Βόλο. Στο πέρασμά του προς στο Βελεστίνο, οι Έλληνες ακούγοντας πως πλησιάζει ισχυρός οθωμανικός στρατός, πανικόβλητοι έλυσαν την πολιορκία και στην μάχη που έγινε με τους πολιορκημένους Οθωμανούς, σκοτώθηκαν αρκετοί από αυτούς.

Τα στρατεύματα του Δράμαλη, χωρίς να βρουν αντίσταση, κινήθηκαν προς τον Βόλο. Στο διάβα τους, προέβησαν σε βιαιότητες και καταστροφές. Οι επαναστάτες που πολιορκούσαν το Κάστρο, μαθαίνοντας τον ερχομό του, εγκατέλειψαν την πολιορκία, χωρίς να δώσουν μάχη και κατέφυγαν στο Τρίκερι, απ' όπου με πλοία πέρασαν απέναντι στα νησιά των Σποράδων. Ο Δράμαλης από τον Βόλο, με τα στρατεύματά του κινήθηκε έως τη Μακρινίτσα και συνέχισε το καταστροφικό του έργο, καίγοντας τα σπίτια προεστών και φιλικών. Συνέχισε την πορεία προς τα χωριά του Πηλίου. Στις Μηλιές, οι επαναστατημένοι κάτοικοι αποφάσισαν να προβάλουν αντίσταση. Με επικεφαλής τον καπετάνιο Θωμά Αναγιάννη, ετοιμάζονταν για την αναμέτρηση με τους Οθωμανούς, ενέργεια που βρήκε αντίθετους τους προκρίτους, οι οποίοι δεν ήθελαν να έχουν την τύχη του Βελεστίνου, βλέποντας πως το επαναστατικό κίνημα είχε πλέον καταπνιγεί. Οι επαναστάτες συνθηκολόγησαν με τον Δράμαλη, που τους υποχρέωσε να καταβάλουν υπέρογκα χρηματικά ποσά ως αποζημίωση για τα έξοδα της εκστρατείας του στο Πήλιο. Τον Μάιο του 1823 οι Οθωμανοί

κατέπνιξαν την επανάσταση και τον Ιούνιο ο στρατός τους αναχώρησε για την Λάρισα.

Η επανάσταση στην Μαγνησία, παρά την αποτυχία της, βοήθησε την Επανάσταση στη Νότια Ελλάδα. Τα στρατεύματα του Δράμαλη με την απασχόλησή τους, για την καταστολή της επανάστασης στη ΝΑ Θεσσαλία, καθυστέρησαν να κατέβουν προς την Πελοπόννησο για 2 περίπου μήνες, δίνοντας έτσι τον χρόνο, στους εξεγερμένους Έλληνες, να οργανωθούν καλύτερα, να σημειώσουν νίκες, και να παγιωθεί η Επανάσταση.

Μετά την αποτυχία της επανάστασης στη Θεσσαλία, ο Άνθιμος Γαζής κατέφυγε στη Σκιάθο, όπου βρέθηκε αντιμέτωπος με τους πρόσφυγες που τον θεωρούσαν υπεύθυνο για τον ξεριζωμό τους. Από εκεί έφυγε στη Σκόπελο και κατόπιν μετέβηκε στην Πελοπόννησο. Εκεί, διορίστηκε μέλος του Αρείου Πάγου. Συμμετείχε στις πρώτες εθνοσυνελεύσεις ως εκπρόσωπος της Θεσσαλίας (Α' Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου, Β' Εθνοσυνέλευση του Άστρους και Τροιζήνας), ύστερα έγινε σχολάρχης στην Τήνο και στη Σύρο, όπου και πέθανε το 1828 σε ηλικία 70 ετών.

Η μέρα της απελευθέρωσης για τους υπόδουλους Θεσσαλούς αργούσε ακόμη να έρθει. Η απελευθέρωση στο Πήλιο, τον Βόλο και στο μεγαλύτερο μέρος της Θεσσαλίας ήρθε 60 χρόνια αργότερα, το 1881, όταν επιτέλους η Θεσσαλία ενσωματώθηκε στην Ελλάδα.

Πηγές-Βιβλιογραφία

Αναστασίου Ν. Γούδα, *ΒΙΟΙ ΠΑΡΑΜΗΛΟΙ ΤΩΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΝΝΑΓΕΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΔΙΑΠΡΕΨΑΝΤΩΝ ΑΝΔΡΩΝ*, Τόμος Α' ΚΛΗΡΟΣ, ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ. ΕΚ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΟΥ, 1869, σ. 347-378.

Γεώργιος Ι. Σούρλας, *Η Μαγνησία στους Απελευθερωτικούς Αγώνες του Έθνους*, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2021, σ. 64-87.

Δημήτριος Απ. Καραμπερόπουλος, *ΒΟΥΛΗ ΘΕΤΤΑΛΟΜΑΓΝΗΣΙΑΣ· ΒΕΛΕΣΤΙΝΟ 11 ΜΑΪΟΥ 1821*, Έκδοση Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα, ΑΘΗΝΑ 2009.

Ελένη Πέτρου Σταυρουλάκη, *Ο ΑΝΘΙΜΟΣ ΓΑΖΗΣ (1758-1828)* Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών-Φιλοσοφική σχολή-Τμήμα Ιστορικό, ΑΘΗΝΑ 2001, σ. 7-41.

Εμμανουήλ Ξάνθος, *ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΦΙΛΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ*, ΑΘΗΝΑΙ ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΟΥ Α. ΓΚΑΡΜΠΟΛΑ 1845. σ. 43.

Εργαστήριο Ηλεκτρονικής Διαχείρισης Ιστορικών Αρχείων, Τμήμα Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης-Πανεπιστημίου Αθηνών, (Βιογραφίες-Άνθιμος Γαζής).

1. Ελένη Πέτρου Σταυρουλάκη, *Ο ΑΝΘΙΜΟΣ ΓΑΖΗΣ (1758-1828)* Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών-Φιλοσοφική σχολή-Τμήμα Ιστορικό, ΑΘΗΝΑ 2001, σ. 7-41.

2. Εργαστήριο Ηλεκτρονικής Διαχείρισης Ιστορικών Αρχείων, Τμήμα Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης-Πανεπιστημίου Αθηνών, (Βιογραφίες-Άνθιμος Γαζής).

3. Εμμανουήλ Ξάνθος, *ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΦΙΛΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ*, ΑΘΗΝΑΙ ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΟΥ Α. ΓΚΑΡΜΠΟΛΑ 1845. σ. 43.

4 Γεώργιος Ι. Σούρλας, *Η Μαγνησία στους Απελευθερωτικούς Αγώνες του Έθνους*, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2021, σ. 64-87.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΟΛΥΜΠΟΥ – ΠΙΕΡΙΑΣ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ ΤΟΥ 1822

Άγνωστες πτυχές του αργοπορημένου Αγώνα

Αυτή η χρονιά, στα 200 χρόνια από το μεγαλειώδες 1821, μας δίνει την ευκαιρία να σκαλίσουμε τις όχι τόσο γνωστές πτυχές της τοπικής μας ιστορίας, όπως τι έγινε στην εξέγερση Ολύμπου- Πιερίας- Νάουσας τον Φεβρ. 1822 και γιατί άργησε έναν χρόνο από τις άλλες περιοχές. Δηλαδή φέτος, τοπικά, έχουμε τα 199 χρόνια από τότε και όχι 200.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΞΕΣΗΚΩΜΟΥ: Τον Φεβρ. του 1821 στη Μολδοβλαχία, η κήρυξη επανάστασης από τον Αλέξ. Υψηλάντη και τους Φιλικούς, κατέληξε σε τρομερή ήττα στο Ντραγατσάνι και τη θυσία του Γιωργάκη Ολύμπιου (των Λαζαίων) στη Μονή Σέκου. Τον Μάρτιο του 1821 ξεσηκώνεται ο Μωριάς (Πελοπόννησος) με τα νησιά και κερδίζει έδαφος, ακολούθησε η Στερεά (Ρούμελη). Η εξέγερση στις 2 Μαΐου 1821 των 24 χωριών του Πηλίου κατέληξε σε ήττα, από τον Μαχμούτ Δράμαλη και καταστροφή- λεηλασία- σφαγές στη Μακρινίτσα και άλλα χωριά στις 14 Μαΐου 1821. Ο αρματολός Ν.Στορνάρης (της Πύλης και Ασπροποτάμου) έκανε συνθήκη με τον πασά Ομέρ Βρυώνη και, σχετικά, φύλαξε την επαρχία του. Ο (Τρικαλινός) επαναστάτης Κώστας Βελής την πλήρωσε με σύλληψη και αποκεφαλισμό, στην Πόλη. Οι Μπλαχαβαίοι (ο Θανάσης, ανιψιός του ήρωα παπά-Θύμιου, ήταν τώρα αρματολός Χασιών) έκαψαν ήσυχτοι, έχοντας πληρώσει ακριβά την επανάσταση του καπετάν Θύμιου Μπλαχάβα το 1808-9.

Η επανάσταση, Ιούνιο 1821, της Χαλκιδικής -Μαντεμοχωριών- Κασσάνδρας με τον Σερραίο Εμμανουήλ Παπά, κράτησε λίγο ως τον Σεπτέμβριο και μετά κατεπνίγη από τον Λουμπούτ πασά της Θεσ/νίκης.

ΟΛΥΜΠΟΣ- ΠΙΕΡΙΑ: Οι καπεταναίοι Ολύμπου –Πιερίας- Μακεδονίας δεν κινήθηκαν το 1821: Λαζαίοι, Μπζιωταίοι, Τζαχειλαίοι, Συραίοι (Σερβίων), Κ.Διαμαντής Νικολάου (Πιερίας), και άλλοι (των οποίων τα ονόματα μας είναι άγνωστα) συντάσσουν επιστολή προς την υποτυπώδη ηγεσία του αγώνα στα νησιά Σπέτσες -Ύδρα και στην Πελοπόννησο, ζητώντας βοήθεια για να ξεσηκωθούν. Δεν σώζεται το έγγραφο αυτό να γνωρίζουμε τι ακριβώς έγραψαν, αλλά υπόσχονταν ότι θα εξοπλίσουν ως και 20.000 άντρες (βλ. Νικόλαο Κασομούλη*, στον οποίο ανέθεσαν το 1821 να πάει τα γράμματα, και να ζητήσει τη βοήθεια). Ο Κασομούλης ήταν ένας νέος Φιλικός 23-24 ετών από τη Σιάτιστα, απειροπόλεμος αλλά τίμιος και δραστήριος. Αυτός (μαζί με τον αδερφό του καπετάν Διαμαντή, Κώστα Νικολάου) με καράβι πάει (Αύγουστο- Οκτ. 1821) μέσω Ψαρά, Ύδρας στο Άργος και Τριπολιτσά, συναντάει πολλούς, από Λάζ, Κουντουριώτη (του λέει ότι ο Όλυμπος δεν έδρασε όπως όλοι περίμεναν), Δημ. Υψηλάντη (του έδωσε ένα λάβαρο μόνο), Θ.Κολοκοτρώνη (τους έδωσε 4 κανόνια μικρά, από τα λάφυρα της Τριπολιτσάς που είχε πια καταληφθεί και πλιατσικολογηθεί), τον Παλαιών Πατρών Γερμανό και άλλους. Τους ορίζουν ως Επίτροπο Μακεδονίας έναν Γρηγ. Σάλα (Ναξιώτη και άσχετο, που μόνο μεγάλες στολές νοι-

του **Παύλου Λάλου**
συνταξιούχου
δημοσιογράφου
συγγραφέα

άζονταν να ράψει στην Ύδρα).

Με τα κανόνια και μπαρούτι, μολύβι, τσακμακόπετρες κλπ. (από Σπέτσες- Ύδρα) και κάμποσους εθελοντές Γερμανούς και Πολωνούς, ως και ο Θεόφιλος Καΐρης πήγε στα Ψαρά όπου αρρώστησε. Τελικά, στις **22 Φεβρουαρίου 1822** με 2 καράβια ψαριανά, έφτασε αργοπορημένα στην παραλία του Κορινού Πιερίας. Οι καπεταναίοι σαν τον Διαμαντή Νικολάου ενθουσιάστηκαν και κάνουν κάλεσμα σε επαναστάτες, ο Καρατάσος και Ζαφειράκης ξεσήκωσαν τη Νάουσα. Ο Κολυνδρός γίνεται κέντρο για τους Έλληνες, κάπου 600 ένοπλοι, αλλά κάνουν πολλά λάθη που θα τα πληρώσουν. Οι Τούρκοι Κατερίνης μαζεύουν δυνάμεις Κονιάρων και Αρβανίτηδων, αλλά και από Λάρισα (κάπου 3-4.000 ενόπλους) τους οποίους οι επανα-

στάτες αφήνουν να μπουν στον Κολυνδρό χωρίς ντουφεκιά. Οι δυνάμεις του Λουμπούτ πασά Θεσ/νίκης έχουν ξεμπερδέψει με την Χαλκιδική και κατευθύνονται στον κάμπο της Βέροιας -Νάουσας καίγοντας.

Στο Λιβάδι Ελασσόνας ή Ολύμπου, ο Επίσκοπος Λιβαδίου και Πέτρας σε μάζωξη στη Μονή Αγίας Τριάδος Λιβαδίου με καπεταναίους Τόλιο Λάζο, Γούλα Δράσκου, Σύρο του Βελβενδού κ.ά. κηρύττουν τον **Μάρτιο 1822 επανάσταση**. Όμως υπάρχει ισχυρή παράταξη προεστών στο Λιβάδι (κάτσε φρόνημα- μη πάθουμε) από τον Βλαχοθόδωρο ακόμα, φίλο του Αλή πασά που είχε σκοτώσει τον αρματολό Ελασσόνας- Καμβουνίων Πάνο Τσιάρα για να πάρει τη θέση του. Αυτοί δεν θέλουν την εξέγερση και φέρνουν, κρυφά, 700 Τούρκους ένοπλους στο Μοναστήρι Λιβαδίου (απάτη το λέει ο Ν.Κασομούλης) που το καταλαμβάνουν, συνεννοημένα, και βγάζουν το Λιβάδι εκτός αγώνα. Οι Τόλιος Λάζος και Γούλας Δράσκου με τους 400 τους φεύγουν προς το απέναντι του Λιβαδίου Ολυμπίσιο χωριό Κοκκινοπλό όπου κερδίζουν και τους προεστούς, κατεβαίνουν καίνε το τουρκοχώρι Αυλές πλησίον του Σέλος (=Πύθιο) δίνουν μάχη και ανεβαίνουν πάλι. Οι Τούρκοι εισβάλλουν στο Κοκκινοπλό, καίνε το μισό, αρπάζουν τα ζώα και τροφές, μα δεν έκαναν σφαγή, ίσως γιατί διέφυγαν οι κάτοικοι. Η γραπτή μαρτυρία (ενθύμηση του 1822) του ηγούμενου της Μονής Σπαρμού Παρθένιου είναι σημαντική, για το Κοκκινοπλό και μετά (βλ.Μ.Μ.Παπαϊωάννου, 1940, σ.12). «...είστερον ευγήκε ν ο χατζί Μπεκήρ βουΐβονδας Ελασσόνας και ασκέρια του Ρουσήτ(=Χουρσίτ) πασιά εις το Λιβάδη και επήγαν στο Κοκκινόπουλον και έφυγαν η κλέπτε και οι Τούρκη έκαψαν το μισόν χοργιό μόνον ότι δεν εσκλάβοσαν ανθρώπους και απεκή επήγαν εις Μηλιάν(= Μηλιά Πιερίας)...ο Τόλιος το Λαζούλι έφηγεν με τον Διαμαντή και με άλλους αφού επολέμησαν, ετζακόθηκαν(=πολέμησαν) εις μοναστίρι Μακρυράχην(=Κολυνδρού) και εσκοτόθηκαν πολλή, Τούρκη. κε ούτως αφανίσθησαν η Χριστιανοί. εκλησήαις έκαψαν χορήα πολλά...».

Οι επαναστάτες έδωσαν μάχες στη Μηλιά, στον Κολυνδρό και στην Μακρυράχη. Αφήνοντας νεκρούς διαλύθηκαν και μία ομάδα με τον Κασομούλη, τον διδάσκαλο Θεόφιλο Καΐρη (Συνέχεια στη σελίδα 22)

ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΟΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟ ΑΓΩΝΑ ΤΟΥ 1821

Ελληνική Επανάσταση 1821. Ο ελληνικός λαός ξεσηκώνεται και ζητά την ελευθερία του.

Ο όρος «επανάσταση» εμπεριέχει την «ανάσταση». Αυτήν την «ανάσταση» προσδοκούσαν οι Έλληνες, όταν ξεκίνησαν τον αγώνα τους. Για τ' άλλα κράτη ήταν αδιανόητο στην αρχή του ξεσηκωμού, ένας μικρός λαός να σηκώνει το ανάστημά του ενάντια σε μια μεγάλη δύναμη. Στη συνέχεια το αδιανόητο έγινε ουτοπικό, μα χάρη στις πράξεις των ηρώων, στους αγώνες και στην αυταπάρνησή τους, το ουτοπικό έγινε πραγματικό γεγονός.

Η ανάγκη για ελευθερία ήταν το ορόσημο της επανάστασης. Η πίστη και η αγάπη στο Θεό και στην Παναγία μας, η πίστη στις αξίες, στις παραδόσεις και στα ελληνικά ιδανικά, καθώς και ο πόθος για την ιερή ελευθερία, ήταν τα όπλα του απλού λαού του 1821. Άντρες, γυναίκες και μικρά παιδιά, οδηγούμενοι από τη φλόγα της λευτεριάς, έδωσαν ό,τι είχαν και δεν είχαν για την πατρίδα, ώστε να τη δουν ελεύθερη.

Όμως, όπως καμία επανάσταση δεν θα ήταν ίδια χωρίς τη γυναικεία μορφή, έτσι και στην Ελληνική Επανάσταση του 1821, οι γυναίκες έπαιξαν σημαντικό ρόλο. Τίποτα δεν θα ήταν ίδιο χωρίς τις γνωστές και άγνωστες γυναίκες του '21. Ήταν αυτές που ανέλαβαν να συνδράμουν στον αγώνα πολεμώντας με γενναιότητα και αυτοθυσία. Ήταν αυτές που ενθάρρυναν και ενίσχυαν τον αγώνα, προσφέροντας με αυταπάρνηση τις περιουσίες τους για να επανδρωθούν πλοία, να αγοραστούν όπλα, πολεμοφόδια και να ενισχύσουν υλικά και ηθικά τον επαναστατημένο λαό. Ήταν αυτές που στήριξαν την κάθε στιγμή της καθημερινότητας του πολέμου, εργαζόμενες στους μπαρουτό-μυλους της Δημητσάνας⁽²⁾ ή έφτιαχναν παξιμάδια για τα πληρώματα του στόλου, έραβαν ρούχα, φρόντιζαν πληγωμένους, μετέφεραν μηνύματα, πολεμούσαν σαν λιοντάρια και επιβίωναν σε κάθε χαλασμό για να προχωρήσουν στην επόμενη μέρα που θα τους έφερνε όλο και πιο κοντά το στόχο τους.

Ήταν αυτές που μεγάλωναν τα παιδιά τους μέσα στην αντάρα του πολέμου και ρίζωναν στις αθώες ψυχές τους το σπóρο της λευτεριάς. Ήταν αυτές που η μορφή τους αποτυπώθηκε στη συλλογική μνήμη λόγω της ανδρείας τους, της σπανιότητας της προσφοράς τους και της γενναιότητάς τους, παρά τις προκαταλήψεις της περιόδου σχετικά με τη γυναικεία τους φύση.

Ήταν αυτές που παρά τις διχογνωμίες η δράση τους ενέπνευσε θαυμασμό και απόλυτο σεβασμό. Ήταν οι σπουδαίες γυναίκες οι γεμάτες ιστορία, φιλοπατρία και κάλλος, οι μαρ-

της **Ελένης Μπλιούμη**
εκπαιδευτικού

τυρικές γυναίκες, οι ανδρείες, οι γεμάτες χάρη, τρυφερότητα, λιτότητα. Με τα επιδέξια χέρια στη νοικοκυροσύνη, αντάμα με το βόλι, ήταν αυτές που σήκωναν στους ώμους τους την παράδοση αιώνων.

Η λευτεριά χρειάστηκε τις γυναίκες αυτές. Ο σκοπός τους ήταν η ευόδωση του αγώνα και πάλευαν γ' αυτό. Η δράση τους συνέβαλε στη δημιουργία ενός προτύπου «πατριωτικής μητρότητας», παραμερίζοντας την προσωπική τους ζωή και αψηφώντας το πανίσχυρο Οθωμανικό στρατό, αψηφώντας κάθε είδους οργής, αγριότητας, βασάνου, θανάτου.

Η Ελληνίδα γυναίκα, χωρίς να ζητά δικαιώματα, σήκωσε ανάστημα, πήρε τα όπλα, αντιστάθηκε, μαρτύρησε για την πίστη της στο Θεό, στη ζωή, στην ελευθερία, στις αξίες, στην Ελλάδα. Τεράστια η συμβολή της! Τιμή και δόξα αρμόζει σε όλες εκείνες τις γυναίκες που αγωνίστηκαν και θυσιάστηκαν για την Πατρίδα. Αποτελούν φωτεινό παράδειγμα για τις επόμενες γενιές.

Πώς να λησμονήσει κανείς τη Λασκαρίνα "Μπουμπουλίνα" Πινότση,⁽¹⁾ τη Μαντώ Μαυρογένους, την Ελισάβετ Υψηλάντη (μητέρα των Υψηλάντηδων, αποκαλούνταν Πρωτομάνα των Φιλικών), τη Δέσπω Φώτου Τζαβάλα, τη Μόσχω Τζαβέλλα, Δέσπω Μπότση, Χρυσούλα Μπότσαρη, τη Σεβαστή Ξάνθου, τη Ραλού Μαυρομιχάλη, την Χαρίκλεια Δασκαλάκη, την Ασήμω τη Γκούραινα, τη Μαγιώ Ζαραφοπούλα, τη Γαρυφαλλιά Μιχάλβη, τη Δόμνα Βισβίζη, την Αλεφαντώ τη Μεσολογγίτισσα, την Ευφροσύνη Νέγρη, την Ακριβή Τσαρλαμπά, την Αντωνούσα την Οπλαρχηγό, την Ευθαλία Καϊρη, τη Σταυριάνα, τη Χάιδω Γιαννάκη Σέχου⁽²⁾ τη Σάββαινα, τη Ρο-

ζάκαινα, τη Γερακάκη, την Κωνσταντίνα Ζαχαριά, την Πανωραία Βοζίκη, την Πανωραία Χατζηκώστα (Ψωροκώστα), τη Μαρία Παλάσκα, την Ελένη Λαμπροπούλου, την Ελένη Ανέπη, την Ελένη Βάσσου... και τόσες και τόσες άλλες ακόμη γυναίκες φυσιογνωμίες που στάθηκαν στυλοβάτες του ελληνικού έθνους.

Πώς να λησμονήσει κανείς τους αγώνες και τις θυσίες των γυναικών της

Φιλικής Εταιρείας, των γυναικών του Μεσολογγίου, των γυναικών του Σουλίου, των γυναικών της Νάουσας, των γυναικών της Χίου, των γυναικών της Κρήτης, των γυναικών της Μάνης, των γυναικών της Μακεδονίας... των γυναικών της Ελλάδας ολόκληρης⁽¹⁾

Κι όταν ο αγώνας τελείωσε, παρά τη δραματική εξάντληση, η Ελληνίδα γυναίκα, η χαροκαμένη μάνα, η μαυροφορεμένη (συνέχεια στη σελίδα 19)

ΣΤΟΝ ΤΟΠΟ ΤΟΥ '21

Στον τόπο αυτόν συχνά,
του Αιγαίου φυσάει η καρδιά,
γαλάζια χαμόγελα λευκαίνουν τα σύννεφα,
παιχνιδιάρης ήλιος δικαιώνει τους κάμπους.
Χρυσάφι φως πλουτίζει την Ευθύνη

Ο τόπος αυτός συχνά,
απλωμένος στον ουρανό του χαλαρά ταξιδεύει,
χρυσάφενια συνθήματα στα νερά του σπέρνει,
πλάι σε τετρακόσιες σκλαβιές του βυθού.
Κι όμως, στον τόπο αυτό,
άγρυπνη περηφάνια φυλάει τα βουνά
1821 δρόμοι πάθους αναβοσβήνουν.

Ανυπότακτα «λάβαρα» τραγουδούν και σχίζονται,
πάνω σε πέτρινες, κοφτερές ελπίδες!

Αίμα και φως καυτό,
τρυπούν του ραγιά τα φυλακισμένα λιπώματα....
Μια κατάσπρη μέρα,
αρματωμένη χύνεται η Μνήμη,
ο κεραυνός του Μάρτη ξεσχίζει τους αιώνες,...
Σε καρπούλι στήνεται η Οργή!

Υ.Σ. Μνήμη του '21
25 Μαρτίου 2021
Κορίνα Πάντου

Η μάχη του Σέκκου στη δημοτική ποίηση

Πέντε πασάδες κίνησαν από την Ιμπραϊλα,
στράτευμα φέρνουν περισσό, πεζούρα και καβάλα,
σέρνουν και τόπια δώδεκα και βόλια χωρίς μέτρο.
Έρχεται κι' ο Τσαπάνογλους από το Βουκουρέστι
έχει ανδρείο στράτευμα, όλο Γιανιτσαράιους,
στα δόντια σέρνουν τα σπαθιά, στα χέρια τα τουφέκια.
Τότ' ο Γιωργάκης φώναξε ν' από το μοναστήρι:
- Πού είστε, παλικάρια μου, λεβέντες μ' ανδρειωμένοι;
γλήγορα ζώστε τα σπαθιά, πάρτε τα τουφέκια,
πιάστε τον τόπο δυνατά, πιάστε τα μετερίζια,
ότι Τουρκία μας πλάκωσε και θέλει να μας φάη.
Δίχως ψωμί, δίχως νερό, τρεις μέρες και τρεις νύχτες,
βαριά βαρούσαν τον εχθρό κάτω στο Κομπουλάκι.
Τούρκων κεφάλια έκοψαν κοντά τρεις χιλιάδες.

Και ο Φαρμάκης¹ φώναξεν από το μοναστήρι:
Αφήστε τα τουφέκια σας, σύρετε τα σπαθιά σας,
γιουρούσι απάνω κάμετε, στον Άη Λιάν εβγήτε.
Οι Τούρκοι το εχάρηκαν, τρέχουν στο μοναστήρι.
Τότ' ο Φαρμάκης, ζωντανός, φώναξ' από του Σέκου:
Που είσαι, Γιώργο μ', αδερφέ και πρώτε καπετάνιε;
Τουρκία πολλή μας πλάκωσε και θέλει να μας φάη.
Ρίχνει τα τόπια σα βροχή, τα βόλια σα χαλάζι.

Ο Φαρμάκης προδόθηκε στους Οθωμανούς από Άγγλους και Αυστριακούς και θανατώθηκε με φρικτά βασανιστήρια. Στις αρχές του 1822 το κίνημα στα ρουμανικά πριγκιπάτα είχε κατασταλεί εντελώς.
Πηγή: Ολύμπιο Βήμα <https://olympiobima.gr/san-simera-1821-sti-moni-toy-sekoy>.

ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΟΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟ ΑΓΩΝΑ ΤΟΥ 1821

(Συνέχεια από τη σελίδα 18)

χήρα του πεσόντος μαχητή, η αλύγιστη μάνα, ξεπέρασε τον πόνο της και ξαναβγήκε στη ζωή, βρήκε την εμπιστοσύνη της στον εαυτό της και νοικοκύρεψε πάλι την ελληνική οικογένεια και τον τόπο μας. Σήκωσε το ανάστημα και την ψυχή της κι έδωσε ηθική και πνευματική θέρμη στο λαό να ορθοποδήσει. Μια λέξη μόνο τις ταιριάζει όλες αυτές τις γυναίκες: «ΑΘΑΝΑΤΕΣ».⁽³⁾

Η ηθική στάση και η δράση τους στον απελευθερωτικό αγώνα των Ελλήνων, επηρέασε καλλιτέχνες, ιστορικούς, ανθρώπους των γραμμάτων από όλον τον κόσμο. Λογοτέχνες, ποιητές, παραγωγοί ταινιών, ιστορικοί, ζωγράφοι... δημιούργησαν έργα εμπνευσμένα από την Ελληνική Επανάσταση, τονίζοντας την προσφορά των γυναικών στον αγώνα. Όλη αυτή η προσφορά των γυναικών στον απελευθερωτικό αγώνα εντυπώθηκε στη συλλογική μνήμη των Ελλήνων και ενώθηκε το αρχαιοελληνικό παρελθόν.

«Ψυχή μεγάλη και γλυκιά
μετά χαράς σ' το λέω:
Θαυμάζω τες γυναίκες μας

και στ' όνομά τους μνέω»

Διονύσιος Σολωμός

Ελεύθεροι Πολιορκημένοι

Μιας τέτοιας ιστορίας συνεχιστές είμαστε. Η κληρονομιά μας είναι βαριά. Ο Θεός ας μας βοηθήσει κι ας μας δώσει δύναμη να σηκώσουμε το βάρος αυτό με αξιοσύνη, λεβεντιά και αξιοπρέπεια, όταν χρειαστεί.

ΠΗΓΕΣ:

1. https://www.iellada.gr/istoria/oi-gynaiques-tis-ellinikis-epanastasis-toy-1821-syzygoi-manes-kores-adelfes-iroides?fbclid=IwAR2wXdUx20TlhprL553lp-M2PiZl6qEr-jokR8PyDUPCicdNy_WsBEHCun4c. iellada.gr - Επιμέλεια Καλλιόπη Γιακουμή - «Οι γυναίκες της ελληνικής επανάστασης του 1821. Σύζυγοι, μάνες, κόρες, αδελφές... ηρωίδες!».

2. <https://eleftherostypos.gr/istories/387326-oi-agonas-ton-gynaikon-stin-epanastasi-toy-1821-o-simantikos-toys-rolas/> Από την έντυπη έκδοση του Ελεύθερου Τύπου της Κυριακής (25-3-2029) – «Οι αγώνες των γυναικών στην επανάσταση του 1821 και ο σημαντικός τους ρόλος».

3. https://www.youtube.com/watch?v=CZG2R-L05-c&ab_channel=%CE%9B%CE%B5%CF%8C%CE%BD%CF%84%CE%B5%CE%B9%CE%BF%CF%82%CE%A3%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%AE%CE%9D%CE%AD%CE%B1%CF%82%CE%A3%CE%BC%CF%8D%CF%81%CE%BD%CE%B7%CF%82. Λεόντειος Σχολή Νέας Σμύρνης - «Ο Ρόλος των γυναικών κατά την επανάσταση του '21».

Πώς η ποίηση εξέφρασε τον Ελληνικό Αγώνα κατά του οθωμανικού ζυγού!

Πρόσφατα διάβασα στο διαδίκτυο το ποίημα «Καταραμένε Έλληνα» που αποδίδεται στον Γερμανό θεατρικό συγγραφέα, ποιητή και ιστορικό Φρίντριχ Σίλερ (Friedrich Schiller, 1759-1805), χωρίς, βέβαια, να είναι εξακριβωμένη η γνησιότητα και η αυθεντικότητα του. Παραθέτω μερικούς στίχους του, γιατί εκφράζουν, θαρρώ, το ελληνικό καύχημα, καθώς αναφέρεται στην αρχαιοελληνική δόξα:

«Όπου να γυρίσω την σκέψη μου, όπου και να... στρέψω την ψυχή μου, μπροστά μου σε βλέπω, σε βρίσκω. / Τέχνη λαχταρώ, Ποίηση, Θέατρο, Αρχιτεκτονική, εσύ μπροστά, πρώτος και αξεπέραστος. / Επιστήμη αναζητώ, Μαθηματικά, Φιλοσοφία, Ιατρική, κορυφαίος και ανυπέρβλητος. / Για Δημοκρατία διψώ, Ισονομία και Ισότητα, εσύ μπροστά μου, ασυναγώνιστος κι ανεπισκίαστος».

Τίτλο που ενέχει την έννοια της «κατάρας», όπως και το παραπάνω, φέρει σε ένα ποίημά του και ο Λόρδος Βύρων, ένας από τους σημαντικότερους φιλέλληνες.

Πρόκειται για το ποίημα «Η Κατάρτα της Αθηνάς», το οποίο προ-αγγέλλει με τρόπο έμμεσο τον ελληνικό ξεσηκωμό:

«Ωραία Ελλάδα, έρμο στοιχειό / μιας δόξας πού 'χει σβήσει... / Νεκρή, κι όμως αθάνατη / πεσμένη μα τρανή... Τα σκορπισμένα σου παιδιά / ποιος τώρα θα οδηγήσει; / Ποιος θα συντρίψει την σκλαβιά / που αιώνια έχει γίνει; Ποιος στων παιδιών σου τις καρδιές φωτιά θ' ανάψει πάλι;».

Και ο Άγγλος ρομαντικός ποιητής Πέρσυ Μπυς Σέλεϋ (1792-1822) στον πρόλογο του λυρικού ποιήματός του με τον τίτλο «Ελλάς» έγραψε:

«Όλοι είμαστε Έλληνες. Οι νόμοι μας, η φιλολογία μας, η θρησκεία μας, οι τέχνες μας, έχουν τις ρίζες τους στην Ελλάδα. Γιατί, χωρίς την Ελλάδα η Ρώμη, η οδηγήτρα, η κατακτήτρια, δεν θα μπορούσε να σκορπίσει κανένα φως κι εμείς θα είμαστε ειδωλολάτρες και άγριοι. Η μορφή και το πνεύμα του ανθρώπου έφτασαν την τελειότητά τους στην Ελλάδα...» και συμπληρώνει τον πεζό του λόγο με τους στίχους: «Σαν αυγή μέσα στ' όνειρο / Μεσ στο θάνατο ελπίδα / Μέσα στην φυλακή μας τους τοίχους αχτίδα: / Η Ελλάδα, που κάποτε ήταν σαν πεθαμένη / Να την πάλι σηκώνεται, να την πάλι προβαίνει!».

Μα μόνο ένας γνήσιος πατριώτης θα μπορούσε να γίνει ντελάλης του αγέρωχου ελληνικού φρονήματος και κύριος συντελεστής της ελληνικής αφύπνισης. Ο Ρήγας με τον «Θούριο» (Θούριος < θούρος = ορμητικός):

«Ως τότε παλικάρια, θα ζούμε στα στενά, μονάχοι σα λιοντάρια, στις ράχες στα βουνά; / Σπηλιές να κατοικούμε, να βλέπουμε κλαδιά, να φεύγωμ' απ' τον κόσμο, για την πικρή σκλαβιά; / Να χάνωμεν αδέρφια, πατρίδα και γονείς, τους φίλους, τα παιδιά μας, κι όλους τους συγγενείς; / Τι σ' ωφελεί αν ζήσεις, και είσαι στη σκλαβιά; στοχάσου πως σε ψένουν, καθ' ώραν στην φωτιά. / Κάλιο είναι μιας ώρας ελεύθερη ζωή, παρά σαράντα χρόνια, σκλαβιά και φυλακή».

της Δρ Ευαγγελία Ράπτου

μεταδιδακτορικής
ερευνήτριας
πανεπιστημίου Αιγαίου
Τ.Ε.Π.Α.Ε.Σ.

«Πιστή Ελληνίδα μην κλαίς. Η Ελευθερία μπροστά σου», θα φωνάξει με τον στίχο του ο Αλεξάντρ Σεργκέγεβιτς Πούσκιν, ο μεγαλύτερος ποιητής της Ρωσίας και φιλέλληνας.

Γράφει τους στίχους –προσκλητήριο:

«Εξεγέρσου, ω Ελλάδα, εξεγέρσου! Δίκαια ξεσήκωσες τις δυνάμεις σου, δίκαια πολέμησες. Στον Όλυμπο, στην Πίνδο, στις Θερμοπύλες... Ω! Χώρα των ηρώων και θεών έσπασες τα δεσμά της δουλείας, τραγουδώντας τους φλογερούς στίχους του Τυρταίου, του Μπαίρον και του Ρήγα».

Ποικίλως έκδηλο το ενδιαφέρον του για την απελευθέρωση της πατρίδας μας και δη της Κρήτης καθιστά και ο Βίκτωρ Ουγκό, ο Γάλλος μυθιστοριογράφος, ποιητής και δραματουργός, σημαντικός εκπρόσωπος του γαλλικού ρομαντισμού: «Επιμένετε. Έστω και καταπνιγμένοι θα

θριαμβεύσετε... Η κατάπνιξη μιας επανάστασης δεν σημαίνει καθόλου κατάργηση των αρχών της... Το δίκιο δεν καταποντίζεται. Κύματα γεγονότων το σκεπάζουν, αλλά ξαναπροβάλλει... Έλληνες της Κρήτης έχετε το δίκιο με το μέρος σας κι έχετε μαζί σας τη λογική. Να υπάρχει πασάς στην Κρήτη δεν το χωράει μυαλό ανθρώπου».

Επιστρέφοντας στα δικά μας, ο Αδαμάντιος Κοραής, ο Έλληνας φιλόλογος και κύριος εκπρόσωπος του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, κελεύει: «οι νέοι με τα όπλα, οι γέροντες με τας ευχάς και τας παραινέσεις, οι ιερείς με τας ευλογίας και τας προς θεόν δεήσεις, όλοι ομού ενωμένοι, γενναίοι του ελληνικού ονόματος κληρονόμοι, πολεμήσατε γενναίως περί πίστεως, περί πατρίδος, περί γυναικών, περί τέκνων, περί πάσης της παρούσης και της επερχομένης γενεάς των Γραικών, τον τρισβάρβαρον, τον άσπλαγχτον τύραννον της Ελλάδος, αν θέλετε να φανήτε άξιοι των παλαιών Ελλήνων απόγονοι, αν θέλετε να αφήσετε, ως εκείνοι, το όνομά σας αείμνηστον εις τους αιώνας των αιώνων. Γένοιτο!».

Τον ελληνικό αγώνα και το ελληνικό πνεύμα δικαίωσε με την πένα του και ο εθνικός μας ποιητής Διονύσιος Σολωμός:

«Σε γνωρίζω από την κόψη του σπαθιού την τρομερή, σε γνωρίζω από την όψη που με βία μετράει τη γη. Απ' τα κόκαλα βγαλμένη των Ελλήνων τα ιερά, και σαν πρώτα ανδρειωμένη, χαίρε, ω χαίρε, Ελευθεριά! Εκεί μέσα εκατοικούσες πικραμένη, εντροπαλή, κι ένα στόμα εκαρτερούσες, «έλα πάλι», να σου πεί».

Αφήνουμε στο τέλος τη δημοτική μούσα που εξέφρασε τον αγώνα του ελληνικού λαού με τον δικό της ανεπανάληπτο τρόπο:

«Μιχάλμπεης βουλεύτηκε τούς Τούρκους να χαλάσει με τετρακόσια κάτεργα κι εξήντα δυό γαλιόνια. Μπροστά πααίν' τα κάτεργα και πίσω τα γαλιόνια, στην μέσ' πααίν' Μιχάλμπεης, μεγάλος καπετάνιος! Στο 'να του χέρ' κρατά σταυρό και στ' άλλο το σπαθί του, τον τρέμει ούλη η Τουρκιά και της Βλαχιάς τα μέρη». (Θρακιώτικο δημοτικό).

(Συνέχεια στη σελίδα 21)

«Το κλέφτικο τραγούδι»

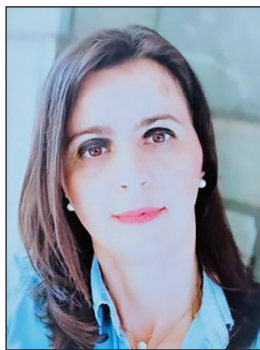
Το κλέφτικο τραγούδι αποτελεί υποενό-τητα της κατηγορίας των δημοτικών τραγουδιών, ακολούθησε τη δική του πορεία στη διάρκεια του χρόνου και ανήκει σε μια υποομάδα αυτή των ηρωικών τραγουδιών.

Όσοι ασχολήθηκαν με τη μελέτη του δεν είχαν την ίδια άποψη για το **πότε δημιουργήθηκε**. Η επικρατέστερη άποψη είναι ότι γεννήθηκε τον 18^ο αιώνα στην ηπειρωτική Ελλάδα, στην περίοδο της Τουρκοκρατίας. Ο Γ. Κοντογιώργης υποστήριξε πως «ο πυρήνας των κλέφτικων τραγουδιών εντοπίζεται ήδη στην εποχή του Βυζαντίου, όπου ο ακριτικός κύκλος συνυπήρχε με τα ληστρικά τραγούδια.» (Γ. Κοντογιώργης, *Η ελλαδική λαϊκή ιδεολογία. Πολιτικο- κοινωνική μελέτη του Δημοτικού Τραγουδιού*, Νέα Σύνορα, Αθήνα, 1979, σελ. 121.

Για αιώνες τα δημοτικά τραγούδια αποτελούσαν ένα από τα λίγα μέσα έκφρασης και παιδείας ενός λαού που ήταν κατά βάση αγράμματος και έγινε έτσι ένα είδος πολιτισμικής κληρονομιάς που πέρασε στους ανθρώπους από στόμα σε στόμα και από γενιά σε γενιά. **Βασικό χαρακτηριστικό** γνώρισμα των δημοτικών τραγουδιών που στηρίζει τη διαμόρφωση και τη διάδοσή τους ήταν, άλλωστε, ότι στηρίζονται στον προφορικό λόγο⁽¹⁾.

Όσον αφορά το **περιεχόμενο** του κλέφτικου τραγουδιού βλέπουμε ότι οι στίχοι αναφέρονται στη ζωή, τα κατορθώματα, τη νικηφόρα ή όχι μάχη ή τον ένδοξο θάνατο των Κλεφτών και των Αρματολών. Παρόλο που γίνεται αναφορά σε ιστορικά γεγονότα, δεν περιλαμβάνεται ακριβής διήγηση, ούτε αναφέρονται πάντα σε συγκεκριμένα πρόσωπα. Τα τραγούδια αυτά είναι ολιγόστιχα. Οι στίχοι είναι δοσμένοι με απλότητα, τα περιστατικά δίνονται χωρίς εξηγήσεις και περιγραφές και το πέρασμα από την μια εικόνα στην άλλη γίνεται γρήγορα. Σε όλα σχεδόν υπάρχει ζωντανός διάλογος μεταξύ των προσώπων, ενώ μερικές φορές, όταν δεν υπάρχει δεύτερο πρόσωπο, ο δημιουργός βάζει ένα πουλί που μιλάει με ανθρώπινη φωνή ή μια κοπέλα, προκειμένου να αναπτυχθεί διάλογος. (Wikipedia, Το κλέφτικο τραγούδι)

Κατά τον Παντελή Μπουκάλα «Έχει ιδιαίτερη σημασία το ότι ο Κολοκοτρώνης χαρακτηρίζει «στρατιωτικές εφημερίδες»

της **Λαμπρινής Διαμάντη**
εκπαιδευτικού

τα τραγούδια που ακούγονταν στα βουνά, τα κλέφτικα και όσα αργότερα αποκλήθηκαν ιστορικά. Χωρίς την αγωνία του φιλόλογου ή το άγχος του λαογράφου, υποδεικνύει το καίριο. Γιατί πράγματι μπορούμε να θεωρήσουμε «στρατιωτικές εφημερίδες» τα τραγούδια: εξιστορούν σπουδαία επεισόδια του πολέμου, διασώζοντας συχνά ακόμα και λεπτομέρειές τους, όπως συμβαίνει λ.χ. με τα τραγούδια της Πάργας (1819) ή του Διάκου (1821), και απαθανατίζουν ήρωες ή ηρωικές πράξεις. [Παντελής Μπουκάλας, «Τα κλέφτικα τραγούδια σαν στρατιωτικές εφημερίδες», Kathimerini, 24-3-2019, απόσπασμα ομιλίας στο συνέδριο «1821 και απομνημόνευμα: Ιστορική χρήση και ιστοριογραφική γνώση», Ίδρυμα Βουλής των Ελλήνων για τον Κοινο-βουλευτισμό και τη Δημοκρατία (20-21.3.2019)]

Η δημιουργία, μάλιστα, δημοτικών τραγουδιών με ηρωικά θέματα δε σταματά με την Επανάσταση του 1821, που οδηγεί στη συγκρότηση ενός νέου ελληνικού κράτους, καθώς ο λαός συνεχίζει να «γράφει» νέα τραγούδια για όσους αρνήθηκαν να ακολουθήσουν τις δεσμεύσεις της πολιτείας και συνέχισαν μια ζωή επαναστατική.

Αξίζει να αναφερθεί πως η **εκφραστική τόλμη και η γλώσσα** των κλέφτικων τραγουδιών και γενικά της δημοτικής μας ποίησης δεν άφησε ανεπηρέαστο τον εθνικό μας ποιητή, τον Διονύσιο Σολωμό, που έδειχνε τον θαυμασμό του για το ότι η γλώσσα των τραγουδιών αυτών είναι ζωντανή, παρατηρώντας «δεν έχουν **μία** λέξη, που να μη σώζεται στη Ζάκυνθο», και προτρέπει αυτόν που μιλάει την κλέφτικη γλώσσα «να τη μεταχειρίζεται στην ουσία της και όχι στη μορφή της».

Τέλος, πρέπει να επισημανθεί πως αυτήν την κληρονομιά οφείλουμε να τη δούμε με τον σεβασμό που πρέπει σε κάθε προφορική παράδοση, λαϊκή κατ' αρχήν, και στα μηνύματα που θέλει να δώσει. Αυτό, δυστυχώς, δε γίνεται πάντα στον καιρό μας, ίσως γιατί έχουμε χαθεί μέσα στα πολλά προβλήματα που μας απασχολούν²...

Άλλες πηγές:

1. MusicHeaven.gr -Ιουλία Λυμπεροπούλου-«Το κλέφτικο τραγούδι - Δύο ιστορίες: Η πορεία του στο χρόνο και η απόπειρα εξαγωγής ιστορικών πληροφοριών»

2. Presspublica.gr- Παναγιώτης Μανιώτης: Το κλέφτικο τραγούδι και η Επανάσταση του 1821.

Πώς η ποίηση εξέφρασε τον Ελληνικό Αγώνα κατά του οθωμανικού ζυγού!

(Συνέχεια από τη σελίδα 20)

Καθώς και το παρακάτω:

«Ο πόλεμος αρχίνησε και ανάψαν τα τουφέκια.
Τον Ζέρβα και τον Μπότσαρη / εφώναξε ο Τζαβέλας:
«Παιδιά μ' ήρθ' ώρα του σπαθιού κι ας πάψη το τουφέκι».
Κι όλοι έπιασαν και σπάσανε τις θήκαις των σπαθιών τους,
τους Τούρκους βάνουνε μπροστά, τους βάνουν σαν κριά-
ρια...».

Και της Τζαβέλαινας:

«Ένα πουλάκι κάθουνταν απάνου στο γεφύρι
Μοιρολογούσε κι έλεγε, τ' Αλή πασά του λέγει

Δεν ειν' εδώ τα Γιάνινα να φτιάσης σαντριβάνια,
Δεν είναι μητ' η Πρέβεζα, πώκαμες παλιομέρι
Μον ειν' το Σούλι ξακουστό, το Σούλι ξακουσμένο,
Που πολεμούν μικρά παιδιά, γυναίκες και κορίτσια,
Που πολεμάει Τσαβέλαινα με το παιδί στο κόρφο,
Στόνα της χέρι το σπαθί και στ' άλλο το τουφέκι
Και τα φυσέκια στην ποδιά, τα βόλια μες σταις ζάβαις».
«Του Έλληνας ο τράχηλος ζυγόν δεν υπομένει»!

Ένα ελάχιστο αφιέρωμα στη μούσα της ελληνικής επανάστασης!

ΚΛΕΦΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Εσείς βουνά ψηλά

Εσείς βουνά, ψηλά βουνά, με τα δασιά κλαριά σας,
με τα δασιά τα έλατα, το εν' απάνω 'ς τάλλο,
και πύργε της Καστάνιτσας, οπού βαστάτε κλέφταις,
τους κλέφταις τί τους κάματε, τους Κολοκοτρωναίους;
οπού φορούν χρυσά σπαθιά, μπαλάσκαις ασημένιαις,
χρυσά 'ν' και τα ντουφέκια τους, χρυσά μαλαματένια,
και τα τσαπράζια που φορούν, ούλο μαργαριτάρια.
Κείνοι το Μάρτη εδώ ήσανε και τον μισόν Απρίλη,
και την ημέρα τ' άη Γιωργιού, που είναι το πανηγύρι,
φίλοι τους επροσκάλεσαν, τους είχανε τραπέζι.
Πάνω ποβάλαν τα φαγιά, κ' έκαμαν το σταυρό τους,
ψιλή φωνίτσα νάκουσαν, ψιλή φωνή νακούνε.
«Γι' αφήστε τα καλά φαγιά και πάρτε τα ντουφέκια,
τι οι Τούρκοι σας επλάκωσαν, τι οι Τούρκοι σας επήραν.»
Και τα ντουφέκια πήρανε, και τα σπαθιά τραυήξαν,
τους Τούρκους εκυνήγησαν, τους κάμαν ένα ένα.

Ξύπνα ραγιά

Ραγιά καημένε μου ραγιά για σήκω το κεφάλι, τη δόξα
πού 'χες μια φορά απόκτησέ την πάλι.
Ξύπνα καημένε μου ραγιά, ξύπνα να δεις τη λευτεριά.
Διψούν οι κάμποι για νερό και τα βουνά για χιόνια
διψούνε και για λευτεριά οι σκλάβοι τόσα χρόνια.
Κοιμούμαι μ' ένα όνειρο, ξυπνώ με μιαν ελπίδα
να ιδώ κι εγώ μια μέρα φως ελεύθερη πατρίδα.
Ξύπνα καημένε μου ραγιά, ξύπνα να δεις τη Λευτεριά.

Ο χεροκλέφτης

Παιδιά μ' σαν θέλτε λεβεντιά και κλέφτες να γενείτε
εμένα να, μωρέ παιδιά, εμένα να ρωτήσετε
Εμένα να ρωτήσετε πώς τα περνούν οι κλέφτες
σαράντα χρο, μωρέ παιδιά σαράντα χρόνους έκαμα
Σαράντα χρόνους έκαμα στους κλέφτες καπετάνιος
ζεστό ψωμί μωρέ παιδιά, ζεστό ψωμί δεν έφαγα
Ζεστό ψωμί δεν έφαγα γλυκό κρασί δεν ήπια
τον ύπνο δε, μωρέ παιδιά, τον ύπνο δεν εχόρτασα
Τον ύπνο δεν εχόρτασα του ύπνου τη γλυκάδα
σε στρώμα δε, μωρέ παιδιά, σε στρώμα δεν επλάγιασα
Σε στρώμα δεν επλάγιασα μηδέ σε μαξιλάρι
το χέρι μου, μωρέ παιδιά, το χέρι μου προσκέφαλο
Το χέρι μου προσκέφαλο και το σπαθί μου στρώμα
και το ντουφέ, μωρέ παιδιά, και το ντουφέκι μου αγκα-
λιά
Και το ντουφέκι μου αγκαλιά σαν το παιδί η μάνα
Πιδιά μ' σαν θέ μαύρα πιδιά,
πιδιά μ' σαν θέλτι λιβιντιά
πιδιά μ' σαν θέλτι λιβιντιά κι κλέφτις να γινείτι,
ιμένα να ρουτήσιτι του τι τραβούν οι κλέφτις.
Δώδικα χρόνους έκανα στους κλέφτις καπιτάνιους.
ν' Όλη μιρούλα πόλιμου, του βράδυ караούλι1.
Ζιστό ψουμί δεν έφαγα, γλυκό κρασί δεν ήπια.
Το χέρι μου προυσκέφαλου κι του σπαθί μου στρώμα,
του έρημου καριόφилου κόρη στην αγκαλιά μου.

<https://www.elniple.com/1821-%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BA%CE%BB%CE%AD%CF%86%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B1/>

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΟΛΥΜΠΟΥ – ΠΙΕΡΙΑΣ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ ΤΟΥ 1822

(Συνέχεια από τη σελίδα 17)

και άλλους ανέβηκαν στο Καταφύγι Πιερίας προς Μεταξάδες και κρυβόμενοι έφτασαν στη Μονή Αγίας Τριάδος Γιαννωτάς (ξεκουράστηκαν με φροντίδα των μοναχών) και μετά Δεσκάτη –Μεταίωρα- βουνά Ασπροποτάμου στον αρματολό Ν.Στορνάρη. Άλλη ομάδα με τον Γ. Σάλλα κ.ά. έφτασαν κι αυτοί εκεί. Καρατάσος και Διαμαντής κλείστηκαν στη Νάουσα με την τραγική κατάληξη αργότερα όταν δεν άντεξαν στην πολιορκία από τον πασά Λουμπούτ.

Ο καπετάν Διαμαντής γλύτωσε και έπαιξε σημαντικό ρόλο στην Εύβοια.

Η περιοχή Καρυάς –Ραψάνης (των Τζαχειλαίων Δήμου και Γιώργου) στην αρχή ξεσηκώθηκε, κάνοντας μια σύναξη επαναστατική στη Μονή Κλημάδων Καρυάς, όπου παρέστη και ο Λιβαδιώτης καπετάνιος Γιάννης Δαμαλής.

Επειδή στην Καρυά οι Τούρκοι είχαν τους στρατιωτικούς φούρνους που έψηναν ψωμί για όλους τους στρατιώτες στην περιοχή Ελασσόνας, οι επαναστάτες έκαψαν τους φούρνους και συνέλαβαν τη φρουρά που είχαν οι Τούρκοι. Μετά όμως (κατ' αφήγηση γέρου Γιάννη, βλ. Λ.Ε.Οικονομίδη*), λόγω που η Καρυά ήταν τιμάριο (βακούφι κι όχι τσιφλίκι) της Βαλιντέ σουλτάνας, οι Τούρκοι διαπραγματεύτηκαν αμνηστία, αν σταματήσουν τις επαναστατικές ενέργειες. Οι εξεγερμένοι δέχτηκαν, έδωσαν τους αιχμαλώτους και βγήκαν εκτός του αγώνα, χωρίς καταστροφές.

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ: Η Νάουσα καταστράφηκε με σφαγές, λαφυραγωγήθηκε και έγιναν αιχμαλωσίες εκτός από λίγους που διέφυγαν στα βουνά. Στην περιοχή Ολύμπου έγιναν σφαγές και απογυμνώθηκε το μοναστήρι Πέτρας όπου ένας ιερέας σφάχτηκε στη λειτουργία. Οι κάτοικοι του Σέλους (Πύθιο) το εγκατέλειψαν. Ο Μπεκέρ βοεβόδας Ελασσόνας έσφαξε δυο προεστούς Καλογιάννη Σταμάτη και Λαναρή (Τσαριτσάνης) και Χατζηνασάση Λιβαδίου, φυλάκισε ιερωμένους σαν τον μοναχό Ιωνά (μαθηματικό) Σπαρμού, που ευτυχώς απελευθερώθηκε αργότερα. Άλλοι όπως ο Δεσπότης Πέτρας κρύφτηκε. Έτσι έληξε η επανάσταση Ολύμπου 1822, και της Πιερίας – Μακεδονίας. Όσα γυναίκοπαιδα των αρματολών-επαναστατών μπόρεσαν, κατέφυγαν στα νησιά Σκιάθο, Σκόπελο, όπου πήγαν και ο Καπετάν Διαμαντής και οι Τζαχειλαίοι με πολλούς Καρυώτες, παρόλη τη συμφωνία. (Το άρθρο είναι μια προδημοσίευση από το βιβλίο: Π.Λάλος, «Η περιοχή Ελασσόνας κατά την Τουρκοκρατία», που θα εκδοθεί προσεχώς).

[ΠΗΓΕΣ: *Νικόλαος Κασομούλης, ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ 1821-1833, Α' τόμος, έκδοση Χ.Κοσμαδάκη, Αθήνα.

*Μ.Μ.Παπαϊωάννου, Ιστορικά σημειώματα της Μονής Σπαρμού, 1940, σ.12. και Κ.Σπανός, ΘΕΣΣΑΛΙΚΕΣ ΕΝΘΥΜΗΣΕΙΣ, Β' τόμ. 2014, 133-4.

*Λεων. Ευθ. Οικονομίδης, «Η αφήγηση ενός αγωνιστού», ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ 10(1971), 165-7].

Το έθιμο της Βασιλόπιτας

Μιας και το πατροπαράδοτο έθιμο της κοπής της πρωτοχρονιάτικης πίτας μας ανταμώνει τις ημέρες αυτές, αφήνοντας παράμερα τις όποιες έγνοιες και σκοτούρες και ομοτραπεζούμενοι ευχές ανταλλάσσουμε και, σκορπώντας από καρδιάς χαμόγελα, ζούμε αδελφικά τούτης της μέρας το γιορτάσι, παραμερίζοντας τα λιγοστά που μας χωρίζουν κι αξιοποιώντας τα πολλά που στην ουσία μας ενώνουν, έκρινα σκόπιμο να ειπωθούν δυο λόγια αναφορικά με το ιστορικό και τα όσα άπτονται αυτού του εθίμου, αφότου πρωτοεμφανίστηκε μέχρι σήμερα.

Με μεγάλη μου χαρά σας προσκαλώ να πραγματοποιήσουμε έναν περίπατο μνήμης, ιχνηλατώντας στις πατημασιές των όσων με μαστοριά και τέχνη συνταίριαξαν και αρμολόγησαν και το δικό τους λιθαράκι, για να καμωθεί το ανυπέρβλητο και θαυμαστό οικοδόμημα των εθίμων, που σαφώς διαδραμάτισαν και θα εξακολουθούν να διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στα τεκταινόμενα της κοινωνίας μας.

Αρχίζουμε λοιπόν:

Το έθιμο:

Βασιλόπιτα ή βασιλοκουλούρα, αγιοβασιλόπιτα ή αγιοβασιλειόπιτα, αϊβασιλιάτικο ψωμί ή Άι-Βασιλείου ψωμί.

Πίτα που κόβεται σε κάθε σπίτι σ' άλλες περιοχές αμέσως μετά την αλλαγή του χρόνου και σ' άλλες στο μεσημεριανό τραπέζι, ανήμερα του Αγίου Βασιλείου, την πρώτη Ιανουαρίου. Άλλη νοικοκυρά γλύκισμα την προτιμά και άλλη πάλι αλμυρή με φύλλα – πέταρα καμωμένη. Έχει στολίδι το σταυρό και του νέου έτους τον αριθμό. Είναι πάντα στρογγυλή και μέσα της κρύβει ένα φλουρί. Και το φλουρί χρυσό κωνσταντινάτο, αργυρό ή χάλκινο, ανάλογα με τον πλούτο της οικογένειας.

Την κόβει πάντα, κατά παράδοση, ο αρχηγός της οικογένειας: ο πατέρας, ο μεγαλύτερος γιος, η μητέρα, αφού πρώτα χαράξει ελαφρά πάνω σ' αυτή το σημείο του σταυρού και τη στρέφει τρεις φορές στο όνομα της Αγίας Τριάδας. Έπειτα κάνει με κλαδί ή με μαχαίρι τρεις φορές το σημείο του σταυρού, για να κόβεται η κακογλωσσιά, να κλειδώνονται τα κακά στόματα και να αποτρέπεται το κακό μάτι. Αρχίζει το κόψιμο σε κομμάτια: για τον Χριστό, την Παναγιά, τον Άι-Βασίλη, για το σπίτι και τα μέλη της οικογένειας κατά ηλικιακή σειρά και, τέλος, για τον φτωχό. Και σ' όποιον πέσει το φλουρί, ο αρχηγός δίνει ένα δώρο ή ένα χρηματικό ποσό. Αλλού το κέρδος είναι μόνο το φλουρί. Και αν αυτό πέσει στο Χριστό, την Παναγιά ή τον Άι-Βασίλη, το ποσό δίνεται στην Εκκλησία, ενώ αν πέσει στον φτωχό, δίνεται σ' έναν ζητιάνο.

Σε άλλες πάλι περιοχές τα σύμβολα είναι περισσότερα: το στάρι και η ελιά σημαίνουν ευδοκίμηση στη γεωργία, η κληματόβεργα στην αμπελουργία, το τυρί στην κτηνοτροφία, ένα μικρό ξύλινο στεφάνι συμβολίζει το μαντρί στα ποιμενικά χωριά. Το μικρό κουκουναρί μπαίνει για τους ξυλοκόπους, το πουρνάρι για τον τσοπάνο, το άχυρο για το γεωργό, το σταυρουδάκι για το καλό του σπιτιού. Κι ένα κομμάτι καλάμι σημαίνει γι' αυτόν που το τύχαινε ότι θα γίνει «καλαμαράς», γραφιάς, θα μάθει, δηλαδή, γράμματα.

Γενικά, κάθε σύμβολο είναι ενδεικτικό της επιθυμίας να εκπληρωθούν κάποιοι στόχοι της οικογένειας, ό,τι ποθούσε η καρδιά τους να ευλογεί και να χιλιάζει η χάρη του Άι-Βασιλή.

Όταν ερχόταν ο καιρός να μοιράσει ο πατέρας της μεγάλης πατριαρχικής οικογένειας το βίος του στους γιους, άφηνε στη χάρη του Άι-Βασιλή να κρίνει το τι έπρεπε να πάρει ο καθείς. Έτσι στη μεγάλη βασιλόπιτα τα «σημάδια» δεν έμπαιναν για ευχή, αλλά για «τάξιμο». Και τα κομμάτια της τη χρονιά εκείνη τα ονόμαζαν «φιλιά». Σ' όποιου γιου το «φιλί» έπεφτε το νόμισμα, θα έπαιρνε το σπίτι. Σ' όποιου το φασόλι, το ποτιστικό χωράφι, το στάρι, το

της Δρ Ευαγγελία Ράπτου

μεταδιδακτορικής
ερευνήτριας
πανεπιστημίου Αιγαίου
Τ.Ε.Π.Α.Ε.Σ.

ξηρικό χωράφι, η κληματόβεργα, το αμπέλι, το άχυρο τα ζωντανά...!

Αλλού πάλι η παράδοση ήθελε δύο βασιλόπιτες. Μια γλυκιά για τα μεσάνυχτα, στην αλλαγή του χρόνου, για να φέρει γλυκές μέρες, και μια αλμυρή που περιείχε και το ασημένιο νόμισμα, «το δώρο», όπως το έλεγαν, την ονόμαζαν «του σπιτιού» και την έκοβαν στο εορταστικό μεσημεριανό τραπέζι της πρωτοχρονιάς.

Ο τυχερός της ημέρας κρατεί συνήθως δικό του το νόμισμα. Κάποτε πάλι το επιστρέφει, για να μπει στην πίτα της επόμενης χρονιάς. Αν το φλουρί πέσει ανάμεσα σε δυο άτομα τότε συνήθως μοιράζονται την αξία του. Αλλού, όμως, θεωρείται κακός οιωνός να βρεθεί το νόμισμα ανάμεσα σε δυο κομμάτια, «να το βρει το μαχαίρι».

Η ιστορία του εθίμου

Ο Ελληνικός λαός είναι φορέας και δημιουργός ενός θαυμαστού πολιτισμού, ο οποίος αρδεύεται τους χυμούς του από το αρχαίο ελληνικό παρελθόν αλλά και από το χριστιανικό Βυζάντιο. Γι' αυτό και τα έθιμά του έχουν και αρχαιοελληνική και χριστιανική ερμηνευτική προέλευση.

Η ρίζα του εθίμου, σύμφωνα με τους Λαογράφους, ανιχνεύεται στους «εορταστικούς άρτους», τους οποίους οι Αρχαίοι Έλληνες προσέφεραν στους θεούς, σε κάθε μεγάλη καμπή του χρόνου ή της ζωής τους. Για παράδειγμα, κάθε Αθηναίος στρατιώτης, πριν ξεκινήσει για τον πόλεμο, αφιέρωνε στον Άρη, τον θεό του πολέμου, τρία ψωμάκια: ένα για να πάει καλά, ένα για να νικήσει και το τρίτο για να γυρίσει γερός και αρτιμελής.

Οι Ρωμαίοι υιοθέτησαν τις συνήθειες των Αρχαίων Ελλήνων και στα Σατουρνάλια, γιορτές προς τιμήν του Κρόνου, ως θεού της γονιμότητας. Οι γιορτές των Σατουρνάλιων γιορτάζονταν στις 17 Δεκεμβρίου και τότε ανταλλάσσονταν δώρα μεταξύ φίλων και γνωστών, που λέγονταν *strenae*, ανάμεσα σ' αυτά και αργυρά κέρματα που προοιωνίζαν πλούτο, υγεία και καλοχρονιά.

Από τις γιορτές αυτές το έθιμο μεταδόθηκε στους νεότερους ευρωπαϊκούς λαούς και στο Βυζάντιο και από κει με την επικράτηση του Χριστιανισμού μετατέθηκε στις χριστιανικές γιορτές του δωδεκαημέρου και μάλιστα την πρωτοχρονιά. Την ημέρα αυτή οι άνθρωποι προσπαθούσαν με κάθε τρόπο να μαντέψουν το μέλλον και να εξασφαλίσουν μian ευτυχισμένη χρονιά. Πίστευαν πως στην αρχή κάθε περιόδου –ημέρας, μηνός, έτους– ο οιωνός ήταν ενδεικτικός για τη διαβίωση του ανθρώπου σ' όλη αυτή την περίοδο. Όταν από την εποχή του Ιουλίου Καίσαρα η πρώτη Ιανουαρίου καθιερώθηκε σαν πρώτη μέρα του χρόνου, οι εορταστικές εκδηλώσεις και τα συμπόσια, όπου η τύχη δοκιμαζόταν με δώρα και παιχνίδια, καθιερώθηκαν κατά τρόπο γενικό.

Οι Χριστιανοί, όμως, έχουν άλλη παράδοση. Όταν ο Μέγας Βασίλειος ήταν επίσκοπος στην Καισάρεια, η πόλη και οι κάτοικοι κινδύνεψαν να λεηλατηθούν άγρια από τον κακό έπαρχο, ο οποίος ζητούσε να του δοθούν όλοι οι θησαυροί της πόλης. Ο Μέγας Βασίλειος τότε κάλεσε όλους τους κατοίκους να βοηθήσουν. Εκείνοι, έχοντας μεγάλη αγάπη προς τον επίσκοπό τους του έφεραν όσα χρυσαφικά είχαν. Ο άρχοντας, όμως, ούτε τα χρυσαφικά πήρε, ούτε την πόλη και τους κατοίκους πείραξε. Κάποιοι λένε ότι εμφανίστηκε μια λάμψη και ένας λαμπρός καβαλάρης με το στρατό του όρμησαν πάνω του κι εκείνος εξαφανίστηκε. Ο λαμπρός καβαλάρης ήταν ο Άγιος Μερκούριος και ο στρατός οι άγγελοι. Τι να έκανε τότε τα χρυσαφικά ο Άγιος Βασίλειος, ο οποίος δε γνώριζε τίνος ήταν το καθένα και πώς θα τα γύριζε πίσω; Πρόσταξε, λοιπόν, κι έκαναν ψωμάκια ή πίτες, έβαλαν στην καθεμιά μέρος από τα χρυσαφικά και τις μοίρασε σε όλους. Έτσι ο καθένας δεν πήρε, βέβαια, τα δικά του, αλλά ούτε αδικήθηκε.

Ήταν, λοιπόν, ένα ξεχωριστό ψωμάκι, μια ξεχωριστή πίτα η βασιλόπιτα. Έφερνε στους ανθρώπους χαρά και ευλογία μαζί!

Όμορφη παράδοση, όπως όλες οι ελληνικές παραδόσεις!

Έν Όλυμπε

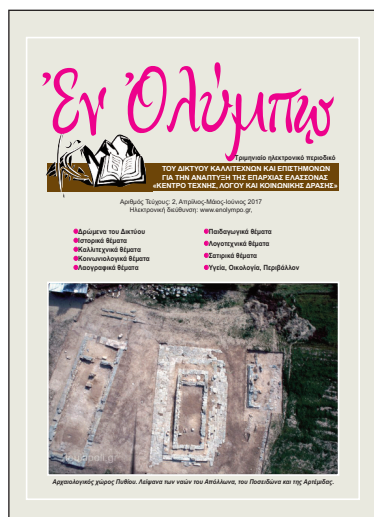
1ος χρόνος έκδοσης

1ο τεύχος
Ιανουάριος - Φεβρουάριος
- Μάρτιος 2017

- Μήνυμα του Δικτύου Καλλιτεχνών και Επιστημόνων για την ανάπτυξη της Επαρχίας Ελασσόνας και της Συντακτικής Επιτροπήςσελ. 2
- Δίκτυο Καλλιτεχνών και Επιστημόνων για την ανάπτυξη της Επαρχίας Ελασσόνας..... σελ. 3
- Ο Όλυμπος, ετυμολογίασελ. 4
- Ιανός ο Περραιβόςσελ. 5
- Ολιστική ιατρική στην αρχαία Ελλάδασελ.6
- Αγωγή του ανθρώπουσελ.7
- Φιλαναγνωσίασελ. 8
- Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ο άνθρωπος που γνώριζε τα πολλά σελ. 9
- Ποιητικές σελίδεςσελ.10
- Δραστηριότητες του Δικτύου Καλλι-

- τεχνών και Επιστημόνων για την ανάπτυξη της Επαρχίας Ελασσόνας σελ. 11
- Χρυσό βραβείο στα βιολογικά κρασιά του Αθανασίου Μηνάσελ.12
- Έργα υποδομών με διαχρονικότητα που δεν έγιναν στο Δήμο Ελασσόνας σελ.12
- «Η αρπαγή της Βασιλαρχόντισσας»σελ.13
- Λαογραφικό Μουσείο Λόφου Ελασσόνας..... σελ.13
- Οι Χαλκιάδες της Ηπείρου στην Ελασσόνα σελ.14
- Βιβλιοπαρουσίασησελ.15
- Γιορτές Λόγου και Τέχνης 2017σελ.16

2ο τεύχος
Απρίλιος - Μάιος -
Ιούνιος 2017

- «...για την άνοιξη», Ελένης Μπλιούμη,2
- Περραιβία - Περραιβοί, Σπύρου Μπούμπα3
- Ο μεγαλοφυής φυσίατρος Ιπποκράτης και η επιστημονική διατροφολογία, του Βασίλη Ζαρζώνη.....7
- 20 Ιουνίου: Παγκόσμια ημέρα προσφύγων. Προσφυγιά.....8
- Γνωστοί και άγνωστοι αγωνιστές της λευτεριάς από την ευρύτερη περιοχή της Ελασσόνας του Κώστα Σαχινίδη.....10
- Τσαριτσανιώτης αρματολός Ευθύμιος Ταμπάκης και ο γιός του αγωνιστής του 1821 Πούλιος Ταμπάκπουλος.....11

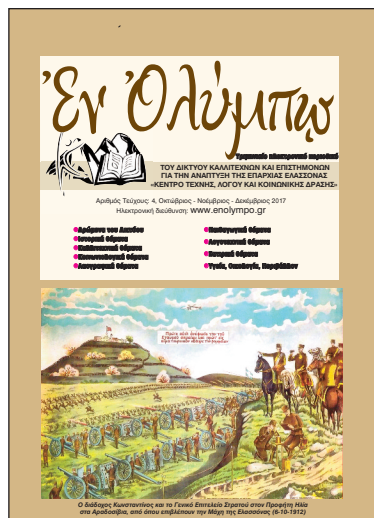
- Κανένας δεν τις χόρτασε τις ομορφιές της φύσης, του Αλέξανδρου Παρλάντζα13
- Δραστηριότητες του Δικτύου Καλλιτεχνών και Επιστημόνων για την Ανάπτυξη της Επαρχίας Ελασσόνας Γιορτές Λόγου και Τέχνης 201714
- Θα τραγουδήσω τους Σελλούς του Δαρδούμπα Σάκη, Δωδωναίου14
- Εκδήλωση για την παρουσίαση του βιβλίου "Λαϊκή ποίηση: Το παράδειγμα της επαρχίας Ελασσόνας" των Κ. Γ. Σαχινίδη και Ευαγγ. Ράππου-Στεργιούλα στην Αθήνα15

3ο τεύχος
Ιούλιος - Αύγουστος -
Σεπτέμβριος 2017

- Σημείωμα του εκδότη.....2
- Νέο Δ.Σ. στο Δίκτυο Καλλιτεχνών και Επιστημόνων για την Ανάπτυξη της Επαρχίας Ελασσόνας2
- Η ταυτότητα της Περραιβίας, του Σάκη Δαρδούμπα3
- Διατροφικές συνήθειες των αρχαίων, του Βασίλη Ζαρζώνη,3
- Περί Ασκληπιού, του Σπύρου Μπούμπα4
- Γυναίκα και ζωή στο χωριό, της Νίκης Σερσέμη-Κυριακίδου5
- Γυναίκα, ποίημα του Βαγγέλη Πουρνάρα...5
- Η Σμύρνη μάνα καίγεται 14η Σεπτεμβρίου: ημέρα εθνικής μνήμης της γενοκτονίας των Ελλήνων της Μικράς Ασίας από το Τουρκικό κράτος. “Ενθυμήματα Ζωής” από το ημερολόγιο αιχμαλώτου Ιωάννη Φακή, της Ευαγγελίας Ράππου6
- Προσεγγίζοντας την ποίηση του Ελύτη στο νηπιαγωγείο της Μαίρης Σταθούλη8
- Καλοκαίρι και παιδί, της Ελένης Μπλιούμη,9
- Ποιητικές σελίδες.....10

- Πρόσωπα νίκης, της Κορίνας Πάντου10
- Το βουνό, του Αλέξανδρου Παρλάντζα10
- Στη μπλε τη γη ψηλά βουνά, του Σάκη Δαρδούμπα10
- Δραστηριότητες του Δικτύου Καλλιτεχνών και Επιστημόνων για την ανάπτυξη της Επαρχίας Ελασσόνας, Απολογισμός δράσης του Δ.Σ. για τα έτη 2015, 2016 & 201711
- Οι “Β Α Κ Χ Ε Σ” του Ευριπίδη από το Θεοσάλικο Θέατρο13
- Γιορτές Λόγου και Τέχνης 2017 στη Δολίχη και στο Λυκούδι.....13
- Παιδικά διηγήματα14
- Στη χώρα του ανθυγιεινού, του Νίκου Αγοραστόυ14
- Το αδύναμο σκιουράκι, της Χρύσας Μπαξεβανάκη.....14
- Καλοκαιρινά τραγούδια, Αν. Αγραοδήμου-Ιωάννα Αγραοδήμου14
- ΑΡΑΔΟΣΙΒΙΑ 201715
- Βιβλιοπαρουσίαση.....16

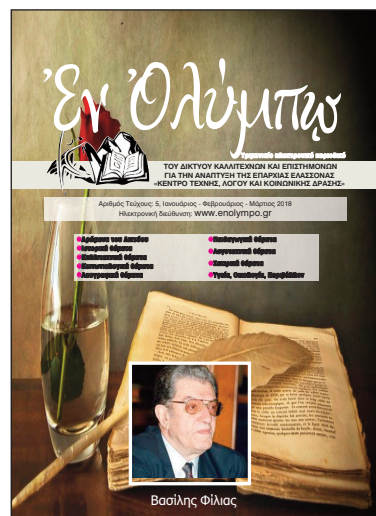
4ο τεύχος
Οκτώβριος - Νοέμβριος -
Δεκέμβριος 2017

- ✓ Από Καλοκαίρι... Φθινόπωρο, της Ελένης Μπλιούμη.....2
- ✓ Τραγούδια ιστορικής μνήμης των πρώτων ημερών των Βαλκανικών πολέμων, της Ευαγγελίας Ράππου-Στεργιούλα.....3
- ✓ Η απελευθέρωση των Αραβοσιβίων στις 5 Οκτωβρίου 1912, του Κώστα Σαχινίδη.....4
- ✓ Επέτειος για την απελευθέρωση των Αραβοσιβίων από τους Τούρκους.....5
- ✓ Η πίστη των Αρχαίων για τον θάνατο και την ψυχή, του Σπύρου Μπούμπα.....6
- ✓ Αριστοτέλης, ο ιδρυτής της Πολιτικής Επιστήμης8
- ✓ Η νοημοσύνη του ανθρώπου, της Νίκης Σερσέμη-Κυριακίδου9
- ✓ Ξέρετε γιατί το λέμε έτσι; της Ευαγγελίας Ράππου-Στεργιούλα9
- ✓ Ιωσήφ Πουρσανίδης. Ένας πρεσβευτής της χώρας μας στην Ολλανδία, του Βασίλη Ζαρζώνη10
- ✓ Κάψιμο του παραδοσιακού φούρνου.....10

- ✓ Το μπακάλικο, της Ελένης Μπλιούμη11
- ✓ Δραστηριότητες του Δικτύου Καλλιτεχνών και Επιστημόνων για την Ανάπτυξη της Επαρχίας Ελασσόνας12
- ✓ Παρουσίαση Βιβλίου του Αθανασίου Μπαντέ «Ο Αριστοτέλης και η γέννηση της πολιτικής επιστήμης»
- ✓ Εκδρομή στην Παναγιά Σουμελά, στην Βεργίνα και στη Νάουσα
- ✓ Λαϊκό-Δημοτικό γλέντι στην Ελασσόνα
- ✓ Εορτές παιδιά απ' τον Όλυμπο, του Σάκη Δαρδούμπα
- ✓ Ποιητικές σελίδες.....13
- ✓ Πραγματικότητα, της Κορίνας Πάντου
- ✓ Του Πόντου τα μαρτύρια, του Αλέξανδρου Παρλάντζα
- ✓ 5ο Πανελλαδικό Φεστιβάλ Ποντιακών χορών.14
- ✓ “Ζωή και κότα... με χαβίτς και με κορκότα!!!”, μια πρωτότυπη ποντιακή επιθεώρηση15
- ✓ Παρουσίαση του βιβλίου του Βαγγέλη Αυδίκου «Οι τελευταίες πεντάρες»16

Έν Ολύμπω

2ος χρόνος έκδοσης

5ο τεύχος
Ιανουάριος - Φεβρουάριος
- Μάρτιος 2018

- ✓ Σημείωμα του εκδότη-«Εν Ολύμπω. Ένας χρόνος έκδοσης»2
- ✓ Βασίλης Φίλιας «Ο Άνθρωπος του Πολιτισμού και της Επιστήμης». Μέγας Δάσκαλος, Αγώνιστής και Πατριώτης.....3
- ✓ «Ελλάδα», ποίημα της Ελένης Μπλιούμη.....5
- ✓ Από την ψυχολογία του παιδιού. «Τα χαρακτηριστικά της παιδικής ηλικίας», του Σπύρου Μπούμπα6
- ✓ Η κοινωνική στάση και διάθεση των δημοτών ως προς την αποδοχή νέων προσώπων και νέων πολιτικών πρακτικών στην τοπική αυτοδιοίκηση. Μια σύντομη κοινωνιολογική προσέγγιση7
- ✓ Ο Έρωτας στον Ερωτόκριτο, της Ευαγγελίας Ράπτου-Στεργιούλα8
- ✓ «Το κουκλοθέατρο ως μορφή δραματι-

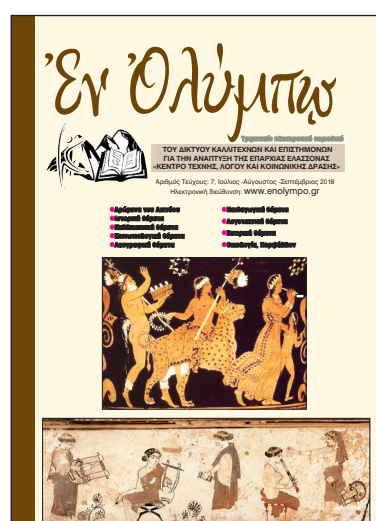
- κής τέχνης», της Αικατερίνης Νιζάμη. 10
- ✓ Δραστηριότητες του Δικτύου Καλλιτεχνών και Επιστημόνων για την Ανάπτυξη της Επαρχίας Ελασσόνας Κοπή της Πρωτοχρονιάτικης Βασιλειόπιττας του Δικτύου..... 12
- ✓ Παρουσίαση του φωτογραφικού άλμπουμ του Γιάννη Σιγάλα στη Λάρισα.....12
- ✓ Ποιητικές σελίδες.....13
- ✓ «Πατρίδα», του Βαγγέλη Πουρνάρα.....13
- ✓ «Του Νικοτσάρα», του Σάκη Δαρδούμπα.....13
- ✓ «Χέρια απλωμένα», της Κορίνας Πάντου13
- ✓ Κοπή της πρωτοχρονιάτικης Βασιλειόπιττας στο Αγροτικό Εθνογραφικό Μουσείο Αραδοσιβίων Ελασσόνας..... 14
- ✓ «Εν Ολύμπω», ένας χρόνος έκδοσης .15
- ✓ Γιορτές Λόγου και Τέχνης 201816

6ο τεύχος
Απρίλιος - Μάιος -
Ιούνιος 2018

- ✓ Σημείωμα του εκδότη2
- ✓ Ανακοίνωση.....2
- ✓ «Ταγματάρχης Μπαλντούμης Ιωάννης, ο θρυλικός ήρωας του Ελληνοϊταλικού Πολέμου 1940-1941», του Κώστα Γ. Σαχινίδη3
- ✓ Οι δημοκρατικοί θεσμοί της αρχαίας Ελλάδας και η Ενωμένη Ευρώπη, του Βασίλη Ζαρζώνη4
- ✓ Εκπαίδευση σε όλη τη ζωή και Διάβασμα, της Νίκης Σερσέμη - Κυριακίδη.6
- ✓ Η κρίση σαν αναπόδραστο στοιχείο της εξέλιξης του Προσώπου, της Οικογένειας, της Κοινωνίας. Τρόποι διαχείρισης-αξιοποίησης, του Γιάννη Σιγάλα7
- ✓ Φάσεις της ψυχικής ζωής του παιδιού, του Σπύρου Μπούμπα8

- ✓ Γιορτές Λόγου και Τέχνης 2018.....9
- ✓ Η επιθετική συμπεριφορά των παιδιών στο σχολείο (Bullying), της Ελένης Μπλιούμη 10
- ✓ Το Μπιχτές, του Αλέξανδρου Παρλάντζα..... 11
- ✓ Ο έρωτας ως διονυσιακή ροπή και δύναμη κοσμογονική, της Ευαγγελίας Ράπτου-Στεργιούλα 12
- ✓ Παρουσίαση του βιβλίου "Λαϊκή ποίηση από την επαρχία Ελασσόνας" στην Ελασσόνα και στη Λάρισα 14
- ✓ Θέλω να μοιάσεις, της Κορίνας Πάντου 14
- ✓ Παγκόσμια ημέρα βιβλίου, της Ελένης Μπλιούμη 15
- ✓ Αραδοσίβια 2018 16

7ο τεύχος
Ιούλιος - Αύγουστος -
Σεπτέμβριος 2018

- ✓ Σημείωμα του εκδότη2
- ✓ Περί αρχαίας ελληνικής μουσικής, της Μαρίας Κ. Τσακιδίδου3
- ✓ Περραιβία και Νήσος Κω, του Σάκη Δαρδούμπα3
- ✓ Απ' το Ρεμπέτικο στο Λαϊκό της δρα Ευαγγελίας Ράπτου-Στεργιούλα.....4
- ✓ «Οι παράγοντες της νικηφόρας έκβασης του Πολέμου του 1912 για τον Ελληνικό στρατό και η σημασία των μαχών της περιοχής Ελασσόνας» του δρ Κώστα Γ. Σαχινίδη6
- ✓ Η βρεφική και νηπιακή ηλικία του παιδιού, του Σπύρου Μπούμπα.....8
- ✓ Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στην κοινωνικοποίηση των μαθητών της Α' τάξης, της Ελένης Μπλιούμη9
- ✓ Βιωματικές κρίσεις -προσωπικές, οικο-

- γενειακές- και Διαχείριση του πένθους, του δρ Ιωάννη Σιγάλα 10
- ✓ Ανθρωποειδισμός της Κορίνας Πάντου..... 11
- ✓ Το θέατρο ιδεών στο έργο του Γρηγόριου Ξενόπουλου «Οι φοιτητάι», του Θωμά Ν. Λιόλιου..... 12
- ✓ Λόφος Ολυμπιώτισσας. Αναδάσωση τώρα...στο γηρασμένο δάσος, του Βασίλη Αχ. Ζαρζώνη 14
- ✓ Επιτόπια έρευνα για την καταγραφή του Λαϊκού Πολιτισμού σε 40 Κοινότητες της περιοχής Ελασσόνας από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, το Αγροτικό Εθνογραφικό Μουσείο Αραδοσιβίων και την LOG ON A.E. 15
- ✓ Βαλκανικό Φολκλορικό Φεστιβάλ των Τιράνων..... 16

8ο τεύχος
Οκτώβριος - Νοέμβριος -
Δεκέμβριος 2018

- Δύο χρόνια έκδοσης του περιοδικού Εν Ολύμπωσελ.2
- Χριστουγεννιάτικα και Πρωτοχρονιάτικα λαϊκά δρώμενα της περιοχής Ελασσόνας, του Κώστα Γ. Σαχινίδησελ.3
- Χριστουγεννιάτικες αναμνήσεις, της Ελένης Μπλιούμησελ.4
- Ο μεγάλος τυμπανιστής, της Κορίνας Πάντου.....σελ.4
- Εξελεγκτικές κρίσεις του Ατόμου και της Οικογένειας, του Δρ Ιωάννη Σιγάλασελ.5
- Η Παιδική-Σχολική ηλικία, του Σπύρου Μπούμπα.....σελ.6
- Χαρισματικοί-ταλαντούχοι μαθητές: μια απόπειρα εννοιολογικού προσδιορισμού, της Ευαγ. Ράπτου...σελ.8
- Το στρατί, της Νίκης

- Σερσέμη-Κυριακίδουσελ.9
- Το παιχνίδι στη μαθησιακή διαδικασία: Διδακτική εφαρμογή θεωρητική τεκμηρίωση, του Γ. Νιάουστα.....σελ.10
- Η 45η επέτειος του Πολυτεχνείου - Διαχρονική αξία της εξέγερσης-Άγνωστες πτυχές της αντίστασης στρατιωτικών κατά της δικτατορίας, του Δημητρίου Αλευρομάγειρουσελ. 11
- Κρήτη «Ο κήπος ...τ' αντρείας», του Βασ. Ζαρζώνησελ. 14
- Οι ομορφιές της φύσης, του Αλέξ. Παρλάντζα.....σελ. 15
- Η Καλλιτεχνική ομάδα της Ακαδημίας Μουσικής και Χορού του Πανεπιστημίου North Minzu από την ΚΙΝΑ στην Ελασσόνα.....σελ. 16

Έν Όλυμπε

3ος χρόνος έκδοσης

9ο τεύχος
Ιανουάριος - Φεβρουάριος
- Μάρτιος 2019

- Σημείωμα του εκδότη2
- Ο ρόλος των γυναικών πριν και κατά τη διάρκεια της Επανάστασης του 1821, της Ελένης Μπλιούμη3
- Η Δολίχη της Συρίας, του Θωμά Ν. Λιόλιου6
- Αναφορά στην εξέλιξη του ατόμου, του ζευγαριού και, κυρίως, στον κύκλο ζωής της οικογένειας, του δρα Ιωάννη Σιγάλα8
- Χαραismaticοί-ταλαντούχοι μαθητές: μια απόπειρα εννοιολογικού προσδιορισμού», Β' μέρος, της Ευαγγελίας Ράπτου 10

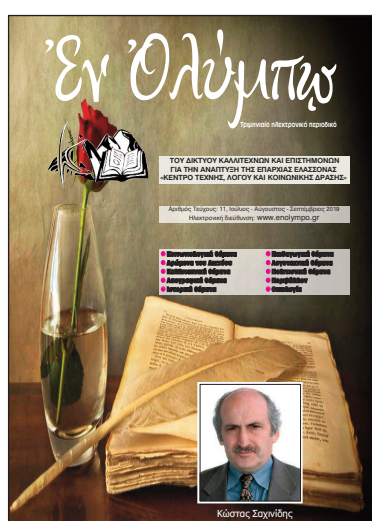
- Ψυχολογικά χαρακτηριστικά παιδιού Σχολικής ηλικίας, του Σπύρου Μπούμπα11
- Ζωγραφισμένη της Κορίνας Πάντου13
- Εκδήλωση με θέμα την «Στρατηγική για την τουριστική ανάπτυξη του Δήμου Ελασσόνας» από τον καθηγητή ΝΙΚΟ ΛΥΓΕΡΟ14
- Η τέχνη «μυρώνει» τη ζωή της Κορίνας Πάντου15
- Εκδρομή του Δικτύου στα Ιωάννινα15
- Το Ασκληπιείο της Κω, του Δημήτρη Ζαρζώνη16

10ο τεύχος
Απρίλιος - Μάιος -
Ιούνιος 2019

- Κώστας Σαχινίδης.....2
- Εισαγωγικό σημείωμα2
- Γλυκύ μου έαρ! της Αθηνάς Πανταζή, φιλόλογου3
- Μάνα νάμα, της Κορίνας Πάντου, φιλόλογου4
- Γιορτή της μητέρας, της Ελένης Μπλιούμη, εκπαιδευτικού.....5
- Περί Ψυχής: Από τον Σωκράτη και τον Πλάτωνα, τους Στωικούς, τους Σκεπτικούς και τον Επίκουρο, μέχρι τον Χριστιανισμό, της Δέσποινας Χίντζογλου- Αμασλίδου, Ιατρού-συγγραφέα6
- Γιατί χορεύω, της Δήμητρας Γκιντίδου.....7
- Αποχαιρετισμός, της Γεωργίας-Γοργώ Αλεξίου, Προέδρου ΕΛΒΕ8
- Αναφορά στην εξέλιξη του ατόμου, του ζευγαριού και, κυρίως, στον κύκλο

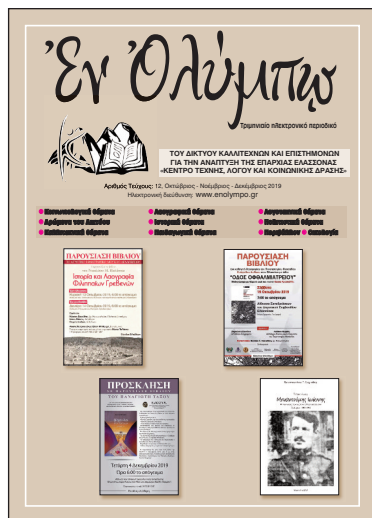
- ζωής της οικογένειας, του Δρα Ιωάννη Σιγάλα, παιδοψυχιάτρου10
- Λούστρος: «Ένα επάγγελμα που χάθηκε στην Ελασσόνα», του Βασίλη Ζαρζώνη, φιλόλογου11
- Τα ψυχολογικά χαρακτηριστικά του παιδιού μέχρι την προεφηβική ηλικία, του Σπύρου Μπούμπα, εκπαιδευτικού συγγραφέα12
- Μαθησιακές Δυσκολίες, της Ευαγγελίας Ράπτου-Στεργιούλα, Δρα του Πανεπιστημίου Αιγαίου13
- Διγλωσσία: Είδη και μορφές, της Αθηνάς Βαρσαμή, εκπαιδευτικού14
- Ο Κλήδονας, της Ελένης Μπλιούμη, εκπαιδευτικού16
- Θεατρικά σκιάων, της Μελίνας Τριανταφυλλίδου16

11ο τεύχος
Ιούλιος - Αύγουστος -
Σεπτέμβριος 2019

- Αφιέρωμα στον αείμνηστο Κωνσταντίνο Σαχινίδη: Ο Άνθρωπος του Πολιτισμού και της Επιστήμης, της Ελ. Μπλιούμη, εκπαιδευτικούσελ. 2
- Δεν ξεχνώ..., της Αθηνάς Πανταζή, φιλόλογου σελ. 4
- Κύπρος, της Κορίνας Πάντου, φιλόλογου σελ. 4
- Ανάγνωση ενός αναγνώστη, της Κορίνας Πάντου, φιλόλογουσελ. 5
- Παναγία η Υπάρχουσα, της Μένης Καραγιαννίδου, φιλόλογος-ποιήτρια, μέλος της Ε.Λ.Β.Ε. σελ. 6
- Γιατί το καλοκαίρι... Ελλάδα; της Ελένης Μπλιούμη, εκπαιδευτικούσελ. 6
- Η παραποίηση της ιστορίας, του Κώστα Σπανού, συγγραφέα εκδότης του περιοδικού "Θεσσαλικό Ημερολόγιο"σελ. 7
- Ο "Μέσα Ιούλης", της Κορίνας Πάντου, φιλόλογουσελ. 7
- Τι είναι και τι σημαίνει η λέξη «Ανακάλημα», του Σπύρου Μπούμπα, εκπαιδευτικού συγγραφέα σελ. 8
- Αναφορά στην εξέλιξη του ατόμου, του ζευγαριού και, κυρίως, στον κύκλο ζωής της οικογένειας, του Δρα Ι. Σιγάλα, παιδοψυχιάτρου

- σελ. 9
- Η διδασκαλία της Γλώσσας, του Γ. Νιάουστα εκπαιδευτικού, Med στις Επισημίες της Αγωγής σελ. 10
- Η Παιδαγωγική διάσταση της Λογοτεχνίας, της Ευαγγελίας Ράπτου-Στεργιούλα, Δρα του Πανεπιστημίου Αιγαίου σελ. 11
- Η επιτόπια έρευνα του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας στον Δήμο Ελασσόνας, του Θωμά Λιόλιου φιλόλογου, εκδότης και επιστημονικού ερευνητή του ΙΑΚΑσελ. 12
- Εμπόδια σε μια ομάδα πολιτισμικής προέλευσης και τρόποι αντιμετώπισης, της Αθηνάς Βαρσαμή, εκπαιδευτικούσελ. 13
- Και ξαφνικά, της Νανάς Στ. Παπαϊωάννου μέλος της Ε.Λ.Β.Ε.σελ. 14
- Έρωτας καλοκαιρινός, του Μουφτόγλου Λευτέρη συγγραφέα μέλος της Ε.Λ.Β.Ε.σελ. 14
- Το σονέτο των αγγέλων, του Μουφτόγλου Λευτέρη συγγραφέα μέλος της Ε.Λ.Β.Ε.σελ. 14
- Ηγούμενος Διονύσιος, του Β. Ζαρζώνη φιλόλογου-συγγραφέασελ. 15
- ΓΙΟΡΤΕΣ ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ 2019σελ. 16

12ο τεύχος
Οκτώβριος - Νοέμβριος -
Δεκέμβριος 2019

- Εισαγωγικό σημείωμασελ. 2
- Ανάγνωση ενός αναγνώστη, της Κορίνας Πάντου, φιλόλογουσελ. 3
- Ιστορικά στοιχεία για την Κρανιά και τους γύρω οικισμούς, του Κώστα Σπανού, συγγραφέα εκδότης του περιοδικού "Θεσσαλικό Ημερολόγιο"σελ. 4
- Αναγνωρίζοντας τους Κουπατισαραίους, της Ευαγγελίας Ράπτου Μεταδιδακτορική Ερευνητρια Πανεπιστημίου Αιγαίου Τ. Ε.Π.Α.Ε.Σ.σελ. 5
- Εξέλιξη στον κύκλο ζωής της οικογένειας με παιδιά σχολικής ηλικίας, του Δρα Ι. Σιγάλα, παιδοψυχιάτρουσελ. 6
- Σχολική γλώσσα και μαθητής: Κριτική θεώρηση, του Γ. Νιάουστα εκπαιδευτικού, Med στις Επισημίες της Αγωγήςσελ. 7
- Γραφή...μια παίζουσα διαδικασία, του Διονύση Λείμονη, εκπαιδευτικού-συγγραφέασελ. 8

- Το φαινόμενο της ελλιπούς φοίτησης, της Αθηνάς Βαρσαμή, εκπαιδευτικού εκπαιδευτικούσελ. 9
- Ο θεσμός της προίκας, του Σπ. Μπούμπα, εκπαιδευτικού συγγραφέασελ. 10
- «Ριγνλό φθινόπωρο», της Αθηνάς Πανταζή, φιλόλογουσελ. 11
- Κάποια παραμονή πρωτοχρονιάς, της Δήμητρας Μπαρδάνη Προέδρου της Ε.ΛΟ.ΣΥ.Λ.καθηγήτρια γαλλικής φιλολογίαςσελ. 12
- «Κράτα βρε γέρο Όλυμπε», του Κώστα Παλάσκασελ.13
- «Ιστορία και Λαογραφία των Φιλιππίων Γρεβενών»σελ. 13
- Ευάγγελος Αυδίκος, «Οδός Οφθαλμιατρείου»σελ. 14
- «Ψίχουλα στο πάτωμα»σελ 15
- «Μπαλντούμης Ιωάννης, ο θρυλικός Σαμαριναίος ήρωας του Ελληνοϊταλικού πολέμου 1940 - 41»σελ. 16

Έν Όλυμπε

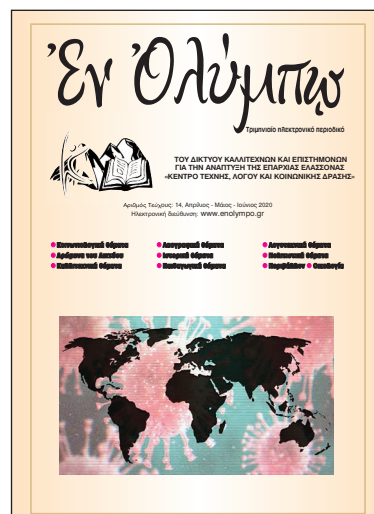
4ος χρόνος έκδοσης

13ο τεύχος
Ιανουάριος - Φεβρουάριος
- Μάρτιος 2020

- Κοπή της Πρωτοχρονιάτικης Βασιλειόπιτας για το 2020σελ. 2
- Η σημασία της μουσικής καλλιέργειας σε βρέφη και μικρά παιδιά, της Έ. Φαρμάκη, μουσικολόγου-μουσικοπαιδαγωγούσελ. 3
- Ανάγνωση ενός αναγνώστη, της Κορίνας Πάντου, φιλόλογου και ποιήτριας ...σελ. 4
- Ευχή - Αρχή, της Κορίνας Πάντου, φιλόλογου και ποιήτριαςσελ. 4
- Αναφορές για τους αρματωλούς της περιοχής Ελασσόνας, του Κώστα Σπανού, συγγραφέα και εκδότη του περιοδικού "Θεσσαλικό Ημερολόγιο"σελ. 5
- Σαρακατσαναίοι, της Ευαγγελίας Ράπτου, Μεταδιδακτορικής Ερευνήτριας Πανεπιστημίου Αιγαίου Τ. Ε.Π.Α.Ε.Σ.σελ. 6
- Αντιγραφή ταφικών εθίμων, του Σπύρου Μπούμπα, εκπ/κού και συγγραφέα...σελ. 7
- Διογένης ο κυνικός, του Λεωτέρη

- Μουφτόγλου, συγγραφέα και ποιητή, μέλος της ΕΛΒΕ.....σελ. 8
- Η έννοια του μαντιλιού στον ελληνικό χορό, της Ελένης Μπλιούμη, εκπαιδευτικούσελ. 9
- Γυναικείος Αθλητισμός στην Αρχαία Ελλάδα, της Γεωργίας Γοργώ-Αλεξίου, Καθηγήτριας Φυσικής Αγωγήςσελ. 10
- Τι έτρωγαν οι Βυζαντινοί, της Δέσποινας Αμασλίδου, γιατρού και μέλος της ΕΛΒΕ... ..σελ. 12
- Ο κύκλος ζωής του ατόμου και της οικογένειας, του Δρα Ιωάννη Σιγάλα, παιδοψυχιάτρου.....σελ. 14
- Η Συμβολή της οικογένειας στην κοινωνικοποίηση του ατόμου, του Γιώργου Νιάουστα εκπαιδευτικού, Med στις Επιστήμες της Αγωγής.....σελ. 15
- Τουριστικός οδηγός, του Β. Ζαρζώνη, φιλόλογου και συγγραφέασελ. 16

14ο τεύχος
Απρίλιος - Μάιος -
Ιούνιος 2020

- "Πρωταπριλιά", του Λεωτέρη Μουφτόγλου, συγγραφέα και ποιητή, μέλος της ΕΛΒΕσελ. 2
- "Η Σιωπή των Αζιών", της Κορίνας Πάντου, φιλόλογου,σελ. 2
- "Τα έθιμα του Πάσχα κατά τη βυζαντινή εποχή", της Δέσποινας Χίντζογλου-Αμασλίδου, γιατρού και μέλος της ΕΛΒΕσελ. 3
- "Κεκλεισμένων των θυρών", της Αθηνάς Παπαϊωάννου φιλόλογου, λογοτέχνησελ. 4
- "Ο Κορωνοϊός Ζ", και "Ο Κορωνοϊός Θ", του Λεωτέρη Μουφτόγλου, συγγραφέα και ποιητή, μέλος της ΕΛΒΕσελ. 4
- "Αόρατη απειλή", της Ελένης Μπλιούμη - Μπαρά, εκπαιδευτικούσελ. 5
- "Το θανατικό στη Θεσσαλία την περίοδο 1649-1688", του Κώστα Σπανού, συγγραφέα και εκδότη του περιοδικού "Θεσσαλικό Ημερολόγιο" σελ. 5
- "Πρωτομαγιά 2020. Μια αλλιώςτική, βουβή Πρωτομαγιά", της Γεωργίας Γοργώ-Αλεξίου, καθηγήτριας Φυσικής Αγωγήςσελ. 6
- "Ο δικός μου πανσές", της Δέσποινας Χίντζογλου - Αμασλίδου, γιατρού και μέλος της ΕΛΒΕ σελ.7

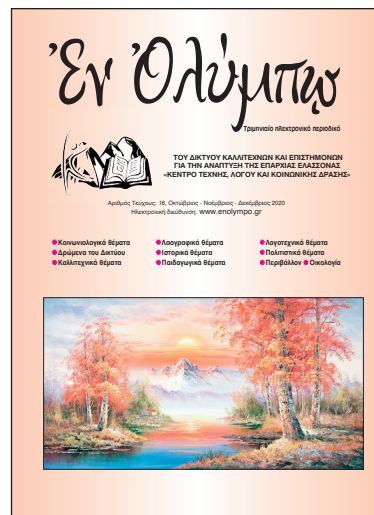
- "Αστείρευτη Πηγή", της Γεωργίας Γοργώ-Αλεξίου, καθηγήτριας Φυσικής Αγωγήςσελ. 8
- "Ελένη", του Λεωτέρη Μουφτόγλου, συγγραφέα και ποιητή, μέλος της ΕΛΒΕσελ. 9
- "Ο κύκλος ζωής του ατόμου και της οικογένειας", του Δρα Ιωάννη Σιγάλα, παιδοψυχιάτρουσελ. 11
- "29 Μαΐου 1453: Η άλωση της Κωνσταντινούπολης", της Ευαγγελίας Ράπτου, Μεταδιδακτορικής Ερευνήτριας Πανεπιστημίου Αιγαίου Τ. Ε.Π.Α.Ε.Σ.σελ. 12
- "έν καιρῷ προσηκοντι", της Φωτεινής Φωτιάδου-Κωνσταντίνου, Φιλόλογουσελ. 13
- "Δήμος Ελασσόνας: Γεωγραφία, οικονομία, κοινωνία, πολιτισμός", του Θ. Ν. Λιόλιου, φιλόλογου, εκδότη & επιστημονικού ερευνητή του ΙΑΚΑσελ. 14
- "Διατήρηση διοίκησης (αρχών) νόμων κοινού κείμενο οξυρύνχειων παπύρων", του Σπύρου Μπούμπα, εκπαιδευτικού και συγγραφέα .σελ. 15
- "Τουριστικός Οδηγός Σαρανταπόρου, «Περραιβός», του Βασίλη Ζαρζώνη, φιλόλογου και συγγραφέασελ. 15, 16

15ο τεύχος
Ιούλιος - Αύγουστος -
Σεπτέμβριος 2020

- "Παναγία", της Ελένης Μπλιούμη - Μπαρά, εκπαιδευτικούσελ. 2
- "Παναγιά μου", της Κορίνας Πάντου, φιλόλογουσελ. 2
- "Δήμος Ελασσόνας: Γεωγραφία, οικονομία, κοινωνία, πολιτισμός", του Θωμά Ν. Λιόλιου, φιλόλογου, εκδότη και επιστημονικού ερευνητή του ΙΑΚΑσελ. 3
- "Η Περραιβία κατά την Τουρκοκρατία- ως το 1912", του Παύλου Λάλου δημοσιογράφου συγγραφέα.....σελ. 4
- "Οι μάσκες του σπηλαίου", της Κορίνας Πάντου, φιλόλογουσελ. 5
- "Οι Χασιώτες", της Ευαγγελίας Ράπτου, Μεταδιδακτορικής Ερευνήτριας Πανεπιστημίου Αιγαίου Τ. Ε.Π.Α.Ε.Σσελ. 6
- "Υβρεις και τιμωρία των Ταραντίνων", του Σπύρου Μπούμπα εκ/κού, συγγραφέα.σελ. 7
- "Η Αγία Σοφία μέσα στους αιώνες", της Δέσποινας Χίντζογλου-Αμασλίδου, γιατρού και μέλος της ΕΛΒΕσελ. 8
- "Ψυχής απόηχος", του Θ. Γαβριηλίδη..σελ. 9
- Γυναικείος Αθλητισμός στην Αρχαία

- Ελλάδα", της Γ. Γοργώ-Αλεξίου, καθηγήτριας Φυσικής Αγωγήςσελ.. 10
- "Ο κύκλος ζωής του ατόμου και της οικογένειας", του Δρα Ιωάννη Σιγάλα, παιδοψυχιάτρουσελ. 12
- "Ερωτας καλοκαιρινός", του Λεωτέρη Μουφτόγλου, συγγραφέα και ποιητή, μέλος της ΕΛΒΕσελ. 12
- "Τα Σχολικά εγχειρίδια ως μέσα προβολής προτύπων: Μια κοινωνιολογική οπτική", του Γ. Νιάουστα, εκπ/κούσελ. 13
- "Κλεμμένο Καλοκαίρι", της Αθηνάς Πανταζή φιλόλογουσελ. 13
- "Σχέσεις αρεμιάνειας βλάχικης με τις αρχαίες ελληνικές διαλέκτους", του Βασίλη Ζαρζώνη, φιλόλογου και συγγραφέασελ. 14
- "Απομυθοποιήσεις", του Γιώργου Μόκα, ποιητήσελ. 15
- Παράσταση στο Πύθιο, του Παύλου Λάλου δημοσιογράφου και συγγραφέασελ. 15
- "Τουριστικός Οδηγός Σαρανταπόρου, «Περραιβός», του Βασίλη Ζαρζώνη, φιλόλογου και συγγραφέα.....σελ. 16

16ο τεύχος
Οκτώβριος - Νοέμβριος -
Δεκέμβριος 2020

- Ακόμη ένας χρόνος «Έν Όλυμπε».... της Ελένης Μπλιούμη, εκπαιδευτικούσελ. 2
- Lockdown, της Κ. Πάντου, φιλόλογουσελ. 2
- Πέρι εμβολίου, του Λεωτέρη Μουφτόγλου, συγγραφέα και ποιητή, μέλος της ΕΛΒΕ..σελ. 2
- Στοχασμοί περί επιλογής και ελευθερίας, ασφάλειας και ανασφάλειας, της Χρύσας Πιτένη, ψυχολόγουσελ. 3
- Εξ αποστάσεως εκπαίδευση του Επίκουρου (341 π.Χ.-270 π.Χ.) κι η "απόσταση" από το "λάθε βιώσας", της Κ. Πάντου, φιλόλογου.σελ. 4
- Η Οικογένεια από τον 19ο στον 21ο αιώνα, του Δρα Ιωάννη Σιγάλα, παιδοψυχιάτρουσελ. 6
- Ποιοι θεωρούνται Έλληνες; του Σπύρου Μπούμπα, εκπαιδευτικού και συγγραφέα.σελ. 7
- Άγνωστες πτυχές της απελευθέρωσης της Επαρχίας Ελασσόνας το 1912, του Παύλου Λάλου, δημοσιογράφου και συγγραφέα...σελ. 8
- Μετά τη στάση, του Θεοδωρή Γαβριηλίδη, ποιητήσελ. 9
- Δήμος Ελασσόνας: Γεωγραφία, οικονομία, κοινωνία, πολιτισμός, του Θωμά Ν. Λιόλιου, φιλόλογου, εκδότη και επιστημονικού ερευνητή του ΙΑΚΑσελ. 10

- Κορωνοϊός Β' (Κάλαντα), του Λεωτέρη Μουφτόγλου, συγ. και ποιητή, μέλος της ΕΛΒΕ..σελ. 10
- Ο Κέρβερος, του Βασίλη Ζαρζώνη, φιλόλογου και συγγραφέασελ. 11
- Η βρύση της Παναγίας στην Τσαριτσάνη, του Θανάση Νούσια, Τεχνολόγου Συστημάτων Παραγωγής και Αστυνομικούσελ. 12
- Οι αφιερωτές του Λιβαδίου και της Δολίχης στην πρόθεση 84 της Μονής του Σπαρμίου (1633-1674), του Κώστα Σπανού, συγγραφέα, εκδότη του περιοδικού "Θεσσαλικό Ημερολόγιο".....σελ. 13
- Η Μονή της Χώρας, της Δ. Χίντζογλου - Αμασλίδου, γιατρού και μέλος της ΕΛΒΕ.σελ. 14
- Λίγο ακόμα..., του Μιχάλη Παπασιούλου, εκπαιδευτικού.....σελ. 14
- «Μοιρολόι της φώκιας», Χριστούγεννα 2020, της Ελένης Μπλιούμη, εκπαιδευτικούσελ. 15
- «Τα Λουκατάρια ή Ρογκατάρια», του Γιώργου Νακούλα, φιλόλογουσελ. 15
- Χριστούγεννα πρωτογεννα, πρώτη γιορτή του χρόνου!, της Ευαγγελίας Ράπτου, Μεταδιδακτορικής Ερευνήτριας με Πανεπιστημίου Αιγαίου Τ. Ε.Π.Α.Ε.Σσελ. 16